

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN- HUOLLON VALVONTASUUNNITELMA valvontakausi 2025-2028

Päivitys vuodelle 2026

Enonkoski - Juva - Puumala -
Rantasalmi - Savonlinna - Sulkava

Savonlinnan kaupunki
Ympäristöterveydenhuolto

SISÄLLYSLUETTELO

OSA I

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA 2025-2028

1.	JOHDANTO	5
2.	ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKKÖ	6
2.1.	Toimielin	6
2.2.	Toimialue	6
2.3.	Valvonnan voimavarat ja tehtävät	6
2.4.	Koulutus	8
2.5.	Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä	9
2.6.	Viestintä	10
2.7.	Valvonnan maksullisuus	11
2.8.	Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	12
2.9.	Valvonnan painopisteet	12
2.10.	Laatujärjestelmä	13
3.	VALVONNAN TOIMIALAT	13
3.1.	Lainsäädäntötausta	13
3.2.	Riskinarviointi	13
3.3.	Tarkastussuunnitelma 2026	14
3.4.	Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika	14
3.5.	Valvontakohteiden / -kohdetyyppien tarkastustiheydet	15
4.	HÄIRIÖTILANTEISIIN VALMISTAUTUMINEN	16
5.	SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	16
6.	VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN	17

OSA II

TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT 2026

ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

1.	KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTA	19
2.	VALVONTAKOhteiden rekisteröiminen	19
3.	TARKASTUKSET	21
4.	TOIMIJOIDEN KOULUTUS JA NEUVONTA	25
5.	VALVONTASUUNNITELMAN MUKAINEN NÄYTTEENOTTO JA TUTKIMUS SEKÄ VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	26
6.	VALVONTATOIMENPITEET MUKAAN LUKIEN HALLINNOLLISET PAKKOKEINOT	26
7.	MAKSUT	28
	Liite 1. Elintarvikevalvonnan valvontakohteet ja tarkastusmäärät 2026	34
	Liite 2. Näytekohtaiset perustutkimuspaketit	36

TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

8.	TERVEYSVAARATILANTEET JA TAKAISINVETO	29
9.	VALVONTASUUNNITELMAN SEURANTA JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	32
1.	TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2026	41
2.	MUUTOKSET VALVIRAN OHJEISSA	41
3.	TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTAKOhteiden tarkastukset	42
3.1.	Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi	42
3.2.	Tarkastus ja tarkastuksen sisältö	44
3.3.	Tarkastukseen käytettävä aika	45

4.	NÄYTTEENOTTO	45
4.1.	Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto / näytteiden tutkiminen	45
4.1.1.	Talousvesi ja uimavesi	45
4.1.2.	Muut näytteet	46
4.1.3.	Valvonta näytteenoton yhteydessä.....	46
4.1.4.	Hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	46
4.1.5.	Ulkopuolinen näytteenottaja	47
5.	MUUT TERVEYDENSUOJELUN VIRANOMAISTEHTÄVÄT	48
6.	TERVEYDENSUOJELUN PAINOPISTEET JA VALVONTAPROJEKTIT	49
7.	TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAAN KÄYTETTÄVÄ TYÖAIKA	51
8.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	53
	Liite 1. Terveysuojelulain mukainen suunnitelmallinen valvontatyö	54
	Liite 2. Tarkastusten sisältö toimintaluokittain/-tyypeittäin	58

TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA

1.	TAUSTAA	61
2.	TARKASTUKSEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET	63
2.1.	Tarkastukseen käytettävä aika	64
2.2.	Suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta	64
2.3.	Tupakkalain mukaisen valvonnan maksullisuus	65
3.	VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYDYS JA RISKINARVIOINTI	66
4.	NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA	67
5.	VALVONNAN PAINOPISTEALUEET JA PROJEKTIT SUUNNITELMAKAUDELLA 2025–2028	67
6.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	71
	Liite 1. Tupakkalain mukaisten suunnitelmallisten tarkastusten sisältö toimintatyypeittäin	73
	Liite 2. Tupakkalain valvontakohdetyyppien tarkastustiheys ja käytettävä aika 2026	74

ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTOLAIN VALVONTASUUNNITELMA

1.	JOHDANTO	76
2.	SUUNNITELMAN SISÄLTÖVAATIMUKSET	77
3.	RESURSSITARPEEN KARTOITUS	77
3.1.	Eläinlääkäripalvelut	77
3.2.	Valvontaresurssit	80
3.3.	Henkilöresurssit ja yhteenveto resurssien riittävyydestä	82
4.	SELVITYS ELÄINLÄÄKINTÄPALVELUIDEN JA VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ	83
4.1.	Peruseläinlääkintäpalvelut	83
4.2.	Valvontatyö	85
4.2.1.	Eläintautivalvonta	85
4.2.2.	Eläinsuojeluvalvonta	87
4.2.3.	Muu valvonta.....	88
4.2.4.	Valmiuseläinlääkärijärjestelmä	89
5.	MAKSUT	89
6.	ELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUSSUUNNITELMA	90
7.	ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET 2025	91
8.	SEURANTA JA RAPORTOINTI	91

OSA I

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman
yhteinen osa valvontakausi 2025-2028

Päivitys 2026

1. JOHDANTO

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, jonka tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä, yhdenmukaista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon tehtäväkenttä on muodostunut erittäin laajaksi ja samalla vaativaksi toteuttaa käytössä olevilla resursseilla. Varsinaisen valvontatyön ohella viranhaltijoiden työhön kuuluvat monet lupa-, ilmoitus-, raportointi-, suunnittelu- ja lausunnonantotehtävät sekä valitusasioiden käsittely. Lisäksi lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös elinympäristön terveellisyyden edistäminen sekä terveyshaittojen ja – vaarojen torjuminen ennakolta. Valvontasuunnitelman keskeinen tarkoitus on priorisoida ympäristöterveydenhuollon säännöllisen valvonnan tehtävät niin, että ne ovat oikeassa suhteessa voimavaroihin. Priorisoinnin keskeinen työväline on riskinarviointi.

Keskusvirastot Ruokavirasto ja Valvira ovat toimittaneet ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaisille ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman päivitysohjeet valvontakaudelle 2025-2028. Tämän Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman lähtökohtana on ollut päivittää edellistä valvontasuunnitelmaa niiltä osin kuin aiempi organisaatiomuutos, lainsäädäntö, keskusvirastojen ohjeistus ja alueen valvontakohteet sitä edellyttävät.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan on koottu ympäristöterveydenhuollon eri toimialojen valvontasuunnitelmat eli elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun, tupakka- ja lääkelain toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. Valvontasuunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen, niiden riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Valvontasuunnitelmassa esitetään keskusvirastojenesittämät arviot kokonaisvalvontatarpeesta, paikalliseen riskiarviointiin perustuva valvontatarve sekä paikallisesti käytettäviin resursseihin perustuva suunnitelma. Näin saadaan esille valvontayksikön resurssitarpeet, valinnat käytettävien resurssien suuntaamisesta ja mutta myös se, että suunnittelua ja toimintaa eivät ohjaa vain resurssit vaan myös paikalliset riskiperusteiset valinnat.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2025-2028, päivitys vuodelle 2026 käsitellään alueellisen ympäristöterveydenhuoltojaoston kokouksessa 12.12.2025. Hyväksytty valvontasuunnitelma toimitetaan I-S aville 31.12.2025 mennessä.

2. ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKKÖ

2.1. Toimielin

Ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä ja sen mukaisista tehtävistä vastaa yhteisenä toimielimenä vastuukunnan Savonlinnan kaupungin organisaatioon kuuluva yhteinen toimielin. Tämä yhteinen toimielin, alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto, on organisatorisesti rakennus- ja ympäristölautakunnan jaosto.

Jaosto toimii EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisena rekisterinpitäjänä tehtäväalueellaan. Hallintosäännön mukaan vastuukunnan kaupunginhallituksella tai lautakunnalla ei ole otto-oikeutta jaoston tekemiin päätöksiin.

2.2. Toimialue

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto tuottaa seudulliset ympäristöterveydenhuollon palvelut (terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto) Savonlinnan kaupungin sekä Enonkosken, Juvan, Puumalan, Rantasalmen ja Sulkavan kuntien alueella. Yksikkö täyttää yhteistoiminta-alueen koskevan lain (410/2009) vaatimukset henkilötövuosien ja organisaatiomallin mukaan.

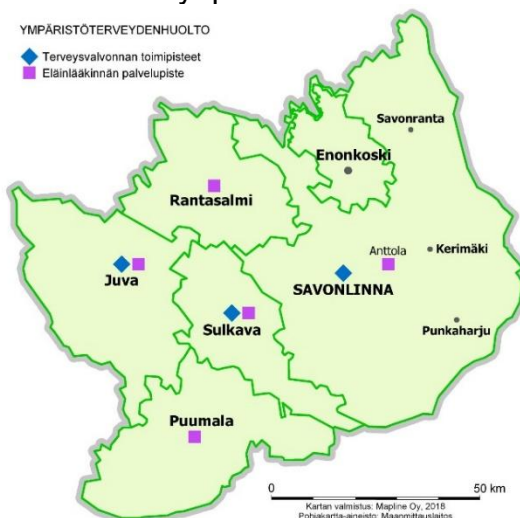
Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon toimialue on laaja ja aluetta rikkovat isot vesistöt. Asukkaita toimialueella on noin 47.000, pinta-ala on 8.295 km², josta maata on 5.647 km² ja vettä 2.648 km². Suurimpia valvontakohteita ovat alueen vesilaitokset, isoja elintarvikelaitoksia alueella on muutamia ja alkutuotantoa paljon. Seutu on vilkas kesämatkailualue suurine yleisötapahuminaa, jolloin valvontatyön ja eläinlääkintäpalvelujen tarve lisääntyy merkittävästi.

2.3. Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella monijäseninen toimielin eli kunnan valvontaviranomainen on alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto. Päivittäisen toiminnan kannalta on tarkoituksenmukaista, että toimivaltaa on siirretty edelleen terveysvalvonnan johtajalle, eläinlääkäreille ja terveystarkastajille. Toimivallan siirto monijäsenisen toimielimen alaiselle viranhaltijalle antaa oikeuden ja velvollisuuden mm. tehdä tarkastuksia, ottaa näytteitä, antaa opastusta ja ohjausta sekä tehdä tarvittavat päätökset. Toimivallan siirto ei kuitenkaan anna viranhaltijalle valtuuksia käyttää pakkokeinoista esim. uhkasakkoa tai laajamittaista teettämistä. Toimivallan siirto on käsitelty ympäristöterveydenhuoltojaostossa viimeksi 4.10.2024, § 45.

Ympäristöterveydenhuollossa on vuoden 2026 alussa terveysvalvonnan johtajan, kahdeksan terveystarkastajan, kymmenen kunnaneläinlääkärin ja kahden valvontaeläinlääkärin virat sekä neljän klinikkaeläinavustajan toimet, joista yksi on täytetty oppisopimusopiskelijalla. Lisäksi ympäristöterveydenhuoltoon on perustettu johtavan eläinlääkärin virka, mikä on toistaiseksi täyttämättä.

Ympäristöterveydenhuollon toimipisteet on esitetty kuvassa 1. Valvontaeläinlääkäreiden työpisteet ovat Kerimäellä ja Juvalla.

Kuva 1. Toimipisteet kartalla

Terveysvalvonnassa on henkilöstö jaettu kahteen eri tiimiin; terveydensuojelu ja elintarvikevalvonta. Tiimit vetäjinään vastaavat osaltaan tavoitteista sekä kehittävät toimintoja edelleen. Tiimityö on alkanut ja vuoden 2018 alusta ja sillä pyritään tehostamaan toimintoja tehtävien vaativuuden kasvaessa. Taulukossa 1. on esitetty henkilöstön erikoistumisalat.

Taulukko 1. Terveysvalvonnassa henkilöstö ja erikoistuminen 2026 alussa

Nimi	Virkanimike	Erikoistuminen / vastuualue
Merinen Mika	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Munck Tiina	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Rouvinen Toni	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Valkonen Henri	Terveystarkastaja	Terveydensuojelu
Haapala Noora	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Partanen Hanne	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Silvennoinen Mervi	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta
Toropainen Elisa	Terveystarkastaja	Elintarvikevalvonta

Eläinlääkintähuollossa alue on jaettu kahteen alueeseen; itä ja länsi, jotka toimivat myös omina päivystyspiireinään. Kiireisissä tapauksissa apua annetaan myös toiselle alueelle. Valvontaeläinlääkärit toimivat koko alueella ja lisäksi on solmittu yhteistyösopimukset Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden ja Keski-Savon ympäristötoimen kanssa.

Valvontasuunnitelmia laadittaessa on yleisesti huomioitu, että vain osa työstä voi olla suunnitelmallista valvontaa. Suunnittelematonta työaika tulee varata mm. neuvontaan, asiakaspalveluun, laadun hallintaan, suunnitelmiin, raportointiin, lausuntoihin, hallintoon, koulutukseen, viestintään sekä henkilöstön oman pätevyyden ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lisäksi työaika tulee varata mahdollisten epidemioiden ja erityistilanteiden selvittämiseen sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn. Taulukkoon 2 on kerätty voimavarojen jakautuminen valvottaville toimialoille alueen työtarve huomioiden. Eläinlääkinnän voimavarojen jakautuminen on esitetty toimialakohtaisessa osiossa kpl 3.3.

Taulukko 2. Suunnitelma voimavarojen jakautumisesta eri toimialoille

	Valvontaan käytettävä aika kokonaisuudessa htpv	Suunnitelmalliseen valvontaan käytettävä aika htpv
Elintarvikevalvonta	825 (34 %)	400 (45 %)
Terveysvalvontaan valvonta	860 (35 %)	188 (21 %)
Tupakkavalvonta	105 (4 %)	34 (4 %)
Eläinten terveys ja hyvinvointi	220 (9 %)	220 (25 %)
Eläinsuojeluvalvonta	440 (18 %)	40 (5 %)
Yhteensä	2450 (= 11,1 htv)	882 (= 4,0 htv)

Lisäksi on huomioitava, että organisaatiomuutoksen myötä tullut muutostyö tulee vielä viemään tulevaisuudessakin aikaa ja muita resursseja.

2.4. Koulutus

Henkilöstön kouluttamisella on keskeinen merkitys henkilöstön pätevyyden ylläpitämiseksi sekä riittävän ammattitaitoisen asiakaspalvelun ja valvontatyön takaamiseksi. Koulutuksen tavoitteena on keskeisten lainsäädäntöjen tunteminen ja soveltaminen sekä henkilökohtaisen tieto-aidon kehittäminen. Lisäksi viranomaistyössä tarvitaan hyvää suomen kieltä, vuorovaikutustaitoja ja tietotekniikkaosaamista.

Henkilöstön koulutuksen painopisteet ja laajuus suunnitellaan henkilöstön erikoistumista mukaillen. Vuositasolla yksikköön laaditaan suuntaa antava koulutussuunnitelma, mikä tarkentuu sitä mukaa, kun koulutusten sisällöt ja ajankohdat tarketuvat. Koulutussuunnitelma löytyy yksiköiden koulutuskansioista. Koulutussuunnitelman ulkopuolelta lisäksi tulevat vuoden aikana järjestettävät erikoiskoulutukset, joista koulutussuunnitelmaa laadittaessa ei ole vielä tietoa. Yleisesti hyväksyttyjä terveysvalvonnan vuosittaisia yleiskoulutuksia ovat olleet valtakunnalliset opinto- ja neuvottelupäivät, terveysvalvonnan syyspäivät, elintarvikevalvonnan päivät sekä asumisterveyspäivät. Eläinlääkinnässä vastaavasti loppuvuoden eläinlääkäripäivät ovat kuuluneet vuosittaiseen koulutusohjelmaan.

Valtakunnallisten suositusten mukaan hyvä koulutustavoite on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten työnohjauspäiviin osallistumista, malliasiakirjoihin perehtymistä tai muuta suunnitelmallista pätevyyden ylläpitoa.

Koulutukset kirjatuvat viranhaltijoittain henkilöstöhallinnon ohjelmaan. Koulutuksessa käynyt henkilö huolehtii tiedon jakamisesta yksikössä sisäisesti sovitun käytännön mukaisesti.

2.5. Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

VATI

Ympäristöterveydenhuollossa on vuoden 2019 aikana siirrytty käyttämään valtakunnallista ja kaikkia Suomen valvontayksiköitä koskevaa VATI tiedonhallintajärjestelmää. Käyttöönotto ei ole ollut kaikilta osin sujuvaa ja ohjelmassa on edelleen ongelmia. VATI on kuitenkin suunniteltu valvonnan kannalta olennaisen tärkeäksi työvälineeksi, sen kehittämistyö jatkuu ja Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto osallistuu ainakin vuoden 2026 aikana Vatin kehittämisrahoitukseen ja kehitys- ja ohjaustyöryhmätyöskentelyyn.

Eläinsuojeluvalvonnan valtakunnallinen tiedonhallintaohjelman kehitystyö on laitettu vireille vuoden 2019 aikana. Käyttöönotosta ei ole tarkempaa tietoa.

Ympäristöterveydenhuollon muut tietojärjestelmät

Viranhaltijapäätökset ja kokousasiat valmistellaan Savonlinnan kaupungin ohjeistuksen mukaisesti Dynasty-ohjelmalla.

Valvonnan viranomaisextranetit eli Ruokaviraston Pikantti ja Valviran extranet ovat vain viranomaisille suunnattuja, suljettuja verkkopalveluja, jotka tehostavat keskusviranomaisten ja kuntakentän välistä viestintää. Näillä foorumeilla jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten.

Eläinlääkärien käytössä oleva potilastietojärjestelmä muuttui vuoden 2024 alusta ja käytössä on KliniQ, mikä on tehostanut merkittävästi tiedonkulkua ja yhteistoimintaa. Eläinlääkäreillä on yhteys Savonlinnan tietoverkkoon, Santraan ja yhteiselle verkkoasemalle.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi) on valtakunnallinen hallinnon alan perusjärjestelmä, jonka ensimmäiset osat on otettu Evirassa ja AVI:ssa käyttöön vuonna 2014. Elvi otetaan valvontayksikössä käyttöön sitten kun ohjelma tulee kuntien käyttöön (piti tulla jo 2015). Elvissä on eläinlääkäri-, eläinkuljettaja-, eläinvälittäjä ja lääkevalmisterekisterit. Lisäksi Elviin tullaan tallentamaan virkatoimituksia, eläintautitapauksia, tautivastustusohjelmat (MV, CAE, Scrapie), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä rajoittavat määräykset.

TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmää käyttävät valvontaeläinlääkärit sekä kaupungin- ja kunnaneläinlääkärit. TRACES on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa) sekä tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset. TRACES- järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähettyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Käyttöoikeuksia on 2.4.2014 alkaen voitu myöntää myös kunnaneläinlääkäreille.

Eläintenpitäjärekisteri on Ruokaviraston ylläpitämä eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Valvontaeläinlääkäreillä ja terveysvalvonnan johtajalla on selausoikeudet eläintenpitäjärekisteriin, mutta oikeudet voidaan myöntää tarvittaessa myös terveystarkastajille. Valvontaeläinlääkärillä ja yhdellä kunnaneläinlääkärillä on päivitysoikeus eläinpitäjärekisteriin haaskaruokintapaikkojen osalta.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjiä ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät lukuun ottamatta sellaisia koristevesieläinten pitäjiä, joiden eläimet pidetään suljetuissa pitopaikoissa, joista ei ole vesiyhteyttä luonnonvesiin. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat ovat valvontaeläinlääkärien käytettävissä Kartturissa.

Naseva ja Sikava- tietojärjestelmiä käyttävät terveydenhuoltokäyntejä tekevät eläinlääkärit. Eläintenpitokieltorekisterin tietoihin on pääsy terveysvalvonnan johtajalla, valvontaeläinlääkäreillä, kunnaneläinlääkäreillä ja ko. valvontaa suorittavilla terveystarkastajilla.

2.6. Viestintä

Viestinnässä noudatetaan vastuukunnan eli Savonlinnan kaupungin hyväksymiä viestinnän linjauksia ja vastuita. Viestintäorganisaatio, yleiset viestintävas-
tuut, viestintäohje ja kriisiviestintäohje löytyvät työntekijöiden käytössä olevasta Santrasta.

Yleisesti viestinnän tarkoituksena on kertoa etukäteen valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja varmistamalla erityis- ja poikkeustilanteissa aktiivisella tiedottamisella toimijoiden ja kuluttajien turvallisuus. Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen. Viestinnän kohde-ryhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittaja, toiset viranomaiset ja muut asiak-
kaat.

Kansalaisviestintä, eri kohderyhmien opastukset ja ohjaukset sekä elinkeinonharjoittajille viestintä tehdään terveysvalvonnan ja eläinlääkinnän yksiköissä henkilöstön erikoistumisen mukaisesti. Viestintä toisille viranomaisille tapahtuu myös erikoistumisen mukaisesti. Tavoitteelliset viestintävälineet ovat pääasiassa Twitter ja Facebook.

Ympäristöterveydenhuoltojaoston esityslistat ja pöytäkirjat ovat luettavissa Savonlinnan kaupungin verkkosivuilta. Esityslistat ovat nähtävissä neljä päivää ennen kokousta ja pöytäkirjat kokouspäivänä. Esimerkiksi valvontasuunnitelma

liitteineen löytyy sieltä samoin kuin yksikössä toteutettujen projektien yhteenvedot. Lisäksi esityslistoista tiedotetaan lehdistölle julkaisun jälkeen. Projekteista ja lainsäädännön muutoksista laaditaan tarvittaessa lehdistötiedotteita.

Ympäristöterveydenhuollon omille internet-sivuille on tarkoitus päivittää ajankohtaisia asioita, erilaisia kaavakkeita ja ohjeita. Tällöin kaikki asiakasryhmät saisivat ajantasaiset tiedot sieltä. Myös asiakaspalautteen saaminen mahdollistunee paremmin Internet -sivuston kautta.

Viestintä terveysvaaratilanteissa, erityistilanteissa ja kriiseissä tapahtuu valmiussuunnitelman viestintäosion mukaisesti sekä mm. vesilaitosten omien häiriötilannesuunnitelmien mukaisesti. Viestinnän vastuu häiriö- ja poikkeustilanteissa jakaantuu erikoistumisen mukaisesti. Kriisitilanteissa myös Savonlinnan kaupungin kriisiviestintäohjetta voidaan hyödyntää. Epidemiaselvitystyöryhmien kokoonpano on päivitetty 5.6.2025.

2.7. Valvonnan maksullisuus

Valvonnan maksullisuudella pyritään tehostamaan lainsäädännön edellyttämää valvontaa sekä turvaamaan ympäristöterveydenhuollon voimavaroja. Tämän vuoksi on tärkeää, että maksutulot kohdennetaan valvonnasta vastaavalle yksikölle.

Suunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta peritään toimijoilta ympäristöterveydenhuoltojaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Vuoden 2026 maksutaksa käsitellään ympäristöterveydenhuoltojaoston kokouksessa 12.12.2025. Maksuista saadut tulot käytetään ympäristöterveydenhuollon toimeenpanon turvaamiseen sekä osin myös kehittämiseen. Hyväksytty maksutaksa tulee esille terveysvalvonnan [www-sivuille](http://www.sivuille).

Valvontamaksut perustuvat tuntihintaan, joka on aina sama, riippumatta siitä, kuka viranhaltija tarkastuksen tekee. Tarkastusmaksuun kuuluu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Kuntaliiton yleiskirjeen ohjeistuksen mukaisesti matkakustannukset on sisällytetty ja-ettaviin yleiskustannuksiin, jolloin ne tulevat mukaan tuntihintaan, eikä matkalaskua kohdenneta suoraan toiminnanharjoittajalle. Valvontamaksut ovat määriteltä siis siten, että ne kattavat suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuneet kustannukset.

Keskusvirastoilla on velvollisuus korvata kunnille sellainen työ, joka liittyy keskusvirastojen pyytämiin tehtäviin ja jotka eivät lain mukaan kuulu kunnalle (esim. vierasainevalvonta).

Itä-Savon eläinlääkintähuolto perii eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) tarkoitettua klinikkamaksua hyväksytyn taksan mukaisesti eläinlääkäreiden vastaanotoilla hoidettavien potilaiden omistajilta tai haltijoilta. Maksun perii vastaanotolla työskentelevä eläinlääkäri, joka tilittää maksut edelleen vastuukunnalle.

Vuoden 2022 alusta uutena maksuasiana tuli elintarvike- ja terveydensuojelulakiin perustuva valvonnan perusmaksu. Perusmaksu on valvontakohdekohtainen, se peritään lähes kaikilta suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevilta valvontakohteilta ja on suuruudeltaan 150 euroa vuodessa.

Saadut tulot on tarkoituksenmukaista kohdentaa ympäristöterveydenhuollon kehittämiseen ja toiminnan turvaamiseen:

- projektien rahoitus ml. projektityöntekijät ja opinnäytetyöt
- laatutyö
- toiminnan yleinen kehittäminen
- lisäresurssit

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä on syytä arvioida myös valvonnasta saatujen tulojen kohdentumista ympäristöterveydenhuollolle.

2.8. Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Näytteenottosuunnitelman mukaiset näytteet tutkitaan pääsääntöisesti Ruokaviraston hyväksymissä sopimuslaboratorioissa, joita on vuoden 2026 alussa:

- Vesinäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy ja Metropolilab Oy
- Elintarvikenäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy.
- Sisäilman mikrobinäytteet: Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy.

Sopimuslaboratorioissa teetetään valtaosa viranomaisen tarvitsemista analyysistä (omavalvonta, käyttötarkkailu ja toiminnanharjoittajan maksamat viranomaisnäytteet).

Näytteiden ottamisesta vastaa pääsääntöisesti ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat. Lisäksi etenkin talousvesinäytteissä hyödynnetään sertifioitua ulkopuolista hyväksyttyä näytteenottajaa.

Laboratoriopalveluiden hankinnassa on huomioitu myös mahdollisten epidemiatilanteiden selvittämiseksi otettavien näytteiden toimittaminen ja tutkiminen virka-ajan ulkopuolella.

2.9. Valvonnan painopisteet

Valvontasuunnitelman yhteiseen osioon kirjataan valvonnan painopisteinä ne, jotka on tarkoitus ottaa huomioon koko ympäristöterveydenhuollon valvonnassa. Ohjelmakauden 2025-2028 yhteisenä teemana on 1) vaikuttava ja tietoperusteinen valvonta 2) osaaminen sekä 3) varautuminen.

Valvontaprojektit ja -hankkeet ovat usein keskusvirastojen, avien tai yksikön itsensä valitsemien painopisteiden mukaista toimintaa, jossa selvitetään valvontakohteen nykytilanne tai valvontatarve ja jonka avulla valvontaa voidaan toteuttaa koordinoidusti ja tehokkaasti.

Ympäristöterveydenhuollon vuosittaiset painopisteet ja projektit esitellään tarkemmin toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa.

2.10. Laatujärjestelmä

Organisaatiomuutoksen myötä laadunhallinta muuttui, kun aiemmin käytetty SHQS -laatuohjelma poistui käytöstä. Ympäristöterveydenhuollossa on selvitetty ja selvitetään edelleen mahdollisuutta hyödyntää esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon Laatunet -laadunhallintajärjestelmää.

3. VALVONNAN TOIMIALAT

3.1. Lainsäädäntötausta

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontasuunnitelmassa ovat mukana toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat, joista säädetään ympäristöterveydenhuollon laissa: terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009).

Valvontasuunnitelma-asetuksen (665/2006) 3 §:n mukaan kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään:

- 1) tarkastuksen sisältö;
- 2) valvontakohteiden tai valvontakohdetyyppien tarkastustiheys;
- 3) tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika;
- 4) kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja näytteiden tutkiminen; sekä
- 5) valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Toimialakohtainen valvonta esitellään kunkin toimialan omassa valvontasuunnitelmassa. Tähän suunnitelmaan on koottu valvontayksikön alueella erityisesti suunnitelmakaudella painottuva valvonta, painopisteet ja projektit.

3.2. Riskinarviointi

Valvontakohteiden valvonnan tarve määräytyy kohdekohtaisen ja/tai keskusviranomaisen tekemän riskinarvioinnin perusteella. Toimialakohtaisissa suunnitelmissa on valvontakohteiden riskinarviointia käsitelty tarkemmin. Riskinarviointi ja luokitus ovat jokaisella toimialueella erilaisia. Riskinarvioinnin lähtökohdana on mm.:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta, käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, yleinen asennoituminen jne.)
- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus ja toteutumisen todennäköisyys (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)
- altistuksen kesto ja / tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu)
- valvonnan vaikuttavuus

Riskinarvioinnissa pyritään järjestelmällisesti tunnistamaan valvontakohteen vaarat ja terveyshaitat sekä arvioimaan niiden merkitys. Riskinarvioinnin lähtökohtana ovat toimialakohtaiset ohjeet valvontakohdetyypeittäin. Valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin vaikuttaa esimerkiksi hyvin toimiva omavalvonta tai muu vastaava laadunvalvonta tai käyttötarkkailu sekä hyvä turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen jotka pienentävät riskiä. Toisaalta toimijan laiminlyönnit, tapahtuneet onnettomuudet tai toistuvat toimintaa koskevat ilmoitukset voivat olla perusteena tarkastustiheyden lisäämiselle.

3.3. Tarkastussuunnitelma 2026

Resursseista johtuen valvontaa kohdennetaan pääasiassa paikalliseen riskinarviointiin ja toissijaisesti valtakunnalliseen valvontaohjelmaan perustuen. Terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkaosioista vastanneet viranhaltijat ovat yhteistyössä muiden viranhaltijoiden kanssa suunnitelleet painopistealueille valvontahankkeina toteutettavia tarkastuksia ja näytteenottoa, joita toteutetaan yhtenevästi kaikissa yhteistoiminta-alueen kunnissa. Kohdetyypeittäin suunnitellut valvontahankkeet perustuvat yhteistoiminta-alueella tehtyyn kohdekohtaiseen riskinarviointiin ja käytössä oleviin resursseihin. Valvontahankkeille on nimetty vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on huolehtia hankkeen käytännön yksityiskohtien yhteensovittamisesta. Vastuuhenkilöt huolehtivat yhteenvedon laatimisesta. Valvontahankkeista pyritään laatimaan yhteenveto myös tiedotusvälineille. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille.

Tavoitteena on, että valvonta toteutuu mahdollisimman yhtenevästi kaikissa Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kunnissa. Mikäli resurssit eivät riitä jonkin valvontahankkeen toteutukseen suunnitelman mukaisesti, viranhaltijat päättävät hankkeen ajoituksen muuttamisesta tai hankkeesta luopumisesta.

3.4. Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitetäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimuksenmukaisuutta. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää näytteenottoa ja mittauksia kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen terveyshaittojen, turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus.

Valvontasuunnitelmaan kirjatut tarkastukset ovat ympäristöterveydenhuollon säännöllistä tarkastustoimintaa. Toimialakohtaisiin valvontasuunnitelmiin kirjataan tarkastukset joko valvontakohteiden tai valvontakohdetyyppien mukaan.

Tarkastusaikaan kuuluu tarkastuksen valmistelu, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Pääsääntöisesti yhteen tarkastukseen käytettävä aika on vähintään kaksi tuntia. Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lain perusteella se tehdään. Tarkastuksen lakiperusteet

on käytävä ilmi sekä valvontasuunnitelmassa että tarkastuskertomuksessa. Tarkastus voi olla myös useamman lain perusteella tehtävä tarkastus silloin, kun tarkastettaviin asiakokonaisuuksiin pystytään perehtymään riittävästi. Tarkastusten tarkempi määrittely selostetaan kunkin toimialakohtaisen suunnitelman yhteydessä. Lisäksi kukin suunnitelma sisältää yksityiskohtaisesti toimialoittain tarkastuksen sisällön ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan. Eri valvontakohdetyyppien tarkastusten sisältö määräytyy lainsäädännön vaatimuksiin, keskusvirastojen ohjeisiin ja terveysvalvonnan laatu järjestelmään.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus ja tarkastetut asiat kirjataan, vaikka niissä ei tarkastuksen aikana havaitaisikaan epäkohtia. Tarkastuskertomukseen merkitään valvonnan tarkoitus, sovellettu lainsäädäntö, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset sekä tarvittaessa asianomaiselta toimijalta edellytettävät toimet ja niiden määräajat. Tarkastuskertomus toimitetaan tiedoksi asianosaisille.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tehdään paljon ennalta suunnittelemtomia tarkastuksia, joita ovat esimerkiksi ilmoitusten perusteella tehtävät tarkastukset, erityistilanteisiin liittyvät tarkastukset ja uusien kohteiden ennakko tarkastukset. Näiden tarkastusten sisältö ja tarkastukseen käytettävä aika ovat suunnitelmallisten tarkastusten kanssa samanlaisia.

3.5. Valvontakohteiden / -kohdetyyppien tarkastustiheydet

Toimialakohtaiset valvontakohdetyyppien keskimääräiset tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävät ajat on esitetty toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa taulukoituna. Tarkastustiheydet on määritetty kohdetyyppikohtaisen riskiluokituksen perusteella, joita tullaan tarkentamaan kohdekohtaisen riskinarvioinnin tarkentumisen myötä. Riskinarvioinnin lähtökohtana on valvontakohteiden lukumäärien tieto ja kohteiden tuntemus. Näiden perusteella määräytyy valvontatarve. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa käsitellään tarkemmin tarkastustiheyksiä ja tarkastusaikoja. Kaikilla valvontakohteilla ei ole ilmoitus- tai hyväksymismenettelyä, joten näiden kohteiden kartoittamiseen tulee varata aikaa.

Niille valvontakohteille, joille riskinarviointia ei ole tehty, määräytyy valvontakohdekohtainen tarkastustiheys keskusviranomaisien määrittelemien tarkastustiheyksien mukaisesti.

Valvontakohteiden valvontamaksut määräytyvät tarkastusmäärien perusteella. Tarkastukset laskutetaan vasta kun ne on tehty. Vuosittaiset valvontamaksut laskutetaan erikseen sovitun aikataulun mukaisesti.

Uudet valvontakohteet tulevat ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyn yhteydessä suunnitelmallisen valvonnan piiriin, joten kohteeseen tehtävät tarkastukset ovat suunnitelmallisia tarkastuksia ja niistä peritään hyväksytyn taksan mukainen tarkastusmaksu.

4. HÄIRIÖTILANTEISIIN VALMISTAUTUMINEN

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueelle on laadittu yhteinen terveydensuojelulain (763/1994) 8 §:n ja elintarvikelain (297/2021) 46 §:n mukainen häiriötilannesuunnitelma, jossa on otettu huomioon mm. elintarvike- ja talousvesiepidemioihin liittyvien häiriötilanteiden selvittäminen sekä eläinperäiset poikkeustilanteet. Organisaatiomuutoksen takia häiriötilannesuunnitelmaa on edelleen tarpeen päivittää ja liittää se soveltuvin osin alueen kuntien valmius- ja varautumissuunnitelmiin, huomioiden myös Etelä-Savon hyvinvointialueiden laatima alueellinen riskiarvio ja siihen liittyvät häiriötilannekohtaiset toimintakoritteet. Vuoden 2025 aikana on syytä hyödyntää myös STM:n hallinnoimaa Valsuportaalia, sikäli kun sinne saadaan laadittua kansallisia yhteneviä malleja.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti kuntiin on nimetty työryhmät, joiden tehtävänä on ruokamyrkytysten sekä elintarvike- ja juomavesiepidemioiden selvittäminen. Työryhmä voi olla myös useamman kunnan yhteinen, jos se katsotaan toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Työryhmän kokoonpano tarkastetaan vuosittain ja päivitetään henkilöstömuutosten yhteydessä. Työryhmä on päivitetty viimeksi 5.6.2025.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto on varautunut talousarviossaan elintarvike- ja juomavesiepidemioiden sekä muiden vaaratilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

5. SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain ympäristöterveydenhuoltojaostossa. Arviointia hyödynnetään valvonnan kehittämiseen, valvonnan toimivuuden varmistamiseen ja uusien suunnitelmien laatimiseen. Taulukossa 3 on esitetty esimerkinomaisesti mahdollisesti arvioitavia asioita.

Taulukko 3. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	• kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus • tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	• toteutuneiden tarkastusten lukumäärä suhteessa suunnitelmaan • näytteiden määrä
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	• valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain • valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	• voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuksiin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan

	• selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin
Toiminnan kehittämistarpeet	• toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
Arviointi- ja ohjauskäynnit	• havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA -järjestelmien avulla. Toimivaltaisessa toimielimessä käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n tai sitä korvaavan muun järjestelmän kautta aluehallintovirastolle.

6. VALVONTASUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Keskusvirastojen nykyinen valvontasuunnitelmakausi on laadittu vuosille 2025-2028. Tapahtuneen organisaatiomuutoksen johdosta tämä on nyt nykymuotoisen Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon neljäs valvontasuunnitelma. Organisaatiomuutos ei aiheuttanut muutoksia toiminta-alueeseen, valvontakohteisiin tai henkilöstöön ja sen takia tämän valvontasuunnitelman runkona on käytetty aiemman valvontakauden 2022-2024 suunnitelmaa.

Nykyisen valvontakauden yhtenä teemana on vaikuttava ja tietoperusteinen valvonta. Tästä syystä resurssien niin salliessa valvontasuunnitelmaa on syytä päivittää ja muokata vuosittain valvonnan ja muun toiminnan tukemiseksi ja ohjaamiseksi.

OSA II

Toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN- HUOLLON ELINTARVIKEVALVONTA- SUUNNITELMA VUODELLE 2026

1. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTA

Kunnan on huolehdittava alueellaan elintarvikevalvonnasta siten kun Elintarvikelaissa (297/2021) säädetään. Kunnassa nämä tehtävät hoitaa kunnan määräämä lautakunta tai monijäseninen toimielin (kunnan valvontaviranomainen), joka voi siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle myös elintarvikelain 55–59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta.

Elintarvikevalvonnan tavoitteena on toteuttaa elintarvikelainsäädännössä asetettuja päämääriä. Lainsäädännössä asetetut päämäärät on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu, varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda harhaan, suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta ja varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys. Lisäksi lainsäädännön tavoite on turvata korkealaatuinen elintarvikevalvonta ja osaltaan parantaa elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Lisäksi kunta tekee aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle elintarvikemääräysten mukaiset ilmoitukset ja raportit, neuvoo elintarvikealan toimijoita ja kuluttajia sekä tiedottaa elintarvikelain soveltamisalaan kuuluvista asioista, avustaa valtion viranomaisia korvausta vastaan eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa ja julkaisee suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset Ruokaviraston määräämällä tavalla.

2. VALVONTAKOhteiden REKISTERÖIMINEN

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten toimivaltaisen valvontaviranomaisen tarjoamaan sähköiseen palveluun tai toimitettava tiedot muulla tavoin toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista.

Olennaisella muutoksella tarkoitetaan rakenteellisia tai toiminnallisia muutoksia. Rakenteellisena muutoksena voidaan pitää esim. elintarvikehuoneiston tai laitoksen laajentamista. Toiminnallisena muutoksena voidaan pitää toiminnan luonteen muutosta siten, että muutoksella on vaikutusta elintarviketurvallisuusriskeihin. Esimerkiksi, kun asiakaspaikkamäärä ja valmistettava tai tarjottava annosmäärä nousee merkittävästi tai kun toiminta muuten muuttuu riskialttiimmaksi. Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Ilmoitus koskee myös niitä ns. virtuaalielintarvikehuoneistoja, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten.

Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Kaikki tiedot kirjataan valtakunnalliseen VATI -tietojärjestelmään. Vati on ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä.

VATIn ylläpidetään asiakas- ja kohdetietoja sekä suoritetaan valvontatapah-
tuma elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelakia soveltavalle toimin-
nalle. VATI-tietojärjestelmä tarjoaa niin suunnitelman mukaiset tarkastusmäärät
kohteelle kuin myös ohjeelliset tarkastusajankohdatkin. Järjestelmän kehitys on
edelleen kesken. Suurin osa kunnista, ml. Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto
osallistuvat VATIn kehittämistyön rahoittamiseen vuosina 2025–2027.

Kohdetta pääasiallisesti valvova tarkastaja (ns. vastuuvälvo) suorittaa elintar-
vikehuoneistoilmoituksen perusteella toimipaikan toiminnan alustavan riskinar-
vioinnin, laatii toimijalle todistuksen kuulumisesta elintarvikevalvonnan piiriin ja
syöttää toimipaikan, toimijan ja toiminnan tiedot Vati – tietojärjestelmään. Vati –
tietojärjestelmästä tiedot siirretään valtakunnalliseen, keskitettyyn tietojärjestel-
mään. Riskinarvioinnin mukaan ensimmäinen tarkastus tehdään yhden, kolmen
tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Ensimmäisellä tar-
kastuksella varmistetaan, että elintarvikehuoneiston tilat, laitteet ja toiminta so-
veltuvat ilmoitettuun toimintaan.

Ilmoituksen käsittelystä annettavaan todistukseen voidaan sisällyttää muun mu-
assa toiminnan luonnetta ja laajuutta kuvaavia tietoja, kuten asiakaspaikka-
määrä, valmistettavat ja tarjottavat annosmäärät, pinta-ala sekä toimintaa kos-
kevat mahdolliset rajoitukset, jotka etukäteen tiedetään. Todistukseen kirjataan
myös lainsäädännön mahdollistamat joustot. Viranhaltijapäätökset ja annetut
todistukset tallennetaan Vati-järjestelmään.

Toimija voi tehdä ilmoituksen joko paperisena (alkutuotannon rekisteröinti, elin-
tarvikehuoneiston hyväksyminen ja tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikku-
vassa elintarvikehuoneistossa) ja/tai sähköisesti Suomi.fi-palvelussa ympäris-
töterveydenhuollon sähköisen Ilppa-ilmoituspalvelun kautta. Ilppa-ilmoituspal-
velu on yhteydessä suoraan VATI-järjestelmään ja sähköiset Ilppa-ilmoituspal-
velun kautta tulleet ilmoitukset näkyvät tarkastajille heti.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen
vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä valvontavi-
ranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muutta-
mista. Valvontaviranomainen ratkaisee asian 60 vuorokauden kuluessa asian
vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen
syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksyttyyn elintarvikehuoneistoon
tehtävä ensimmäinen tarkastus on hyväksymistarkastus sen toteamiseksi, että
elintarvikehuoneiston tilat ja rakenteet vastaavat hyväksymishakemuksessa
esitettyjä seikkoja ja että huoneisto soveltuu haettuun toimintaan. Hyväksymi-
sestä tehdään päätös Dynasty-järjestelmällä. Valvontaviranomainen voi aset-
taa päätöksessään ehtoja terveysvaaran ehkäisemiseksi. Toiminnan hyväksy-
tyssä elintarvikehuoneistossa saa aloittaa, jos se täyttää lainsäädännön sille
asettamat vaatimukset ja huoneisto on hyväksytty. Alkuperäiset viranhaltijapää-
tökset säilytetään yhteen kerättynä jaoston kansiossa.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa käytetään Ruokaviraston laatimiin malleihin perustuvia asiakirjoja elintarvikehuoneiston hakemus- ja ilmoitusmenettelyssä, toimijoille annettavassa todistuksessa sekä elintarvikehuoneiston hyväksymismenettelyssä.

Käytettävät asiakirjapohjat löytyvät pikantista (yleispohjat) ja terveysturvallisuuden yhteiseltä verkkoasemalta (O-aseman tiimikansio). Kohteiden alustava riskinarviointi tehdään Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/2022/6, "Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen" avulla. Elintarvikehuoneiston hyväksyminen tehdään Ruokaviraston elintarvikehuoneiston hyväksymisohjeen mukaan. Päättöspohjat ovat valmiina viranhaltijoittain Dynasty-järjestelmässä. Valvontakohteet perustetaan VATIn käyttöohjeeseen mukaisesti. Uusin versio ohjeesta löytyy Pikantista (ympäristöterveydenhuollon extranet) ja ohje päivittyy tarvittaessa. Elintarvikealan toimijat tekevät ilmoitukset Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa lomakepohjilla tai Ilppa-järjestelmän kautta. Lomakkeet on laadittu Pikantista löytyvien malliasiakirjojen pohjalta (malliasiakirjat ilmoitusten ja hakemusten laatimisesta sekä hyväksymispäätöksestä). Lomakkeita tullaan päivittämään.

3. TARKASTUKSET

Elintarvikevalvonnan kohteiden tarkastussuunnitelma on laadittu vuodelle 2025. Suunnitelma päivitetään vuosittain. Liitteenä 1. on kohdetyyppikohtainen tarkastussuunnitelma, missä on esitetty Ruokaviraston 1028/04.02.00.01/2022/6, "Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen" perustuvan riskiarvioinnin mukainen tarkastusmäärä sekä paikalliseen, kohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä. Ohjeesta poiketen kausiluontoisesti toimivien ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen (lähinnä tarjoilupaikat) tarkastustiheyttä ei pääsääntöisesti vähennetä. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon valvonta-alueella on paljon kausiluontoisia ja jopa alle kolme kuukautta vuodessa toimivia kesäravintoloita, joissa valmistettavat annosmäärät moninkertaistuvat heinäkuussa. Vallitsevien olosuhteiden vuoksi tarkastus kerran vuodessa katsotaan tarpeelliseksi. Jokaisella viranhaltijalla on vastuukohteistaan tarkempi Excel-pohjainen kohdekohtainen kuukausitasolla oleva tarkastussuunnitelma. Tämä tarkastussuunnitelma päivitetään vuosittain.

Alueemme suuret yleisötilaisuudet etenkin kesäisin mm. Sulkavan Suursoudut, Pyhän Olavin Päivä, Puumalan Siltakemmakat, sekä liikkuvat elintarvikehuoneistot ja vuosittain vaihtuvat ruokafestivaalit ja erilaiset markkinatapahtumat edellyttävät riittävää resurssien varaamista valvontaan. Lisäksi vuosittain Savonlinnan Olavinlinnassa järjestettävät Savonlinnan oopperajuhlat ja valvonta-alueen vapaa-ajanasukkaiden määrän moninkertaistuminen lisäävät valvonnan tarvetta kaupunkialueella, sillä ihmismäärä moninkertaistuu heinäkuun ajaksi.

Valvontakohteen toiminnan luonne, laajuus sekä valvontahistoria muodostavat lähtökohdan sille, kuinka merkittävä riski toimintaan liittyy ja tähän perustuen arvioidaan elintarvikehuoneiston valvontatarve. Kun elintarviketurvallisuuteen

vaikuttavat riskit kasvavat, kasvaa myös valvonnan tarve. Mitä monimutkaisemmat ja laajemmasta toiminnasta on kyse, sen enemmän on valvottavaa ja sitä tiheämmin tarkastuksia tehdään. Tarkoitus on varmistaa lainsäädännön vaatimusten noudattaminen sekä oikeiden ja riittävien riskinhallintakeinojen käyttäminen.

Toiminnan luonteeseen ja riskiin vaikuttavat tuotanto-olosuhteet ja tuotteisiin liittyvät vaaratekijät mm. käsitelläänkö raakoja vai kypsiä tuotteita, pakkaamattomia vai pakattuja elintarvikkeita, edellytetäänkö lämpötilahallintaa, valmistetaanko herkille kuluttajaryhmille, sisältääkö elintarvike mahdollisesti vierasaineita jne.

Vaaran suuruuteen vaikuttaa olennaisesti toiminnan laajuus. Vaikutusalueen lisäksi on tarpeellista arvioida mm. asiakaspaikkamääriä, annosmääriä ja käsiteltävien elintarvikkeiden määriä.

Vaarojen toteutumisen todennäköisyys on pienempi, mikäli elintarvikehuoneisto- ja toimijakohtainen valvontahistoria osoittavat, että toimija noudattaa säädöksiä ja valvontaviranomaisen ohjeita sekä toimijalla on toimintaansa nähdessä riittävä ja toimiva omavalvontajärjestelmä. Suunnitelmallista tarkastustiheyttä voidaan laskea 50 % jos lähtökohtainen tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja kuusi edellistä Oiva-arviointitulosta ovat oivallisia (A). Hyväksyttyihin elintarvikehuoneistoihin tehdään vähintään 1 tarkastus vuodessa.

Jos elintarvikehuoneistossa on useamman riskitason toimintaa, toimitaan pääsääntöisesti sen mukaan mikä johtaa suurempaan valvontatarpeeseen (vrt. suuririskinen mutta vähäinen toiminta vs. pieniriskinen mutta laaja toiminta).

Valvontaa suoritetaan pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, eli se on yllätyksellistä. Tarkastuksista voidaan ilmoittaa ennakolta, jos sille on erityinen syy. Tällöin kuitenkin varmistetaan, että ilmoittaminen ei vaaranna tarkastuksen toteuttamista. Ilmoittamismenettelystä päätetään arvioimalla muun muassa sitä, onko kohteen edustajan läsnäolo välttämätöntä tarkastustilanteessa tai pitääkö näytteenotto kohdistaa johonkin tiettyyn tuotantovaiheeseen.

Tarkastettavien asioiden valinnassa otetaan huomioon kohteen toiminnan luonne ja valvontahistoria mahdollisuuksien mukaan. Kaikki valvontalomakkeilla esitetyt asiat kohteen toimintaan soveltuvien osien tulisi tarkastaa vähintään kerran kolmen vuoden aikana. Ennen tarkastusta valitaan tarkastettavat kokonaisuudet. Joitakin asiakokonaisuuksia ja/tai asioita tulee riskiperusteisesti valvoa useammin kuin kerran kolmen vuoden aikana, koska niiden tila voi muuttua nopeasti ja epäkohdat niissä vaikuttavat välittömästi ja olennaisesti elintarviketurvallisuuteen. Tällaisia asioita ovat mm. tilojen riittävyyden ja kuntoon, puhtauteen, työskentelyhygieniaan, lämpötiloihin ja ristikontaminaatioon liittyvät asiat. Tarkastus voidaan tehdä myös otosmaisesti, esim. tarkastetaan tilojen puhtaus vain niiden tilojen osalta, joissa on elintarvikkeiden käsittelyä tai tarkastetaan vain tiettyjen tuotteiden pakkausmerkinnät. Useammin valvottavaksi valitaan asioita, jotka kyseisessä elintarvikehuoneistossa todennäköisimmin voisivat vaarantaa elintarviketurvallisuuden tai johtaa kuluttajaa harhaan.

Tarkastuksen sisältöön vaikuttaa myös vuosittain valittavat valvonnan painopistealueet. Painopistealueiden valintaan vaikuttavat mm. edellisen vuoden tarkastushavainnot. Tarkastukseen voi sisältyä näytteenottoa ja mittauksia. Pelkkää näytteenottoa kohteessa ei katsota tarkastukseksi. Tarkastukset voivat olla myös yhteistarkastuksia, joissa useiden eri viranomaisten edustajat suorittavat samalla tarkastuskäynnillä valvontakohteessa tarkastuksensa samanaikaisesti esim. suuret yleisötilaisuudet, ulkomyynti tai uudet elintarvikehuoneistot. Lisäksi elintarvikehuoneiston tarkastuksella voi tarkastaja tehdä samalla kertaa tupakka- ja lääkelain mukaisen tarkastuksen.

Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa. Useimmiten tarkastus tehdään valvontakohteessa, mutta valvontaviranomainen voi joissakin tapauksissa tarkastaa esimerkiksi asiakirjoja virkapaikallaan tai etätarkastuksia. Tarkastuskäynti kotona sijaitseviin elintarvikehuoneistoihin on myös mahdollinen. Kaikista valvontasuunnitelman mukaisista elintarvikehuoneistotarkastuksista laaditaan julkinen Oiva-raportti.

Uusintatarkastuksia tehdään, jos toiminnassa havaitaan epäkohtia tai puutteita. (Oiva arvosana C tai D). Uusintatarkastukset ovat myös suunnitelman mukaisia. Suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ovat mm. aloitustarkastukset, asiakasvalituksiin, ruokamyrkytyksiin tai takaisinvetoihin liittyvät tarkastukset.

Osa elintarvikehuoneistoista on jopa niin vähäriskisiä, ettei säännölliselle valvonnan ole käytännössä tarvetta (ns. riskiluokka 0). Tällaiset elintarvikehuoneistot kirjataan ilmoitusvelvollisuuden perusteella valvontakohdejärjestelmään ja niihin tehdään yleensä aloittamisen yhteydessä tarkastus, jolloin tarkastetaan vastaako toiminta ilmoitettua ja annetaan tarvittavaa neuvontaa. Tämän jälkeen erillisiä tarkastuksia tehdään vain, jos siihen on erityinen syy, kuten asiakasvalitus, ruokamyrkytyspäily, epäily lainvastaisuudesta tai muusta elintarviketurvallisuutta heikentävästä seikasta. Jos näissä 0-riskiluokkaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen toiminnassa havaitaan toistuvasti epäkohtia, valvontakohde siirretään säännöllisen valvonnan piiriin. Esim. pubit ja hyväntekeväisyysjärjestöt, jotka harjoittavat ruoka-aputoimintaa tekevät toiminnastaan elintarvikehuoneistoilmoituksen.

Ilmoituksen perusteella arvioidaan, tehdäänkö kohteeseen ensimmäinen tarkastus. Jos toiminnassa käsitellään tai jaetaan helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tehdään aina ensimmäinen tarkastus. Jos ruoka-aputoimijan toimintaan kuuluu vain kuivatuotteiden, kasvien tai muiden-huoneenlämmössä säilyvien elintarvikkeiden jakaminen, ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen ei tarvitse tehdä ensimmäistä tarkastusta. Ilmoituksen vastaanottamisen yhteydessä voi kuitenkin olla tarpeen haastatella toimijaa, vaikkei tarkastusta tehtäisikään.

Tarkastukseen käytettävä aika on ohjeellinen eri riskiluokille. Ohjeelliseen tarkastusaikaan sisältyy:

- tarkastuksen etukäteissuunnittelu (edelliset tarkastusraportit, tarkastettavien asiakokonaisuuksien ja asioiden valinta)
- ennen tarkastusta markkinointimateriaali (some, nettisivut, myyntialustat)
- paikan päällä tapahtuva suunnitelman mukainen tarkastus

- tarkastukseen ja havaintoihin liittyvä yleinen neuvonta ja ohjaus
- mahdollisesti muuttuneisiin säädöksiin tai ohjeisiin liittyvä tiedottaminen ja neuvonta
- tarkastusraportin kirjoittaminen
- tietojen tallentaminen tietojärjestelmään.

Ohjeelliseen tarkastusaikaan ei sisälly:

- tarkastusmatkoihin käytetty aika
- yksityiskohtaisempi neuvonta toiminnan aloittamiseen, järjestämiseen tai sen muuttamiseen liittyen
- epäkohtien korjaamisen ohjaaminen (muutoin kuin yleisellä tasolla)
- se aika, jolloin tarkastaja perehtyy lainsäädäntöön, ohjeisiin ja oppaisiin
- se aika, jolloin kohteen uusi tarkastaja perehtyy yrityksen toimintaan.

Ohjeellinen tarkastusaika perustuu siihen, että kohteesta annetut tiedot pitävät paikkansa eikä tarkastuksella tule esiin mitään ylimääristä selvittävää tai havaita toiminnassa sellaisia puutteita, jotka edellyttävät lisäselvitystä. Myös tarkastusten tekeminen otosmaisesti vähentää tarkastukseen käytettävää aikaa (esim. kaikkien tilojen puhtautta tai kaikkien kylmälaitteiden lämpötiloja ei tarkasteta samalla kertaa tai pakkausmerkintätarkastus kohdistetaan muutamaa tuotteeeseen).

Tarkastusaika voi poiketa ohjeellisesta ajasta esimerkiksi, jos tarkastuksella pyydettyjen asiakirjojen etsiminen vie aikaa, tarkastuksella läsnä olevien henkilöiden täytyy selvittää omavalvonnan toteuttamista ja seuranta tarkemmin, toimija tarvitsee neuvontaa tai toiminnassa on muita sellaisia epäkohtia, jotka edellyttävät tarkastajalta lisätyötä. Myös kielelliset haasteet voivat pitkittää tarkastusaikaa. Lisäksi jos tarkastukselle osallistuu useampi tarkastaja valvonnan luonteen takia, Vatiin kirjataan tarkastukseen käytettyyn aikaan tarkastukseen osallistuvien tarkastajien työaika.

Tiettyjen asiakohtien tarkastaminen voi viedä paljon aikaa, jos asian tarkastamiseen liittyy asiakirjoihin tutustumista tai muuta selvitystyötä ennen tarkastusta, paikan päällä tai tarkastuksen jälkeen. Myös tarkastuksella, jossa tarkastetaan useita eri asiakohtia, tarkastusaika voi poiketa ohjeellisesta ajasta. Esimerkiksi markkinoinnin valvonta, reseptivalvonta ja eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinakauppatuonnissa vaadittavien salmonellaerityistakuuasiakirjojen tarkastaminen voi olla aikaa vievää.

Tarkastusaikaan ei sisälly tarkastusmatkoihin käytetty aika, joka on valvonta-alueellamme huomattava osa ajankäyttöä pitkien etäisyyksien ja vesistöjen vuoksi. Tarkastusmatkoihin käytetty aika kirjataan VATlin matka-aika -kohtaan.

Tarkastusmaksu perustuu hyväksyttyyn maksutaksaan.

Tarkastusmääräsuositukset suhteessa resursseihin

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnassa on vuonna 2026 käytössä neljän terveystarkastajan 3,5 htv:n työpanos alkutuotannon, rekisteröityjen sekä hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen tarkastuksiin. Lisäksi kunnaneläinlääkärit valvovat munapakkaamoita sekä tekevät alkutuotannon tarkastuksia yht. 0,25 htv.

Alkutuotannon, rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen suunnitelmallisia tarkastuksia on 388 kpl sekä lisäksi ns. uusintatarkastuksia arvioitu 10 % eli yhteensä n. 427 kpl.

Ruokavirasto ohjeistaa tarkastustehokkuuden tavoitteeksi keskimäärin 110 tarkastusta elintarvikevalvonnan henkilötövuotta kohden, mikä sisältää kaikki eri perustein tehtävät elintarvikevalvonnan tarkastukset. Tavoite on valvontayksikölle keskimääräinen, ei valvojakohtainen. Jos yksikön valvontakohteista suuri osa on toiminnoiltaan verrattain vähäisen riskin kohteita, vuosittainen tarkastusmäärä elintarvikevalvonnan henkilötövuotta kohden voi olla suurempi kuin toimijarakenteeltaan toisenlaisessa yksikössä. Valvontasuunnitelmaan kirjataan tarkastusmäärissä ja tarkastuksiin kuluva ajankäytössä huomioitavat valvontayksikön erityispiirteet. Jos yksikön valvontakohteista suuri osa on toiminnoiltaan verrattain vähäriskisiä, vuosittainen tarkastusmäärä elintarvikevalvonnan henkilötövuotta kohden täyttyy, kun taas yksiköissä, joissa on vaativampia valvontakohteita (suuririskisiä), ei päästä asetettuihin tavoitteisiin.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon tarkastajat eivät pysty erikoistumaan kovin kapealle sektorille, koska valvonta-alue on laaja ja valvontakohteita on jaoteltu tarkastajien kesken maantieteellisesti ja tarkastajia on määrällisesti vähän. Kapea-alainen erikoistuminen koetaan myös työn mielekkyyden kannalta huonoksi. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella valvonnan kannalta on paljon suurtalouksia ja kala-alan laitoksia, joiden kohdalla tarkastusmääriä ei voida vähentää, ja ns. vähäriskistä toimintaa ei ole paljon. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon elintarviketarkastajat tekevät lisäksi alueen tupakka- ja nikotiinituotteiden valvonnan.

Ruokaviraston tarkastustehokkuusohjeen mukaan (110 tark./htv) 3,75 htv:n työpanoksella voitaisiin keskimäärin päästä 413 tarkastukseen (suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta). Valvontatarpeen ja aikaisempien vuosien kokemukset perusteella Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon tulisi tehdä 472 suunnitelmallista ja suunnittelematonta elintarvikevalvonnan tarkastusta. Osoitettavissa on resurssivajausta.

4. TOIMIJOIDEN KOULUTUS JA NEUVONTA

Vuoden 2025 opinnäytetyön (akryyliamidit ja uppopaistorasvan laatu) jatkona järjestetään elintarvikealan toimijoille tiedotusta akryyliamidipitoisuuksien vä-

hentäminen elintarvikkeissa. Ruokaviraston koulutuskalenteriin voi tulla koulutusta, mikä soveltuu myös elintarvikealan toimijoille. Näihin koulutuksiin voimme järjestää videoyhteyden ja lähettää kutsut kohdennetusti elintarvikealan toimijoille. Elintarvikevalvonnan teema ”valvojasta valmentajaksi” ja valvonnan perusmaksu lisäävät tarvetta valvontasuunnitelman ulkopuolisille tarkastuksille sekä elintarviketoimijoiden neuvonnalle.

Elintarvikealan toimijoille lähetetään tiedotteita eri asiakokonaisuuksista, mistä on tarkastusten perusteella tarvetta ohjeistaa samalla useampia toimijoita samanaikaisesti tai tiedottaa tulevista elintarvike puolen muutoksista, tulevista projekteista tai muista ajankohtaisista asioista. Lisäksi osallistutaan yhteistyökumppaneiden pyytämänä tilaisuuksiin ja elintarvikealan toimijoiden järjestämiin koulutuksiin, sekä Kaakkois-Suomen amk ympäristötekniikan insinöörin koulutukseen luennoitsijaksi.

5. VALVONTASUUNNITELMAN MUKAINEN NÄYTTEENOTTO JA TUTKIMUS SEKÄ VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Näytteenottoa tehdään projektiluonteisesti. Vuonna 2025 osallistutaan Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n organisoimiin yhteisiin näyteprojekteihin mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi varaudutaan opinnäytetyöprojektin ohjaamiseen, joka mahdollisesti sisältää näytteenottoa.

Muita suunnitelmallisia viranomaisnäytteitä ei oteta vuonna 2026, mutta oma-valvonnan toimivuutta todentavia viranomaisnäytteitä varaudutaan ottamaan tarvittaessa. Viranomaisnäytteenotossa sovelletaan mikrobikriteeriasetusta ja sen soveltamisohjetta.

Vuodelle 2026 valtakunnallisena valvonnan teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät.

Osallistutaan erilaisiin valvontaohjelmiin kuten eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelmaan, kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmaa, kontaminanttien valvontatutkimuksiin jne.

Osallistutaan VATIn jatkuvaan kehittämiseen mm. kehitystyöryhmän ja VATIn kuntarahoituksen kehityshankkeet kautta.

6. VALVONTATOIMENPITEET MUKAAN LUKIEN HALLINNOLLISET PAKKOKEINOT

Valvontaviranomaisen velvollisuus on ohjata tarvittaessa elintarvikealan toimijaa elintarvikelainsäädännön noudattamista koskevissa asioissa hyvän hallintotavan mukaisesti.

Huomautus ja kehoitus riittävät erityisesti silloin, kun laiminlyönti tai rikkomus on suhteellisen vähäinen ja muut asiaan liittyvät seikat eivät edellytä voimakkaampien pakkokeinojen käyttöä. Huomautus on elintarvikemääräysten vastaisen

epäkohdan toteamista ja huomion kiinnittämistä sen korjaamiseen tai poistamiseen. Kehotus on elintarvikealan toimijalle osoitettu vaatimus ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin kyseisen epäkohdan poistamiseksi.

Jos huomautukset, kehotukset tai muut suhteellisuusperiaatteen mukaiset toimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi, voi viranomainen tämän jälkeen turvautua asteittain hallinnollisiin pakkokeinoihin saadakseen toimijan noudattamaan voimassa olevia elintarvikemääräyksiä. Jos elintarvikkeesta, elintarvikehuoneistosta tai toiminnasta voi aiheutua terveysvaaraa tai elintarvike ja siitä annettavat tiedot ovat totuudenvastaisia ja harhaanjohtavia, tulee viranomaisen ryhtyä suoraan ilman edeltäviä asteittaisia toimenpiteitä riittävän tehokkaisiin toimenpiteisiin kuluttajan suojaamiseksi.

Hallinnollisia pakkokeinoja koskevat säännökset ovat elintarvikelain 9 luvussa. Lisäksi Ruokavirasto on laatinut viranomaisille ohjeen hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä (Ohje 3761/04.02.00.01/2020/3).

Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Elintarvikelain 27 §:n mukaan hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa voidaan kunnassa siirtää kunnan viranhaltijalle lievempien pakkokeinojen osalta. Tällaisia ovat:

- elintarvikemääräysten vastaisuuden poistaminen;
- kiello;
- elintarvikkeen markkinoilta poistaminen ja yleinen tiedottaminen;
- haltuunotto; ja
- elintarvikkeen käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös.
- elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu

Sen sijaan esimerkiksi päätöksen uhkasakon asettamisesta viranhaltijan antaman määräyksen tehosteeksi tekee ympäristöterveydenhuoltojaosto. Vaikka toimivaltaa hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön ei olisi siirretty elintarvikevalvontatehtäviä suorittavalle kunnan viranhaltijalle, viranhaltija on kiireellisissä tapauksissa oikeutettu antamaan määräyksiä epäkohdan poistamiseksi, asettamaan kielloja sekä tekemään haltuunottoa koskevan päätöksen. Tällainen viranhaltijapäätös on viipymättä saatettava ympäristöterveydenhuoltojaoston käsiteltäväksi.

Joitakin hallinnollisia pakkokeinoja voi käyttää ainoastaan Ruokavirasto (esimerkiksi markkinointikiello). Ruokavirastolla on mahdollisuus myös nk. laaja-alaisen pakkokeinojen käyttöön, eli virasto päättää tiettyjen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä silloin, kun päätös koskee yhtä kuntaa laajempaa aluetta. Elintarvikelain 65 §:n mukaan Ruokavirasto voi päättää pakkokeinojen käyttämisestä yhdenkin kunnan alueella, jos se perustellusta syystä arvioi, että elintarvikevalvontaviranomaisen toimet ovat riittämättömiä terveysvaaran estämiseksi. Tätä nk. otto-oikeutta Ruokavirasto voi käyttää vain poikkeuksellisissa, tarkoin säännellyissä tilanteissa. Elintarvikelaissa ei ole hallintomenettelyä koskevia säännöksiä, vaan sovellettaviksi tulevat hallintolain (434/2003) säännökset (kuuleminen, päätöksen perusteleminen jne.) Mikäli viranomainen katsoo, että pakkokeinopäätös on mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta pantava

heti täytäntöön, tämä täytyy päätöksessä nimenomaisesti todeta. Elintarvikealan toimija vastaa niistä kustannuksista, joita toimijalle aiheutuu viranomaisen pakkokeinopäätöksistä. Rangaistusseuraamuksista säädetään sekä elintarvikelaissa (9 luku) että rikoslaissa (39/1889, muutos 400/2002). Elintarvikelaissa säädetään elintarvikerikkomuksesta, josta voidaan tuomita sakkorangaistukseen. Rikoslaissa säädetään terveysrikoksesta, josta voidaan tuomita sakko tai vankeusrangaistukseen.

Alueemme toimijat pääsääntöisesti noudattavat C-arvosanasta annettavia kehotuksia ja määräaikoja, joten hallinnollisia pakkokeinoja käytämme suhteellisen vähän. Valvonta on kuitenkin vaikuttavaa alueellamme ja epäkohtiin puututaan ja toimenpiteet valvotaan uusintatarkastuksella määräjän päätyttyä. Tarvittaessa teemme tutkintapyyntöjä poliisille. Valvontaviranomainen tulee jättää esitutkintaviranomaiselle ilmoitus elintarvikerikkomuksesta tai kyse on toimijan niskoittelusta viranomaisen kieltoja ja määräyksiä vastaan.

7. MAKSUT

Suunnitelman mukaisista tarkastuksista ja seurantatarkastuksista ja ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä peritään ympäristöterveydenhuoltojaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Lisäksi elintarvikealan toimijoilta peritään valvonnan perusmaksu (Elintarvikelaki 297/2021 § 72). Suunnitelmaan sisältyvistä projektinäytteistä ei peritä maksua, mutta uusintänäytteenoton tutkimusten kustannuksista vastaa elintarvikealan toimija. Takaisinvetotilanteessa viranomainen voi tiedottaa toimijan kustannuksella elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien vaatimusten vastaisista elintarvikkeista, jos elintarvikealan toimija ei noudata yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 artiklassa 19 säädettyä velvoitetta ilmoittaa asiasta kuluttajille.

Valvonnan perusmaksu peritään valvontakohdekohtaisesti **kunnan** valvomilta kohteilta. Valvonnan perusmaksu on 150 € vuosittain sen mukaan mikä on valvontakohteen tilanne 1.tammikuuta. Valvonnan perusmaksun laskutus tapahtuu sen mukaan, miten valvontakohteet on merkitty VATI-järjestelmään.

Perusmaksu koskee kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten eli käytännössä valvonnan perusmaksu koskee lähes kaikkia elintarvikehuoneistoja.

Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu, se ei määräydy valvontatarpeen mukaisesti. Maksua ei peritä kesken vuotta, eikä ositetusti vaan aina 150 € suuruisena. Vaikka kohde ja toiminta olisi vapautettu valvonnan perusmaksusta niin kohde on valvonnan piirissä ja muusta valvonnasta peritään maksut elintarvikelain 73§:n mukaisesti. Perusmaksun määräytymisessä noudatetaan Ruokaviraston ohjetta elintarvikelain mukaisen valvonnan perusmaksun perimisestä

Osa elintarvikehuoneistoista on vapautettu valvonnan perusmaksuista:

- alkutuotanto sekä poron ja riistan lihan myynti
- kyläkaupat sekä yleishyödyllinen toiminta

8. TERVEYSVAARATILANTEET JA TAKAISINVETO

Terveysvaaralla tarkoitetaan mitä tahansa biologista, kemiallista tai fysikaalista tekijää tai tilaa, joka saattaa vaarantaa elintarvikkeen turvallisuuden (elintarvikelaki 6 §, 8 kohta 8). Terveysvaaratilanteita ovat mm. ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet.

Tieto elintarvikevälitteisestä terveystapaepäilystä voi tulla kunnan valvontaviranomaiselle esim. elintarvikealan toimijalta, toiselta viranomaiselta, terveydenhuoltohenkilöstöltä, laboratoriosta, kuluttajalta, viranomaisen oman toiminnan kautta tai Ruokavirastosta.

Ruokavirasto toimii elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) virallisena kansallisena yhteystahona. Ruokaviraston lähettämiin RASFF-ilmoituksia koskeviin tiedusteluihin viranomaisen on reagoitava välittömästi, jotta virheellisestä elintarvikkeesta johtuva terveysriski jäisi mahdollisimman pieneksi.

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta on ensisijaisesti elintarvikealan toimijalla. Toimija on vastuussa takaisinvetotoimenpiteiden käynnistämisestä ja takaisinvetoon liittyvästä tiedottamisesta. Takaisinvedoissa ensisijainen arvioija ja toimijan ohjaaja on kunnan valvontaviranomainen, joka varmistaa, että toimijan toimenpiteet ja tiedottaminen ovat riittävät. Ruokavirasto ottaa takaisinvetoon kantaa tarvittaessa. Kun toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelema elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien määräysten mukainen, sen on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta. Jos tuote ei ole enää kyseisen toimijan välittömässä valvonnassa, on takaisinvedosta ilmoitettava oman kunnan elintarvikevalvontaviranomaisille sekä Ruokavirastoon. Jos elintarvike on jo ehtinyt kuluttajalle, toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava asiasta myös kuluttajille syy tuotteen markkinoilta poistamiseen ja tarvittaessa varmistettava, että kuluttajille jo toimitetut tuotteet palautetaan, jos muut toimenpiteet eivät ole riittäviä korkeatasoisen terveyden suojelun saavuttamiseksi. Säädös koskee kaikkia elintarvikealan toimijoita pellolta pöytään.

Elintarviketta ei pidetä turvallisena, jos se on terveydelle haitallinen tai ihmisravinnoksi soveltumaton (ks.178/2002/EY 14. artikla). Jos toimija ei noudata velvollisuuttaan takaisinvedoissa, elintarvikevalvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin terveydelle vaarallisten erien poistamiseksi markkinoilta (hallinnolliset pakkokeinot).

Kunnan valvontaviranomainen paitsi ohjaa, opastaa ja valvoo yritystä takaisinvedon suorittamisessa ja takaisinvedettyjen tuotteiden jatkokäsittelyssä, myös auttaa yritystä mahdollisessa omavalvontasuunnitelman tarkistamisessa tapahtuneen jälkeen. Ruokavirasto auttaa takaisinvetotoimenpiteiden riittävyyden arvioinnissa kuntaa, joka valvoo, että takaisin veto toteutuu sovitusti. Ruokavirasto myös vastaa takaisinvetojen yhteydessä viranomaisten valtakunnallisesta tiedottamisesta, jotta nämä voivat varmistaa takaisinvedon toteutumisen omalla valvonta-alueellaan.

Ruokamyrkytys tarkoittaa elintarvikkeiden tai talousveden välityksellä leviävää tautia; tartuntaa tai myrkytystä, jonka henkilö on saanut elintarvikkeen syömisestä tai talousveden juomisen välityksellä (Vna 1365/2011 2 §). Ruokamyrkytyksen aiheuttaja voi olla mikrobi (bakteeri, virus, loinen) tai muu tarttuva partikkeli, mikrobin tuottama toksini tai muu aineenvaihduntatuote (esim. biogeeninen amiini kuten histamiini), myrkyllinen kasvi, sieni taikka kemiallinen tai radioaktiivinen aine.

Toiminta ruokamyrkytyksissä riippuu siitä, onko kyseessä yhden henkilön ruokamyrkytys vai ruokamyrkytyssepidemia.

Kunnan valvontaviranomaisen on elintarvikelain 47 § perusteella lähdettävä selvittämään jokaista ruokamyrkytyspäilyä, myös niitä, joissa on sairastunut vain yksi henkilö.

Jos sairastuneiden kokonaismäärä jää yhteen henkilöön eikä kyseessä ole poikkeuksellisen vakava taudinkuva, kunnan valvontaviranomainen tai selvitystyöryhmä päättää esille tulleet seikat huomioiden tilannekohtaisesti, kuinka pitkälle tapausta on tarpeellista selvittää. Viranomainen kirjaa yhteydenoton ruokamyrkytyspäilystä ja sen seurauksena tehdyt toimenpiteet VATI-järjestelmään.

Jos ruokamyrkytykseen sairastuneella yksittäisellä henkilöllä on poikkeuksellisen vakava taudinkuva (esim. botulismi), selvitystyöryhmän edustajan on tehtävä epäilyilmoitus RYMY-järjestelmään viipymättä ja lähdettävä selvittämään ruokamyrkytystä epidemiaselvityksen keinoin.

Ruokamyrkytyssepidemialla tarkoitetaan tapausta, jossa vähintään kaksi henkilöä on saanut oireiltaan samankaltaisen taudin nautittuaan samaa alkuperää olevaa ruokaa tai talousvettä, ja jossa kyseinen ruoka tai vesi todetaan epidemiologisesti sairauden lähteeksi. Epidemian maantieteellinen laajuus voi vaihdella paikallisesta kansainväliseen. Pienessä epidemiassa sairastuneita on 2–10 henkilöä, keskikokoisessa 10–100 ja suuressa yli 100 henkilöä.

Epidemiaepäilytilanteissa kunnan selvitystyöryhmä kokoontuu tai on muulla tavoin yhteydessä toisiinsa, tekee epäilyilmoituksen RYMY-järjestelmään ja päättää epidemian rajoittamiseen ja selvitykseen tähtäävistä toimenpiteistä. Jos ruokamyrkytyssepidemia on usean eri kunnan alueella, voivat keskusviranomaiset ja asiantuntijalaitokset kuten Ruokavirasto ja THL tarvittaessa koordinoida epidemiaselvitystä.

Epäilyilmoitus tehdään aina, kun

- kyseessä on hoito- tai oppilaitoksessa esiintyvä epidemia (esim. koulu, päiväkot, sairaala); tai
- on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi; tai
- on perusteltua aihetta epäillä ravintolassa saadun ruokamyrkytyksen johtuvan laajalle levinneestä raaka-aine-erästä; tai
- sairastuneita on enemmän kuin viisi henkilöä

- sairastuneet ovat samasta ruokakunnasta ja on perusteltua aihetta epäillä kaupallista elintarviketta tartunnan lähteeksi

Epäilyilmoituksen tekeminen on vapaaehtoista

- jos sairastuneita on 2–5 hlöä, eikä mikään yllä olevan listan ehdoista täyty. (Huom! Selvitysilmoitus tulee kuitenkin tehdä myös 2–5 hlön epidemioissa)

Epäilyilmoitusta ei tehdä

- allergeeneihin tai intoleransseja aiheuttaviin ainesosiin liittyvästä terveysvaarasta

Ruokamyrkytyselvityksen tavoite on

- tunnistaa sairastumiset aiheuttanut elintarvike ja terveysvaaran aiheuttaja
- estää uudet altistumiset
- ehkäistä vastaavat terveysvaaratilanteet

Selvitystyöhön sisältyy usein sairastuneiden ja altistuneiden tarkemmat haastattelut, joka suoritetaan kyselykaavakkeiden avulla. Haastatteluiden avulla pyritään tunnistamaan sairastuneita yhdistävät tekijät, kuten yhteiset ruokailut, nautitut elintarvikkeet ja juomat. Elintarvikehuoneiston tarkastuksella tarkastetaan huoneiston omavalvontaa ja sen toimivuutta. Tavoitteena on selvittää lisätietoja tarjotuista elintarvikkeista, omavalvonnassa tai toiminnassa mahdollisesti havaituista poikkeamista sekä

kontrollipisteistä, joita ei ole aiemmin huomioitu ja joiden avulla ruokamyrkytys on estettävissä (esim. jäähdytys, kuumennus). Tarkastuskäynnin yhteydessä tehdään tyypillisesti näytteenottoa elintarvikkeista, talousvedestä ja elintarvikehuoneiston ympäristöstä sekä tarvittaessa ohjataan elintarviketyöntekijöitä antamaan näytteet.

Epidemian päätyttyä tai viimeistään kolmen kuukauden sisällä sen päättymisestä selvitystyöryhmä tekee epidemiasta selvitysilmoituksen RYMY-järjestelmään. Jos epidemiaselvityksen myötä todetaan, että kyseessä ei ollutkaan elintarvike- tai vesivälitteinen epidemia, riittää suppeampi selvitysilmoitus, josta käy ilmi miten päädyttiin siihen, että kyseessä ei ollutkaan elintarvike- tai vesivälitteinen epidemia.

Sairastumis- ja haittaepäilyilmoitukset vastaanotetaan sähköisesti Ilpan kautta. Kuluttaja tai toimija voi tehdä ilmoituksen epäiltäessä elintarvikkeesta, talousvedestä tai uimavedestä aiheutuvan terveyshaittaa.

Valvontaviranomaisen on ilmoitettava aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle todetuista vaaroista ihmisen terveydelle sekä tarvittaessa sellaisista valvonnassa esille tulleista muista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuuteen tai jäljitettävyyteen taikka niistä annettaviin tietoihin. Valvontaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava tartuntatautilaissa tarkoitetuille viranomaisille sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla merkitystä väestön suojaamisessa tartuntataudeilta.

9. VALVONTASUUNNITELMAN SEURANTA JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto seuraa valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Elintarvikevalvonta seuraa itse suunnitelman mukaista toimintaansa kolmannesvuosittain Vatin raportointia hyödyntäen. Seurannassa huomiota kiinnitetään sekä suunnitelman mukaisten tarkastusten toteutumiseen, niiden sisältöön ja arvioidaan valvonnan vaikuttavuutta. Terveysvalvonnan elintarvikevalvontasuunnitelma toimitetaan ruokavirastoon toimintavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä ja VASU-raportti toimitetaan ruokavirastoon seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Tietojärjestelmä ajantasaistetaan edellisen vuoden tietojen osalta. Eri raportointikanavat on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Valvontatietojen raportointikanavat

	Raportointikanava
Elintarvikehuoneistojen valvontatiedot ja alkutuotantopaikkojen tiedot sekä näytetiedot	Vati
Kuntien valvontatietojärjestelmät ajan tasalla	Vati
Yhteenveto valvontatiedoista	Vati-raportit
Mahdolliset korjaukset valvontatietoihin	Vati
Valvontayksikötiedot	VYHA (tai jokin muu)

Pikaohje valvontakohteen tietojen tallennukseen:

Tietyt valvontakohteen tiedot ovat keskitettyyn tietojärjestelmään tapahtuvan tietojen viennin ja raportoinnin kannalta pakollisia. Tähän on listattu lyhyesti nämä pakolliset tiedot.

- toimijan y-tunnus, nimi ja osoitetiedot
- toimipaikan osoitetiedot (ei pakollinen liikkuvilla tai virtuaalihuoneistoilla)
- toimintatypit, joita valvontakohteessa harjoitetaan
- ensisijaisen toiminnan valinta
- toiminnan päivämäärät (aloitus, lopetus, keskeytys)
- toimintatyyppien tyypikohtaiset tiedot, yleisiä pakollisia ovat:
- Kuuluu ilmoitusmenettelyn piiriin
- Omavalvontasuunnitelman tiedoksisaantipäivä
- Oiva-kohteille pakollisia tietoja ovat markkinointinimi ja asiakirjan postitusosoite

Pikaohje tarkastuksen tietojen tallennukseen:

Tietyt tarkastuksen tiedot ovat keskitettyyn tietojärjestelmään tapahtuvan tietojen viennin ja raportoinnin tarpeellisia tietoja. Tähän on listattu lyhyesti nämä tiedot.

- Tarkastuksen päivämäärä
- Tarkastukseen käytetty aika (30 minuutin tarkkuudella)

- Tarkastaja(t)
- Tarkastuksen peruste
- Hintatiedot
- Tarkastetut toimintatyytit
- Muut Tarkastajat ja muut läsnäolijat
- Elintarvikehuoneiston edustaja
- Havaintolomake
- Seuraamukset rivikohtaisesti (kehotus, ohjaus, neuvonta tai hallinnolliset pakkokeinot)
- Rivikohtainen jälkitarkastuspäivämäärä
- Lisätiedot tarkastuksesta (ei toisteta rivikohtaisia huomioita)
- Maksuperuste
- Sovelletut säännökset
- Syyt määräysten vastaiselle toiminnalle

Lisätietoihin kirjataan riskinarvion mukainen seuraava tarkastusajankohta ja tarkastustiheys.

Valvontakohteet	Kohdemäärät	Tarkastusmäärät	
	2026	2026	Rv*
Itujen tuotanto			
Maidontuotanto	100	30	35
Hunajantuotanto	18		
Peltoviljely	199		
Puutarhaviljely, avomaa	87	9	17
Puutarhaviljely, kasvihuone	4	1	4
Sienimöt			
Vesiviljely	6	6	6
Kalastus	119		
Lihantuotanto	105		
Munantuotanto	5		
Siitosmunantuotanto			
Alkutuotannon tuotannon kuljetus			
Maitonesteiden valmistus			
Juuston valmistus	1	2	2
Voin ja rasvaseosten valmistus			
Jäätelön valmistus			
Jauheiden valmistus			
Pienteurastus			
Teurastus			
Leikkaamo			
Jauhelihan valmistus			
Raakalihavalmisteiden valmistus	1	6	6
Lihavalmisteiden valmistus (kypsä)	6	18	20
Mekaaninen lihan erottaminen			
Pakkaaminen			
Muu liha-alan valmistus	1	1	1
Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	9	14	14
Kalajalosteiden valmistus	12	31	34
Munapakkaamo	2	3	3
Munatuotteiden valmistus			
Myllytoiminta	1	1	1
Leipomotuotteiden valmistus helposti pilaantu- via tuotteita	10	10	9
Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaan- tuvia	18	10	9
Muiden viljatuotteiden valmistus			
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	10	13	12
Pakkaamotoiminta ja kauppakunnostus			
Yhdistelmätuotteiden valmistus	1	4	4
Makeisten valmistus			
Juomien valmistus	1	1	1
Muu valmistus			
Pitkälle jalostettujen eläinperäisten tuotteiden valmistus			

Valvontakohteet	Kohdemäärät	Tarkastusmäärät	
	2026	2026	Rv*
Elintarvikkeiden tukkumyynti	1		
Elintarvikkeiden vähittäismyynti	132	44	46
Kuluttajan tuotteiden käsittely, eläinperäiset elintarvikkeet	2	1	1
Kansalliset toiminnan helpotukset: lihan käsittely	7	7	7
Elintarvikkeiden maastavienti			
Elintarvikkeiden maahantuonti	2		
Ravintolatoiminta	118	86	76
Grilli- tai pikaruokatoiminta	21	11	9
Kahvilatoiminta	58	19	15
Pubitoiminta	23		
Suurkeittiö, laitoskeittiötoiminta	27	17	17
Suurkeittiö, keskuskeittiötoiminta	24	25	27
Tarjoilukeittiötoiminta	10	4	4
Pitopalvelutoiminta	7	5	5
Elintarvikkeiden kuljetus	3	1	1
Elintarvikkeiden pakastekuljetus			
Elintarvikkeiden kuljetus jäähdytettynä			
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä			
Eläinperäisten elintarvikkeiden varastointi	1	1	1
Muu elintarvikkeiden varastointi			
Elintarvikkeiden pakastaminen	1	1	1
Elintarvikkeiden pakkaaminen			
Elintarvikekontaktimateriaalit: valmistus ja jatkojalostus			
Elintarvikekontaktimateriaalit: maahantuonti	1	1	1
Elintarvikekontaktimateriaalit: jakelu ja markkinointi			
Elintarvikkeiden luovutus ruoka-avussa	5		
Elintarvikkeiden tarjoilu ruoka-avussa			
Elintarvikkeiden varastointi ruoka-avussa			
YHTEENSÄ	1159	383	389

*) RV = Ruokaviraston riskinarvioinnin perusteella

1. MAITOALA
• Maitovalmisteet (juustot) – Salmonella – Enterobakter sakazakakii – Stafylokokkien enterotoksiinit – Listeria – Enterobakteerit – E. coli – Koagulalaasipositiiviset stafylokokit – Bacillus cereus
• Ternimaito – EnterobakteeritStaphylococcus aureus – Salmonella spp.
2. LIHA JA LIHAVALMISTEET, RIISTA JA SIIPIKARJA
• Jauhe-/tuoreliha: – Salmonella – Aerobiset kokonaisbakteerit – Enterobakteerit – E. coli – STEC. • Jauheliha: rasva – Rasvapitoisuus • Jauheliha: eläinlaji – Eläinlaji • Valmisruoka: – Listeria monocytogenes – Salmonella – Escherichia coli – Bacillus cereus – Clostridium perfringens – Staphylococcus aureus
3. KALA-ALA
Kala ja kalavalmisteet, äyriäinen ja simpukka • Kalojen tuoreus – Aerobiset kokonaisbakteerit – Sulfiittia pelkistävät bakteerit – Listeria monocytogenes – Aistinvarainen arviointi • Kalojen vierasaineet – Elohopea – Kadmium – Lyijy – Cesium-137 – Iän määrittäminen

- Savustetut tms. valmistetut kalat bakt.
 - Aerobiset mikro-organismit
 - Maitohappobakteerit
 - Enterobakteerit
 - Lämpökestoiset koliformit
 - E. coli
 - Listeria, toteaminen
- Kalojen/kalavalmisteiden suolapitoisuus
- PAH-yhdisteet
- Mätitutkimukset
 - Aerobiset mikro-organismit
 - Enterobacteriaceae
 - Staphylococcus aureus
 - Listeria, toteaminen
- Säilykkeet
 - Aerobiset mikro-organismit
 - E. coli
 - Enterobacteriaceae
 - Staphylococcus aureus
- Puhtaustautkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes

4. MUNA-ALA

- Muna ja munavalmisteet
 - salmonella+mikrob.

5. VILJA- JA KASVISALA

Vilja- ja leipomovalmisteet

- Vilja ja viljavalmisteet, leipomotuotteet
 - Listeria monocytogenes
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus
 - Salmonella
- Kalakukot
 - Listeria monocytogenes
 - Clostridium perfringens
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus

Suolapitoisuus

Gluteeni

Pintanäytteet

- Listeria monocytogenes
- Escherichia coli

- Enterobakteerit
- Salmonella
- Yersinia pseudo tuberculosis

Kasvikset

- Salmonella
- Listeria monocytogenes
- Escherichia coli
- Bacillus cereus
- Staphylococcus aureus
- Yersinia

Torjunta-ainejäämät

- mansikka
- kaalit

6. MUIDEN ELINTARVIKKEIDEN VALMISTUS

7. ELINTARVIKKEIDEN MYYNTI

- Patogeenit lehtivihanneksissa
 - Escherichia coli
 - Shiga toksiinia tuottava E. coli
 - Enteropatogeeninen E. coli
 - Bacillus cereus -ryhmä ja Bacillus thuringiensis
- Puhtaustautkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes
 -

8. ELINTARVIKKEIDEN TARJOILU

Valmisruoat

- Lounasp. yhdistelmäsalatit
 - Escherichia coli
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus (alustava)
 - Aistinvarainen arvostelu
- Vihersalaatti
 - Escherichia coli
 - Staphylococcus aureus
 - Bacillus cereus (alustava)
 - Aistinvarainen arvostelu

Suolapitoisuus

Eräät ravintorasvat ja öljyt

- Uppopaistorasvat
 - Aistinvarainen arvostelu
 - Fritest
 - Happoluku
 - Savuamispiste

MUUT

- Jääpalojen laatu
 - Escherichia coli
 - Koliformiset bakteerit
 - Enterokokit
 - Heterotofiset (22)
 - Clostridium perfringens (jos oma kaivo)
- Puhtaustutkimukset (pinnat)
 - Kokonaispesäkeluku, pinta
 - Listeria monocytogenes

9. HEDELMÄT JA VIHANNEKSET JA NIISTÄ TEHDYT VALMISTEET

- Juurekset, vihannek. ja sienet
 - ruokaperuna: laadunmääritys
 - laadunmääritys 7,5 kg

- Vihannes: jäämätutkimus
 - jäämätutkimukset

- Ruokasieni: suolap. + lajim.
 - suolapitoisuus
 - lajimääritys

- Porkkana
 - Yersinia pseudotuberculosis

- Pilkotut hedelmät ja vihannekset (sellaisenaan syötävät)
 - E. coli

10. MUUT

**ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN-
HUOLLON TERVEYDENSUOJELUN
VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2026**

1. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2026

Terveydensuojelun tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Terveydensuojelu tulee jatkossa huomioida jo varhaisessa vaiheessa yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa.

Terveydensuojelun valvonnan teemoina ovat olleet valvonnan vaikuttavuus, yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Edellisen terveydensuojelun ohjelmakauden painopisteenä oli lisätä tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Terveydensuojelutiimi toteutti opinnäytetyönä kyselyn toimialueen vakituksille asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille. Tämän kyselyn tuloksia hyödynnetään valvontatyössä tällä toimikaudella ja edistetään terveydensuojelun huomioimista muiden viranomaisten päätöksenteossa.

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025-2028 (Valvira 19.9.2024 Dnro V/25427/2024)) ohjaa valvontayksikön valvontasuunnitelmaa. Terveydensuojelulain valvontasuunnitelmassa on huomioitu valvontaohjelman mukaiset vaatimukset suunnitelman sisällöstä ja painopistealueiden huomioimisesta paikallisessa terveydensuojelulain mukaisessa valvonnassa.

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdentaa valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyttä. Tässä valvontasuunnitelmassa huomioidaan Valviran valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet sekä aiempien valvontaohjelmakausien teemat.

Vuonna 2026 sekä koko valvontasuunnitelman ohjelmakaudella jatketaan valvonnan riskiperusteisuutta suunnitelmallisen valvontatyön osalta. Toiminnanharjoittajien omavalvonta edellyttää vahvaa neuvontatyötä elinympäristön terveyshaittojen ennaltaehkäisemiseksi. Ohjelmakaudella 2025-2028 terveydensuojelulain kokonaisuudistus valmistuu ja uuden terveydensuojelulainsäädännön on oletettu astuvan voimaan vuoden 2027 alusta. Terveysvalvonnan henkilöistä kolme osallistuu terveydensuojelulain kokonaisuudistusta valmisteleviin työryhmiin.

2. MUUTOKSET VALVIRAN OHJEISSA

Terveydensuojelulakia ja sen nojalla annettuja asetuksia ei muutettu vuonna 2025. Valvira tarkensi seuraavia ohjeita vuoden 2025 aikana:

- Toimintatavat talousveden laadun turvaamiseksi, Radioaktiiviset aineet Dnro 9280/2025, 22.5.2025

3. TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTAKOhteiden TARKASTUKSET

Terveysuojelulain valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Terveysuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä.

3.1. Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Terveysuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohtetypin yleinen tarkastustiheys.

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, esim. altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistus aika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Riskinarviointi perustuu toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa.

Riskinarvioinnissa tarkastellaan mm. seuraavia seikkoja:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (*lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat*)
- Altistavan olosuhteen, tekijän tai tekijöiden määrittely (esim. *taudinaiheuttaja, myrkyllisyys*)
- Mitä terveysvaikutuksia olosuhteella, tekijällä tai tekijöillä on
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)
- Aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- Onko toiminta hyväksymis- tai ilmoituspäätöksen mukaista
- Tilojen kunto, kunnossapito, riittävyys ja soveltuvuus harjoitettavaan toimintaan
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Terveysuojelulain säännöllisen valvonnan kohteet ovat ilmoituksenvaraisia kohteita (TsL 13 §, 18 a§). Lisäksi talousvettä toimittavan laitoksen on haettava hyväksyminen toiminnalle (TsL 18 §). Toiminnanharjoittaja tekee toiminnastaan ilmoituk-

sen tai hakemuksen. Tehdyistä ilmoituksista annetaan toiminnanharjoittajalle todistus ja tehdystä hakemuksesta päätös. Valvontakohteeseen kirjataan VATI-tietojärjestelmään. Todistukseen ja päätökseen kirjataan annettujen tietojen perusteella valvontakohteen tarkastustiheys eli tehdään kohdekohtainen riskinarviointi valvontakohteesta. Kohdetyypin riskinarvioinnissa hyödynnetään annettujen tietojen lisäksi Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon/ Terveysvalvonnan terveydensuojelun laatuohjeen toimintatyyppikohtaista valvontatarpeen arviointia (*Terveysvalvonnan laatuohje*). Todistukseen kirjataan ensimmäisen säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta. Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon/ Terveysvalvonnan terveydensuojelun laatuohjeen mukaisesti noudatetaan taulukon 5 tarkastusaikoja.

Taulukko 1. Uuden valvontakohteen ensimmäisen tarkastus

Riskiluokat	Kohdetyypit		Ensimmäinen tarkastus
Riskiluokka 3	Kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, esim. altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski)	Yleiset altaat (uimahalli, kylpylä)	1-3 kk
Riskiluokka 2	Kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)	Koulut, oppilaitokset, lasten ja nuorten kohteet, sosiaalihuollon palvelut, kauneushoidon ja ihon käsittely -huoneistot, yleiset saunat, uimarannat, talousveden jakelualueet 18 a §	3-6 kk
Riskiluokka 1	Kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski)	Yleinen liikuntatila, kuntosali, majoitustoiminta	6-12 kk

Valvontakohteen ensimmäisen tarkastuksen jälkeen tarkastustiheyttä voidaan muuttaa tarvittaessa. Tarkastustiheyttä voidaan lisätä, mikä tarkastuksella havaitaan merkittäviä puutteita olosuhteissa tai omavalvonnassa. Tarkastustiheyttä voidaan myös harventaa valvontahistorian ja/tai erittäin hyvin toimivan omavalvonnan perusteella. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontasuunnitelmassa määritellystä toimintatyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on kuitenkin oltava vähintään 0,2 muiden toimintatyyppien osalta, mutta majoittumiseen tarjotun kalustetun huoneiston, loma-asunnon tai tilan osalta valvontaa voidaan toteuttaa muutoinkin kuin suunnitelmallisilla tarkastuksilla eikä niihin tarvitse soveltaa 0,2 tarkastustiheyttä. Terveysvalvonnan valvontakohteiden osalta muutoksia tarkastustiheksiin tehdään vasta sen jälkeen, kun kohdekohtainen riskinarviointi on tehty.

Tarkastustiheyden muutos kirjataan tarkastuskertomukseen perusteluineen. Kohdekohtainen tarkastustiheys merkitään Vati-järjestelmään. Toiminnanharjoittajan tulee olla tietoinen, mihin tarkastustiheys perustuu ja miten toiminnanharjoittaja voi siihen vaikuttaa. Valvontakohteen riskinarviointi tehdään jokaisella säännöllisen valvonnan tarkastuksella. Terveysvalvonnan ohjelmakaudella 2025-2028 kohdekohtainen riskinarviointi valmistuu kokonaisuudessaan ja jatkossa kaikkien kohteiden valvontatiheys perustuu kohdekohtaiseen valvontatarpeen arvioon.

Niiden valvontakohteiden osalta, joiden riskinarvioinnin perusteella tehty tarkastustiheys on alle 0,2, valvontaa voidaan toteuttaa myös toiminnanharjoittajien omavalvonnan tukemisella ja terveyshaittojen ehkäisyyn annettavalla ohjauksella ja neuvonnalla toiminnan ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohteita myös tarkastaa.

Terveydensuojelulain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset on esitetty liitteessä 1.

3.2. Tarkastus ja tarkastuksen sisältö

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet tarkastetaan säännöllisesti. Liitteessä 2 on kuvattu tarkastusten sisältö toimintaluokittain/-toimintatyypeittäin. Tarkastusten sisältö voidaan jakaa useampaan tarkastukseen ja tarkastuksen sisällössä painotetaan kunkin kohteen riskinarviointiin perustuvia osa-alueita. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Tarkastukseen liittyy usein myös ohjausta ja neuvontaa. Tarkastukset voivat olla ennalta sovittuja tai ennalta ilmoittamattomia ja tarkastus voidaan tehdä myös etätarkastuksena. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia ovat myös valvontaprojektien tarkastukset ja muut mahdolliset tarkastukset.

Asiakirjatarkastukset ovat myös osa säännöllisen valvonnan tarkastuksia (*esim. valvontatutkimusohjelmat, häiriötilannesuunnitelmat, siivousohjelmat/-suunnitelmat, kotirauhan piirissä olevat ilmoitusvelvolliset toiminnot*). Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jossa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen- tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä.

Terveydensuojelulain suunnitelman mukaisilla tarkastuksilla käytetään Vati-tietojärjestelmän tarkastuslomakepohjia. Tarkastukseen määräytyvät asiakokonaisuudet muodostuvat valvontakohteen riskinarviointiin, valvonnan aikaisempiin tuloksiin/havaintoihin, asiakirjoihin, asiakasvalituksiin ym. valvontaan liittyviin ennakkotietoihin. Vati-tietojärjestelmästä muodostuu tarkastuslomakkeiden täyttämisen jälkeen tarkastuskertomus. Terveyshaitan estämiseksi ja/tai tilanteen korjaamiseksi tarkastuskertomuksessa annetaan tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Tarkastuskertomus lähetetään tiedoksi tarkastuksen kohteelle, tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetuille ja muille tarkastuksella sovituille asianosaisille.

Talousvettä toimittavien laitosten valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkoitetaan koko vedenjakelualueen tarkastusta. Tarkastukseen sisältyy mm. vedenottamoiden, omavalvonnan, toimintaympäristön valvonnan ja seurannan ja erilaisten asiakirjojen ja suunnitelmien tarkastaminen. Riskinarvioinnin valmistuttua tarkastetaan, että riskit on arvioitu huolellisesti ja riskien hallintatoimenpiteet ovat oikeat ja riittävät. Myös tukkulaitokset kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin; tällä hetkellä tukkulaitoksia ei ole valvontayksikön alueella.

Terveydensuojelulain valvontakohteisiin kohdistuu myös muiden viranomaisten valvontaa. Yhteistarkastuksia pyritään tekemään mahdollisimman kattavasti. Eri viranomaisten yhteistarkastuksia toteutetaan pääsääntöisesti koulujen, oppilaitosten, lasten ja nuorten kohteiden sekä sosiaalialan laitosten tarkastuksissa. Käytäntö on ollut vakiintunutta jo edellisten ohjelmakausien aikana. Lisäksi tiedonvaihtoa tehdään eri viranomaisten kesken.

Uusinta-/lisätarkastus tarkoittaa tarkastusta, joka tehdään aiemmassa tarkastuksessa havaitun/havaittujen epäkohdan/epäkohtien johdosta. Uusintatarkastuksessa varmistetaan, että toiminnanharjoittaja on tehnyt sovitut toimenpiteet sovitun ajan kuluessa terveyshaitan poistamiseksi ja/tai ehkäisemiseksi.

Terveystarkastuslain mukaisia valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ovat esimerkiksi yhteydenottoon, näytteenottoon tai mittaukseen perustuvat tarkastukset.

Tarkastusten sisältö valvontakohdetyypeittäin on esitetty liitteessä 2. Lisäksi tarkastuksen sisällössä huomioidaan terveystarkastuslain määrittelemät mahdolliset muut valvontakohdetyyppien omat vuosittaiset painopistealueet. Eri tarkastustyyppien (valvontasuunnitelman mukainen tarkastus, asumisterveysolosuhteiden tarkastus, muu) mukaiset tarkemmat prosessikuvaukset on terveystarkastuslain laatuasiakirjoissa.

Terveystarkastuslain mukaiset valvontakohteet ja niihin kohdistuvat valvontatoimet (tarkastukset, näytteenotot, mittaukset, toimenpitepyynnöt yms.) kirjataan Vati -ohjelmaan.

3.3. Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä otetaan huomioon tarkastuksen valmistelutyöt, tarkastukseen kulunut aika ja tarkastuskertomuksen laatiminen sekä tarkastuksen kirjaukset. Yhteen tarkastukseen käytettävä aika on vähintään kaksi tuntia. Tarkastusaika voi vaihdella huomattavasti valvontakohteen toiminnan laajuuden mukaan (ks. liite 1). Tarkastusaikaan ei sisälly matkoihin kulunut aika, joka kuitenkin huomioidaan terveystarkastuslain mukaista suunnitelmallista työmäärää laskettaessa sekä resurssivaroja tehtäessä.

4. NÄYTTEENOTTO

4.1. Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto / näytteiden tutkiminen

Terveystarkastuslain valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratoriossa. Terveystarkastuslaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät osin varsin tarkasti tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit. Näytteenotto on osa säännöllistä valvontaa. Terveystarkastaja valvoo tarkastuskohteittain, että asetusten ja valvontatutkimusohjelmien mukaiset näytteet tulevat otetuiksi. Muu näytteenotto on harkinnanvaraista.

4.1.1. Talousvesi ja uimavesi

Talousoveten osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (1352/2015) talousoveten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousoveten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Uima-allasvesien ja yleisten uimarantavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- Allasvedet STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista
- Uimarantavedet STM asetus (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sekä (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta

Terveysvalvonnan toimialueen kaikkien talousvettä toimittavien laitosten sekä yleisten altaiden näytteenottomäärät ovat säädettyjen asetusten mukaisia. Valvontakohdekohtaiset näytteenottosuunnitelmat ovat osa kunkin kohteen valvontatutkimusohjelmaa. Näytteenottosuunnitelmat päivitetään vuosittain ja ne ovat jokaisen valvontakohteen valvontasuunnitelmien liitteinä. Ison talousvesiasetuksen (1352/2015) mukaisen kohteiden näytteenottosuunnitelmat (NOS) on tehty Vati-ohjelmaan.

4.1.2. Muut näytteet

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto voidaan kohdistaa tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen puhtaanapidon omavalvonnan toimivuuden varmistamiseen puhtausnäyttein (esim. ATP-mittaukset ja pintahygienian mikrobiologiset tutkimukset). Terveysturvallisuuden valvontakohteiden osalta joudutaan myös tarvittaessa selvittämään esimerkiksi sisäilman ja sisäympäristön laatua erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Vuonna 2026 otetaan muita näytteitä seuraavasti:

- sisäympäristön laatuun liittyvät tutkimukset (*STMa 545/2015 asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista*)
- pintahygienian näytteitä toteutettavien projektien yhteydessä
- pintahygienian näytteitä erityisesti uimahalleista, kylpylöistä, liikuntatiloista, kauneushoituhuoneistoista yms.

Pintahygienianäytteitä otetaan sekä pintasivelynäytteinä että ATP-mittauksella.

Muita näytteitä otetaan mahdollisuuksien mukaan valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä. Projektinäytteenotot toteutetaan erikseen.

4.1.3. Valvonta näytteenoton yhteydessä

Tarkastuksen yhteydessä voidaan ottaa myös näytteitä, mutta pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tässä suunnitelmassa tarkoitettu tarkastus.

4.1.4. Hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ruokavirasto valvoo hyväksymiensä laboratoriorien toimintaa, jota säätelee valtioneuvoston asetus (152/2015) elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekeviä laboratorioita. Lainsäädännön edellyttämät tutkimusmenetelmät on kuvattu Valviran ohjeessa *Terveysturvallisuuden mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, Ohje terveydensuojelulain mukaisia tutkimuksia tekeville laboratorioille* (20.10.2023).

Terveysturvajärjestyksen mukaiset näytteet tutkitaan voimassa olevan hankintasopimuksen mukaisesti valvontakohteen sopimuslaboratorioissa. Talousvesitutkimuksista vastaa Metropolilab/ Helsinki. Uima-allasvedet ja uimavedet tutkii Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy/ Kuopio. Laboratoriopalveluiden hankintapäätös on tehty vuonna 2020. Laboratorioiden palvelut, saatavuus ja toiminta on kirjattu hankintasopimukseen ja valvontakohteiden valvontatutkimusohjelmiin.

Laboratoriopalveluiden saatavuudesta erityistilanteissa sekä tulosten ilmoittamisesta (talousveden, uimaveden ja uima-allasveden viranomaisnäytteet, häiriötilanteet ja laitospesäkkeet) on sovittu hankintasopimuksen yhteydessä jokaisen valvontakohteen käytäntöjen mukaisesti.

Laboratoriot ovat ilmoittaneet omat yhteyshenkilöt ja yhteydenottotavat normaalin toiminta-ajan jälkeen. Toiminta virka-ajan ulkopuolella on sovittu myös viranomaisen ja jokaisen valvontakohteen kanssa. Molemmilla laboratorioilla on pitkäaikainen kokemus palvelun tuottamisesta ja vakiintuneet käytännöt sekä normaaliajan että virka-ajan ulkopuolella toimimisesta.

Laboratorioiden kanssa on sovittu matalan kynnyksen ilmoituskäytännöt tilanteissa, joissa voi olla epäily veden välityksellä leviävästä epidemiasta (*VNa 1365/2011 elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä*).

Molemmat sopimuslaboratoriot ovat Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita. Veden välityksellä leviävien epidemioiden selvityksen yhteydessä voidaan tarvittaessa käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita.

Terveysturvajärjestyksen valvontatutkimuksia tekevät sopimuslaboratoriot siirtävät säännölliset viranomaisvalvonnan tulokset Vati-analyysipalveluun.

4.1.5. Ulkopuolinen näytteenottaja

Terveysturvajärjestyksen mukaisten talousvesi- ja uima-allasvesinäytteiden ottamisessa käytetään apuna ulkopuolista näytteenottajaa. Näytteenottajalta edellytetään voimassa olevaa ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia. Ulkopuolinen näytteenottaja on hyväksytty ensimmäisen kerran vuonna 2009. Näytteenottajan henkilösertifikaatin voimassaolo tarkistetaan säännöllisesti.

Ulkopuolinen näytteenottaja ottaa pääosin toimialueen talousvettä toimittavien laitosten viranomaisvalvonnan näytteet. Uimahallien/kylpylöiden viranomaisvalvonnan näytteet ottaa joko ulkopuolinen näytteenottaja tai laitoksen edustaja. Mikäli ulkopuolisella näytteenottajalla ei ole ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia terveystarkastaja varmistaa näytteenottajan pätevyyden näytteenottoon liittyvällä näytöllä ja tehtävillä. Näytteenottajan tulee tuntea näytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet ennen näytteenoton aloittamista. Terveystarkastaja ottaa vertailunäytteet tarvittaessa.

Näytteenotto ja näytteenottajat on kuvattu jokaisen valvontakohteen (talousvettä toimittava laitos, uimahalli, kylpylä yms.) valvontatutkimusohjelmassa.

5. MUUT TERVEYDENSUOJELUN VIRANOMAISTEHTÄVÄT

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista (Säteilylaki 859/2018). Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain edellyttämä valvonta toteutetaan terveydensuojelulain valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten yhteydessä.

Suomessa on laadittu Kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. Suunnitelmassa asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joiden avulla radonista aiheutuvaa keuhkosityöpäriskiä Suomessa voidaan pienentää.

Mikäli valvonnassa todetaan poikkeamia radon- ja/tai radioaktiivisuuden pitoisuuksien osalta, poikkeamailmoitukset tehdään Säteilyturvakeskukselle (STUK) lainsäädännössä edellytetyillä tavoilla (talousvesi, solarium). Ilmoituskäytännöt on kuvattu tarkemmin terveydensuojelun laatuasiakirjoissa. Solarium-tarkastus on kuvattu liitteessä 2.

Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu terveydensuojelulain tarkoittamat viranomaistehtävät. Näitä ovat:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen
- häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö
- lausunnot
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esim. koulutukset ja informaatio-ohjaus)
- toiminnan kehittäminen

Näihin muihin viranomaistehtäviin on varattava työaika ja henkilöresursseja. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia tehtäviä suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä usein niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta. Terveyshaittaepäilyjen käsittelyt (esimerkiksi oppilaitokset, lasten ja nuorten kohteet) ovat usein pitkäkestoisia ja edellyttävät monia erilaisia valvontatoimenpiteitä, joten niihin on varattava työaika.

Savonlinnan syväsatama on vuoden 2014 syksystä lukien Maailman terveysjärjestön (WHO) terveyssäännösten mukainen satama, joka on valtuutettu myöntämään todistuksen aluksen saniteettitoimenpiteistä ja saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta. Kansainvälisessä laivaliikenteessä olevien alusten tarkastukset eivät kuulu suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Laivatarkastuksiin varattava tarkastusaika on sisällytetty ei suunnitelmalliseen valvontaan. Tarkastuksen sisältö on kuvattu liitteessä 2.

Muiden terveydensuojelun viranomaistehtävien tarkemmat kuvaukset ovat terveydensuojelun laatuasiakirjoissa (esimerkiksi asumisterveysasian prosessikuvaus, sidosryhmäyhteistyön ja sisäilmatyötyhmien kuvaukset sekä lausuntoprosessi).

Häiriötilannesuunnitelman päivittämiseen ja yhteensovittamiseen varataan työaikaa vuonna 2026. Eri häiriötilanteiden toimintaohjekorttien päivittämistä jatketaan ja tässä yhteydessä päivittyy myös terveydensuojelun viestinnän ja tiedottamisen ohjeet. Vesilaitosten järjestämiin häiriötilanneharjoituksiin osallistutaan tarpeen mukaan.

6. TERVEYDENSUOJELUN PAINOPISTEET JA VALVONTAPROJEKTIT

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa esitetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta.

Terveydensuojelun valtakunnalliset painopisteet on esitetty taulukossa 2. Taulukossa

Taulukko 2. Terveydensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2025-2028

Terveydensuojelun painopisteet 2025-2028	
Painopiste	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta
Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	- Alueellinen yhteistyö - Riskienhallintasuunnitelmat - Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarvioissa - Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen
Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	- Häiriötilanteisiin varautumien ja suunnitelmien yhteensovittaminen - Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa - Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Terveydensuojelun painopistealueeksi on nostettu **alueellinen yhteistyö**, jonka tavoitteena on saada perustettua aktiivisesti toimivia ja säännöllisesti kokoontuvia yhteistyöryhmiä.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on perustanut Itä-Suomen vesihuoltovalvojien yhteistyöryhmän (Teams), johon on kutsuttu vesilaitoksen valvonnasta vastaavat viranhaltijat. Yhteistyöryhmä kokoontuu useamman kerran vuodessa. Etelä-Savon ELY-keskus on perustanut Etelä-Savon vesihuollon yhteistyöryhmän (Teams), johon on kutsuttu vesilaitosten valvonnasta vastaavat viranhaltijat ja vesilaitosten edustajat. Yhteistyöryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa. Uusi Valvonta- ja lupavirasto (VLL) aloittaa 1.1.2026, eikä edellä mainittujen yhteistyöryhmien jatkosta ei ole tietoa.

Itä-Suomen alueen talousvesivalvojat ovat perustaneet Teams-keskustelualustaksi (Itäiset vesi-immeiset). Lisäksi yksi terveystarkastaja osallistuu Valviran Legionnella-työryhmän palaverien lisäksi Teams-keskustelualustan keskusteluihin.

Itä-Suomessa on luotu viime vuosien aikana toimivia keskusteluryhmiä eikä ole tarvetta perustaa uusia ryhmiä vuonna 2026.

Talousvettä toimittavien laitosten on pidettävä ajan tasalla **riskienhallintasuunnitelman**, joka kattaa koko vedentuotantoketjua koskevat riskit. Riskienhallintasuunnitelmat laaditaan yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Riskienhallintasuunnitelmiin ja talousvettä toimittavien laitosten muihin suunnitelmiin varataan riittävästi työaikaa vuonna 2026.

Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskinarviointeja jatketaan. Terveystarkastusryhmä toteutti valvontahankkeina uimahallien ja kylpylöiden sekä ympärivuorokautisen sosiaalialan laitosten vesilaitosten legionella -projektit vuonna 2023. Näiden kohdetyypien osalta riskinarvioinnit ovat käynnistyneet. Vuonna 2026 riskinarviointityötä jatketaan majoitustoimintaan tarkoitettujen tilojen osalta. Kaikkien ensisijaisten tilojen riskienarviointien osalta pyritään etenemään valvontatyössä siten, että kaikkien kohderyhmien osalta riskinarvioinnit on tehty ennen siirtymäajan päättymistä 12.1.2029. Ensisijaisten tilojen riskinarviointityö sisältää yhteistyökokouksia, neuvontaa ja ohjausta, tarkastuksia ja näytteenottoa.

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Terveystarkastusryhmä edellyttää ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköltä monenlaista asiantuntemusta ja osaamista. Päävastuu riittävän osaamisen hankkimisesta ja ylläpidosta on valvontayksiköillä. Osaamisen kehittäminen on myös jatkuva prosessi.

Vuonna 2026 terveystarkastusryhmän kokoonpano on neljä terveystarkastajaa. Työtehtävien uudelleen jaon myötä tulee kartoittaa kunkin viranhaltijan osaamistarpeet ja rakentaa terveystarkastusryhmän koulutussuunnitelma vastaamaan osaamisen kehittämistä ja vahvistamista. Valtakunnallisessa yhteisessä valvontaohjelmassa todetaan hyväksi koulutustavoitteeksi keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Uusimman tiedon ja käytäntöjen hallitsemiseksi valvontayksiköiden on tarpeen osallistua alan koulutuksiin, seminaareihin ja tapahtumiin. Esimerkiksi asumisterveydessä tämä tarkoittaa rakennusterveysasiantuntijan koulutusta, täydentävää melukoulutusta tai Sisäilmasto-seminaariin osallistumista.

Riittävät välineet ja tutkimuskalusto ovat välttämättömiä terveystarkastusryhmän valvonnassa. Valvontayksiköiden on huolehdittava, että niillä on käytössään tarvittavat mittarit ja välineet sekä osaaminen niiden käyttämiseen. Välineiden ja mittareiden asianmukaisesta ylläpidosta (mm. kalibrointi) on syytä huolehtia.

Ohjelmakauden aikana valmistuu valvontakohdekohtainen riskinarviointi kokonaisuudessaan. Tätä varten ensi vuonna laaditaan toimintatyyppikohtaiset tarkemmat riskinarvioinnit. Kerätyn valvontatiedon ja oman toimialueen erityispiirteiden ja tarpeiden tieto valvonnassa mahdollistaa erityisesti valvontatarpeen ohjaamisen niihin kohteisiin, joiden tarve ja riskit ovat suurimmat. Valvonnasta saadun tiedon ja kokemuksen johdosta on tunnistettu puutteet ja ohjaustarpeet omavalvonnan osa-alueelta ja tämä huomioidaan vuoden 2026 valvontatyössä. Vuonna 2024 tehdyn Elinympäristön terveysriskit -kyselyn tulokset huomioidaan valvonnassa.

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Valvontaohjelmakaudella 2025–2028 korostetaan varautumisen tärkeyttä terveydensuojelussa ja viranomaisien valmiutta toimia tehokkaasti häiriötilanteissa, joissa tarvittavat toimintatavat, ohjeistus ja viestintä on suunniteltu etukäteen. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tavoitteeksi asetetaan osallistuminen yhteen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen joka vuosi.

Valvontayksikön henkilöstön osallistumisen tulee olla kattavaa. Valvontayksiköiden on kehitettävä valmiussuunnitelmiaan ja varautumistaan valmiusharjoitusten havaintojen ja oppien perusteella.

Ohjelmakaudella valvontayksiköiden on varmistettava toimivat yhteydet kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa häiriö- ja onnettomuustilanteisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin varautumiseksi. Valmiussuunnitelmien ajantasaisuus on tarkastettava ohjelmakauden aikana.

Terveydensuojelutiimi varaa häiriötilannesuunnitelmien yms. päivittämiseen työaika 20 htpv. Terveydensuojelutiimin viranhaltijoilla tulee osallistua säännöllisesti Pelastusopiston järjestämiin varautumiskoulutuksiin.

Terveysvalvonnan terveydensuojelulain valvontaa tukevat valvontayksikön omat valvontaprojektit

Terveysvalvonnan omat projektit valitaan terveydensuojelulain valvontaa tukeviksi. Taulukossa 3 on esitetty tulevan vuoden projekteja. Valmistuneista projekteista tiedotetaan niiden valmistuttua.

Terveydensuojelutiimin opinnäytetyönä tehty elinympäristön terveystarkastusten selvitys valmistui joulukuussa 2024. Kyselyn vastausten perusteella terveydensuojelutiimi toteuttaa valvontaprojektin. Kyselyn vastauksissa esiin nousi mm. ilmanvaihto, tuhoeläimet, pienhiukkaset ja yksityiskaivovesien laatu.

Taulukko 3. Terveysvalvonnan omat projektit v. 2026→:

Radonkartoitus koulut, päiväkodit, nuorten kerhotilat, sosiaalialan laitokset
Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta selvitys/kysely majoitushuoneistoille
Häiriötilannesuunnitelma, häiriötilannekortit, tiedotussuunnitelma yms.
Elinympäristön terveystarkastusten kyselyn tulosten perusteella valittava selvitysprojekti
Päiväkotien sisäilman selvitys
Terveydensuojelujärjestys
<i>Valsu-kohteiden hygieniaprojektit</i>

7. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTAAN KÄYTETTÄVÄ TYÖAIKA

Terveydensuojelulain mukaiseen valvontaan käytettävä työaika jakautuu suunnitelmalliseen ja ei suunnitelmalliseen valvontatyöhön. Suunnitelmallinen valvontatyö sisältää valvontakohteiden tarkastukset ja näytteenoton.

Suunnitelmallinen valvontatyö

Tarkastukset

- Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusajat on esitetty liitteessä 1 valvontakohdetyypeittäin. Vuonna 2026 terveydensuojelulain mukaisiin suunnitelmallisiin tarkastuksiin varataan **1620 henkilötyötuntia eli 215 henkilötyöpäivää** (htpv = 7,55 h). Toimintatyyppikohtaiset tarkastusajat on esitetty liitteessä 1.
- Tarkastusaikaan ei sisällytetä matkoihin kulunutta aikaa, terveystarkastus arvioi vuoden 2025 suunnitelmallisiin tarkastuksiin kuluvaan matkustusaikaa keskiarvona 1,5 h/tarkastuskohde. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia vuodelle 2026 on 187 kpl. Tarkastusmatkoihin on varattava aikaa 281 h eli **37 htpv**.

Näytteenotto

- Talousvesiasetusten (*STMa 1352/2015 ja STMa 401/2001*) mukaisten talousvettä toimittavien laitosten säännöllisen valvonnan näytteenotosta vastaa ulkopuoliset näytteenottajat, säännöllisen viranomaisnäytteiden ottamiseen ei varata työaikaa.
- Uima-allasvesinäytteiden ottamisesta vastaa ulkopuolinen näytteenottaja ja/tai laitoksen edustaja. Vertailunäytteenottoon terveystarkastus varaa työaikaa **1 htpv/a**.
- Uimarantojen vesinäytteiden ottamiseen käytettävä aika on **9 htpv/a**.
- Eri valvontakohteiden vesinäytteiden ottamiseen varataan aikaa **2 htpv/a**.

Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät

Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät (ei-suunnitelmallinen terveydensuojelun valvontatyö) on kuvattu kappaleessa 4.2.

Juomavesidirektiivin myötä kansallinen lainsäädäntömuutos talousveden valvonnan osalta muuttaa talousvettä toimittavien laitosten valvontaa esimerkiksi Vati-näytteenottosuunnitelmien ja sitä kautta vesitulosten siirtymisen varmistamiseen vesi.fi -sivustolle. Riskinarviointi ja omavalvonnan tarkastaminen sekä talousveden toimittamisen että muiden toimintatyyppien osalta edellyttää työajan huomioimisen valvontasuunnitelmassa. Valvontakohdetietojen ylläpitäminen, sekä Vati -ohjelmaa liittyvät muutokset edellyttävät edelleen merkittävien resurssien varaamista.

Terveydensuojelulain muutoksen myötä lain uutena valvonta-asiana ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallintatyö aloitettiin terveydensuojelutiimissä vuonna 2023 kahden toimintatyyppin projektina. Projektien tuloksia hyödyntäen vuoden 2026 painopisteenä on ensisijaisten tilojen valvontakohteiden riskienhallintatyön jatkaminen. Uusien ensisijaisten tilojen valvontakohteiden neuvontaan ja ohjaustyöhön varataan suunnitelmallista työaikaa 66 htpv.

Terveydensuojelulain mukaista valvontatyötä tekee neljä terveystarkastajaa vuonna 2026. Terveydensuojelun työajasta varataan tupakkalain mukaiseen valvontaan 20 htpv, jolloin terveydensuojelulain valvontaan voidaan varata enintään 860 htpv. Aikaisempien vuosien terveydensuojelulain valvontasuunnitelman toteuma on ollut 50-70 % valvontasuunnitelmasta.

Terveydensuojelun arvioitu kokonaistyöaikaatarve vuonna 2026 on:

Suunnitelmallinen valvontatyö	htpv
Suunnitelman mukaiset tarkastukset	215
Matkoihin käytettävä aika	37
Suunnitelmallinen näytteenotto	12
Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta	66
Riskienhallinta- ja muut suunnitelmat (vesilaitokset)	30
Häiriötilannesuunnitelmien yms. päivittäminen	20
Suunnitelmallinen valvontatyö yht.) ei sisällä ulkopuolisen näytteenottajan työaikaa	380 (44 %)
Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät	
Valvontakohteisiin liittyvä (mm. ilmoitukset, häiriötilanteet, riskinarviointi)	120
Asumisterveys/sisäilma	240
Muu Tsl-valvontatyö (mm. sidosryhmäyhteistyö ja projektit, VATI, laatu, toiminnan kehittäminen, koulutus, yms.)	120
Muut terveydensuojelun viranomaistehtävät yht.	480 (56 %)
Terveydensuojelulain valvontatyö yhteensä	860 htpv

8. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain Itä-Savon ympäristöterveydenhuoltojaostossa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan valvontakohdetyypeittäin, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Arvioinnissa selvitetään toteutuneet tarkastukset ja näytteenotto valvontakohdetyypeittäin. Lisäksi selvitetään osallistuminen valvontaprojekteihin. Tarvittaessa kerrotaan syyt tai perustelut toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta tai mahdolliset poikkeamat.

Valvontasuunnitelman toteuman arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että vuosittainen valvontasuunnitelman toteuma voi olla hyvinkin erilainen johtuen jo valvontakohteiden eri tarkastustiheyksistä. Terveydensuojelulain valvontatyö on jatkosakin suurimmalta osaltaan ei-suunnitelmallista -valvontatyötä. Tällöin käytettävissä olevien resurssien puitteissa valvontaa priorisoidaan ja kohdennetaan riskiperusteisesti, jolloin suunnitelmallisen valvonnan osuus voi merkittävästikin pienentyä.

Terveydensuojelulain valvontasuunnitelman arvioinnissa valvonnan kattavuuden arvioinnin lisäksi tulee tarkastella painopisteiden näkymistä ja toteutumista valvonnassa. Lisäksi tulee arvioida, onko valvontasuunnitelman painopisteillä lisätty valvonnan vaikuttavuutta sekä arvioida yleisesti valvonnan eri osa-alueiden vaikuttavuutta. Säännöllisen valvonnan lisäksi toteutumisen arvioinnissa tulee käsitellä terveyshaittaepäilyyn perustuva valvonta ja muu terveydensuojelun edistäminen. Valvontasuunnitelman toteuman arvioinnin yhteydessä on tarkoituksenmukaista arvioida millä tavoin tavoitteiden toteutumista sekä valvonnan vaikuttavuutta voidaan parantaa seuraavalla valvontaohjelmakaudella.

Talousveden ja uimarantavesien EU-raportoinnit toteutuvat Vati-järjestelmän kautta.

Liite 1. Terveystensuojelulain mukainen suunnitelmallinen valvontatyö								
TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyyppit	Riski-luokka	Valviran tarkastusti-heys/ vuosi	Tarkastuk-seen keski-määrin käy-tettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2026	Tarkastus-määrä 2026 (Valvi-ran edellyt-tämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2026 *)	Tarkastuksiin käytettävä aika 2026 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi **) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila								
Hotelli, hostelli (retkeily-maja, retkeilyhotelli, ke-sähotelli ja muut vastaa-vat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti	Hotelli, hostellit, kuten retkeilymajat, retkeily-hotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkus-tajakoti / motelli, täysihoito	2-1	0,2	2-8	38	8	12	96
Lomakeskuksen ja leirin-täalueen majoitushuo-neisto	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	2-1	0,2	2-8	51	10	15	120
Majoituskasarmi	Kasarmit	2-1	0,2	2-8	0	0	0	0
Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aa-miaismajoitus siihen tar-koitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vas-taanottokeskus sekä muut vastaavat)	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkai-lun yhteydessä; Asuntolat, yömajat, pakolais-ten vastaanottokeskukset Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen Muu majoitustoi-minta	2-1	0 0,2 vastaan-ottokeskuk-set	2-8	41	9	15	120
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta								
Urheiluhalli tai jäähalli	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	5	1	1	6
Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila, jossa on enemmän kuin yksi lii-kuntatila	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	21	4	4	24
Yleisölle avoin liikunta-tila, jossa on korkeintaan yksi liikuntasali	Yleinen liikuntatila	1	0,2	2-6	0	0	0	0
Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötar-koitus)	Saunat	2	0,5	2-4	0	0	0	0

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyyppi	Riski-luokka	Valviran tarkastus- heys/ vuosi	Tarkastuk- seen keski- määrin käy- tettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2026	Tarkastus- määrä 2026 (Valvi- ran edellyt- tämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2026 *)	Tarkastuksiin käytettävä aika 2026 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi *) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Kylpylä, uimahalli, maa-uimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta (ns. EU-uimaranta)	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	2	1	2-4	3	3	3	12
	Yleiset altaat (kylpylä, uimahalli ja maauimala)	3	1	3-8	8	8	8	64
Muu yleisölle avoin uimaranta	Pienet yleiset uimarannat	2	1	2-4	25	25	25	100
Päiväkoti ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka								
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti siihen varatussa tilassa	Päiväkoti, ryhmäperhe-päiväkoti, leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	2	0,3	3-8	28	8	7	56
Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämispaikka	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot <i>Lasten sisäleikkipuistot ovat 2022 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä liikuntatiloja ja ne kirjataan Vatiin toimintatyyppille yleinen liikuntatila.</i>	2-1	0,25	3-8	10	2	2	16
Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos, opetuksen järjestämispaikka	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, korkeakoulu, muu aikuiskoulutus ja muut koulut ja oppilaitokset	2	0,3	5-15	43	14	17	255

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyytit	Riski- luokka	Valviran tar- kastusti- heys/ vuosi	Tarkastuk- seen keski- määrin käy- tettävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2026	Tarkastus- määrä 2026 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2026 *)	Tarkastuk- siin käytet- tävä aika 2026 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi *) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö								
Tehostetun palveluasumi- sen yksikkö tai laitoshoidon antava sosiaalihuollon yk- sikkö	Vanhainkoti (laitoshuolto), vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen) Kehitys- vammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (te- hostettu palveluasuminen), Muut yksiköt (mielenter- veys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen), Muut yksiköt	2	0,3	3-8	54	16	12	96
Lastensuojelulaitos	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit, ammatilliset perhekodit, muut lasten-suojeluyksiköt,	2	0,3	3-8	2	1	1	8
Ensi- ja turvakoti	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksikö	2	0,3	3-8	0	0	0	0
Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola								
Solariumpalvelu	Solarium	2	0,2	2-3	1	0	0	0
Ihoa rikkova toiminta	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2–1	0,25	2-3	20	5	5	15
Erityistä hygieniää edellyt- tävä kauneushoitola	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2–1	0,25	2-3	20	5	5	15
Talousvettä toimittava laitos								
18 §:n mukainen talous- vettä toimittava laitos	EU-raportoitava vedenjakelualue, vedentoimitus vä- hintään 1000 m³ päivässä tai vähintään 5000 henki- lölle (ominaisuustieto)	3	1 (0,5 jos vain jakelua)	8-15	1	2	2	30
	Vedenottamo, vähintään 1000 m³ päivässä tai vä- hintään 5000 henkilölle	3	0,5-1	4-20	4	4	4	80
18 a §:n mukainen talous- vettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähintään 10 kuutiomet- riä vuorokaudessa tai vä- hintään 50 henkilön tarpei- siin	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10–999 m³ päivässä tai 50– 4999 henkilölle (ominaisuustieto)	3	1 (0,5 jos vain jakelua)	4-8	17	15	30	240
	Vedenottamo, vedentoimitus 10–999 m³ päivässä tai 50– 4999 henkilölle	3	0,5-1	4-15	17	8	17	255
18 a §:n mukainen talous- vettä toimittava laitos, jonka toimittaman veden määrä on vähemmän kuin 10 kuu- tiometriä vuorokaudessa ja alle 50 henkilön tarpeisiin	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m³/vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto)	2	0,5 (0,3 jos vain jakelua)	2-6	4	1	1	6
	Vedenottamo, veden määrä on vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa ja alle 50 henkilön tar- peisiin	2	0,3-0,5	2-6	1	1	1	6

TsL toimipaikka tai toiminto	Vatin toimintatyypit	Riski-luokka	Valviran tarkastus-tiheys/ vuosi	Tarkastukseen keski-määrin käyt-tävä aika, h	Kohdemäärä vuonna 2026	Tarkastus-määrä 2026 (Valviran edellyttämä *)	Suunnitellut tarkastukset 2026 *)	Tarkastuk-siin käytet-tävä aika 2026 Yhteensä, h
	*) Valviran riskinarviointiin perustuva yksikön tarkastusmäärä/ vuosi *) Valvontayksikön valvontakohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä/ vuosi							
Muu terveysvalvonnan kohde	Muu				0	0	0	0
Yhteensä					414	150	187 kpl	1620 h 215 htp/a

Liite 2. Tarkastusten sisältö toimintaluokittain/-tyypeittäin	
Toimintaluokka/-tyyppi	Tarkastuksen sisältö
Talousveden toimittaminen (asetukset 1352/2015 ja 401/2001))	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja riskienhallinta Omavalvonta ja varautuminen Valvontatutkimusohjelma/ näytteenottosuunnitelma Talousveden laatu Vedenottamot Vedenkäsittelylaitokset Ylä- ja alavesisäiliöt Talousveden jakeluverkosto
Kokoontuminen, julkiset hui- ja kokoontumishuoneistot Lasten ja nuorten kohteet: Kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipuistot	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet E ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat/ lastenkodit, lastensuojeluyksiköt ja vastaavat/ vanhainkodit ja vastaavat/ muut sosiaalialan yksiköt	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet E ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset

Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä tekevät huoneistot ja laitokset, tatuointi ja lävistys, solarium	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Työvälineiden siisteys ja puhdistus Asiakkaille annettavat tiedot Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Solariumin tarkastuslomakkeen asiakokonaisuudet (STUK) Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Liikunta ja virkistystoiminta Yleiset saunat/ kuntosalit ja liikuntatilat	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Tilat, kalusteet, välineet sekä laitteet Tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön Puhtaanapito Jätteet ja jätevedet Haitta ja tuhoeläimet Talous- ja käyttövesi Ulkoalueet Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Yleiset altaat	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Valvontatutkimusohjelma Allasveden laatu Riskinarviointi ja omavalvonta Puku-, pesu-, sauna- ja wc-tilat Allastilat Oheistilat Puhtaanapito Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Yleiset uimarannat	Kohteen perustiedot (toiminnan keskeiset tunnusluvut, toiminnassa ja/tai tiloissa tapahtuneet muutokset) Riskinarviointi ja omavalvonta Seurantakalenterin näytteenottosuunnitelma Uimaveden laatu Tiedottaminen Puku-, pesu-, sauna- ja wc-tilat Uimarannan siisteys, kunto ja jätehuolto Tupakkalain mukaiset tupakointirajoitukset
Solarium-tarkastukset	Solarium-tarkastukset tehdään terveydensuojelun tarkastuksen yhteydessä. Tarkastuslomakkeena käytetään Säteilykeskuksen (STUK) tarkastuslomaketta: https://www.stuk.fi/documents/12547/103386/Solarium-tarkastuslomake.pdf/7917b0cc-9d4a-4fa8-b85f-fcd22ab82a98 Tarkastuksella tehdään lomakkeen mukaiset havainnot ja lomake lähetetään mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten toimivaltaiselle viranomaiselle Säteilyturvakeskukseen (STUK)
Alusten tarkastukset ja saniteettitodistukset Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainvälinen terveyssäännöstö (2005)	Tarkastus ja saniteettitodistus tehdään Kansainvälisen terveyssäännösten (IHR) 2005: Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämisestä koskevan käsikirjan mukaisesti https://www.valvira.fi/documents/14444/413701/WHOn+k%C3%A4sikirjan+k%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6s/ec7339b3-2732-4661-a277-ca80e7189dc5

ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA VUODELLE 2026

1. TAUSTAA

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Tarkoitettua tavoitteen saavuttamiseksi laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunnan tulee huolehtia alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi. Kunta valvoo alueellaan:

1. tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
2. tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
3. tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkalain 84 §:n mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä tämän lain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Tupakkalain valvontasuunnitelmaa ohjaa tupakkalaki (549/2016), valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006), tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma sekä ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma. Valvontasuunnitelman tarkoituksena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta. Valvonnan painopisteiden avulla pyritään kohdistamaan rajalliset valvontaresurssit suunnitelmallisesti ja tehokkaasti edistämään tupakkalain tavoitteiden toteutumista. Valvontasuunnitelmassa on kuvattu tupakkalain valvonta kokonaisuudessaan sekä säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvat valvontakohdetyypit, tarkastustiheydet ja tarkastustavoitteet. Tupakkalain valvontasuunnitelma on laadittu valvontakohteiden valvontatarpeen mukaisesti ja se päivitetään aina tarvittaessa.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristö on kokenut useita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Muutosten myötä täysin savuttomat tilat ja alueet ovat lisääntyneet sekä laajentuneet ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden myynnistä on tullut luvanvaraista toimintaa. Tupakkalain valvonnan näkökulmasta lain-

säädännön muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja –rajoitusten puolella, mutta toisaalta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta.

Euroopan unionin uusi tupakkatuotedirektiivi tuli voimaan 19.5.2014. Direktiivi saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä tupakkalain kokonaisuudistuksen voimaantulon myötä 15.8.2016. Tupakkalain soveltamisala laajeni samalla koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukelaitteita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisiä ja nikotiinittomia) sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, kuten yrttisavukkeita. Direktiivistä suoraan johtuvat säännökset ovat koskeneet muun muassa tupakkalain piirissä olevien tuotteiden ominaisuuksia sekä niistä viranomaisille tehtäviä ilmoituksia. Myös jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevat vaatimukset perustuvat tupakkatuotedirektiivin sääntelyyn. Viimeisin tupakkatuotedirektiivistä johtuva muutos onkin jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjen käytön laajeneminen kaikkiin tupakkatuotteisiin 20.5.2024 alkaen.

Direktiivin täytäntöönpanon lisäksi tupakkalakiin tuli vuonna 2016 kansallista lisäsääntelyä koskien muun muassa etämyyntiä, tukkumyynnin ilmoitusvaraisuutta sekä tupakointikieltoja. Myyntiä koskevia kieltoja ja rajoituksia laajennettiin koskemaan myös tupakkalain piiriin tulleita uusia tuotteita. Vuonna 2019 tupakkalakiin tehtiin pieniä muutoksia direktiivin jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanon yhteydessä koskien lähinnä tukkumyynnin rajoituksia.

Toukokuussa 2022 tupakkalakiin lisättiin muun muassa niin kutsuttua plain packaging -sääntelyä, jolla yhdenmukaistettiin tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipakkauksia sekä ulkoasua. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan lasten leikkikenttiä sekä yleisiä uimarantoja (ns. EU-uimarannat, joilla on huomattava määrä käyttäjiä). Valvonnan näkökulmasta merkittävänä muutoksena voidaan pitää tuotevalvontavastuun laajentumista koko myyntiketjulle sekä vuotuisiin myyntimääriin perustuvaa Valviralle maksettavaa valvontamaksua tuoteilmoitusvelvollisilta valmistajilta ja maahantuojilta. Lisäksi lokakuussa 2023 tupakkalakiin lisättiin uutena tuoteryhmänä kuumennettavat tupakkatuotteet.

Tupakkalain tavoitteiden saavuttamiseksi tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämiss-työryhmä antoi viimeisimmän raporttinsa tammikuussa vuonna 2023. Työryhmän ehdotukset kohdistuivat verotukseen, nuorten tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön aloittamisen ehkäisyyn, savuttomiin ympäristöihin, myyntiin ja markkinointiin, lopettamisen tukeen, matkustajatuontiin, uusien nikotiinituotteiden sääntelyyn, toimeenpanon tehostamiseen sekä resursointiin, seurantaan ja arviointiin. Viime vuosien aikana muutoksia valvonnan toimintaympäristöön ovat aiheuttaneet myös tupakkatuotteiden ympäristövaikutukset ja niitä koskevat sääntelymuutokset. Tupakkatuotteet ovat merkittävä ongelma paitsi ihmisten terveyden, myös luonnonympäristön kannalta. Tupakantumppien sisältämän muovin kielteiset ympäristövaikutukset kuuluvat Euroopan neuvoston kertakäyttömuovidirektiivin (EU) 904/2019, jäljempänä SUP-direktiivi, soveltamisalaan. SUP-direktiivi ja sen nojalla annettu kansal-

linen sääntely edellyttää useita toimia, joilla pyritään ehkäisemään tupakantumpien aiheuttamaa roskaamista. Lisäksi muutoksia valvonnan toimintaympäristöön on aiheuttanut tuotevalvontaa koskeva markkinavalvonta-asetus sekä sen täytäntöönpanon edellyttämä kansallinen sääntely, jonka seurauksena tupakkalain alaisen tuotteiden markkinavalvontaan sovelletaan lakia eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta (1137/2019), ellei tupakkalaissa toisin säädetä. Markkinointikiellon valvonnan osalta toimintaympäristö on viime vuosina ylipäättään muuttunut merkittävästi markkinoinnin siirryttyä enenevässä määrin verkkoon ja sosiaalisen median alustoille. Markkinoinnilla tarkoitetaan mainontaa, epäsuoraa mainontaa ja muuta myynninedistämistä sekä tupakkasponsorointia.

Viimeisimmäksi tupakkalakiin (549/2016) vahvistettiin 23.5.2025 muutos, joka tuli voimaan 1.8.2025. Lakimuutos sisältää useita siirtymäaikoja. Muutoksella lisättiin tupakkalakiin uusi savuttoman nikotiinituotteen määritelmä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi nikotiinipusseja. Savuttomien nikotiinituotteiden myynti edellyttää vähittäismyyntiluvan hakemista ja/tai tukkumyynti-ilmoituksen tekemistä. Kyseiset luvat ja ilmoitukset käsitellään myyntipaikan sijaintikunnassa.

Suunnitelmallisen valvonnan piiristä aiemmin poistuneita kohteita ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Poistuneiden kohdetyyppien osalta tupakkalain noudattamista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä (ei suunnitelmallista valvontaa). Jos tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tarkastuskohteeseen tehdään tupakkalain mukainen tarkastus. Terveystensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, esim. kouluissa ja päiväkodeissa on terveystensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä perustelua tarkastaa samalla tupakkalain noudattaminen.

Tupakkalain toteutumista on usein tarkoituksenmukaista valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Elin- ja työterveyskeskuksiin kohdistuvan muun ympäristöterveydenhuollon lain mukaisen tarkastuksen yhteydessä on luontevaa valvoa myös tupakan myyntiä ja markkinointia koskevia säännöksiä tupakkalain perusteella sekä nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myyntiä lääkelain perusteella.

2. TARKASTUKSEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET

Tupakkalain mukaisen tarkastuksessa selvitetään, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarkastuksen on sisällettävä vähintään ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisessa valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritellyt toimenpiteet (VnA 665/2006, 4 §).

Tarkastus voi kohdistua esimerkiksi kohteen tiloihin, olosuhteisiin, tuotteisiin, oma-valvonnan tasoon, päätöksenmukaisuuteen, säädösten noudattamiseen, henkilökunnan toimintatapoihin, markkinointiin ja tupakkatuotteiden esilläpitokiellon toteuttamiseen.

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Savun tai höyryn kulkeutumista voidaan lisäksi selvittää merkkiainetutkimuksella. Aistinvarainen arviointi tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonnassa on suositeltavin menetelmä savun tai höyryn havainnointiin, sillä nykyiset mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset.

Tarkastukseen voi mahdollisesti sisältyä myös mittauksia ja näytteenottoa sekä jatkotutkimuksia. Pelkkää näytteenottokäyntiä ei lueta tarkastukseksi.

Tarkastuksessa käytetään Vati-tietojärjestelmässä olevia tarkastuslomakepohjia. Liitteessä 1 on kerrottu suunnitelmallisen tarkastuksen sisältö toimintatyypeittäin.

Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus ja suoritetaan mahdollinen seurantatarkastus. Tarkastuskertomus annetaan tiedoksi asianosaiselle taholle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarkastuskertomuksessa annetaan tarvittaessa ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä. Seurantatarkastus tehdään annettujen ohjeiden ja määräysten toteuttamisen tarkistamiseen. Seurantatarkastuksesta tehdään myös aina tarkastuskertomus.

Tupakkalain mukaiset valvontakohteet ja niihin kohdistuvat valvontatoimet (tarkastukset, näytteenotot, mittaukset yms.) kirjataan VATI-järjestelmään.

2.1. Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävän ajan määrittelyssä on otettava huomioon:

- tarkastuksen suunnittelu, valmistelu ja sisältö
- tarkastus
- tarkastuskertomuksen laatiminen

Matka-aika kohteeseen huomioidaan voimavarojen suunnittelussa, mutta sitä ei huomioida tarkastusajassa. Liitteessä 2 on esitetty tupakkalain kohdetyypien tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika tunteina.

2.2. Suunnitelmallinen ja suunnittelematon valvonta

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat
- tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Suunnitelmallisen valvonnan osuudeksi vuodelle 2026 on arvioitu 33 htpv eli 0,15 htv.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu tupakkalain tarkoittama valvontatyö ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Muuta suunnittelematonta valvontatyötä on esimerkiksi erilaiset yllättävät valvontatapaukset, kuten valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat tupakan myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakan mainontaa, tupakkatuotteiden tai niiden tavaramerkkien esilläpiitoa tai tupakointikieltojen rikkomista. Edellä mainitut valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

Tupakkalain valvontaan liittyvää muuta suunnittelematonta työtä on lisäksi tupakkalain mukaisten vähittäismyyntilupahakemusten ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittely, asuntoyhteisöjen tupakointikieltihakemusten käsittely ja niiden kieltojen valvonta, toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana sekä osallistuminen valvontaa kehittäviin koulutuksiin. Uudella valvontaohjelmakaudella on varattava resursseja nikotiinipussien myyntilupahakemusten/-ilmoitusten käsittelyyn.

On hyvä huomioida, että poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesheet, yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tällaisia myyntipaikkoja voivat olla muun muassa liikkeet, jotka myyvät pelkästään esimerkiksi vesipiippuja ja niissä käytettäviä yrttiseoksia, sähkösavukelaitteita ja nikotiinittomia nesteitä tai tupakointivälineitä. Ko. kohteille ei aseteta tavoitteita suunnitelmalliselle valvonnalle, mutta niihin voi kohdistua suunnittelematonta valvontaa.

Suunnittelelattomaan tupakkalain mukaiseen valvontatyöhön varataan vuonna 2026 77 htpv eli 0,35 htv.

2.3. Tupakkalain mukaisen valvonnan maksullisuus

Tupakkalain mukainen valvonta on maksullista. Valvonnan maksuja peritään hyväksytyn taksan mukaisesti:

- myyntiluvan- tai ilmoituksen käsittelystä
- myyntiluvan haltijaan tai -ilmoituksen tekijään kohdistuvasta vuosittaisesta valvontamaksusta
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltihakemusten käsittely

On huomioitava, että toiminnanharjoittajien rekisterin ylläpito sekä maksujen lähettäminen toiminnanharjoittajille vievät merkittävästi yksiköltä aikaa, mikä on sitten pois muusta valvontatyöstä.

3. VALVONTAKOhteiden TARKASTUSTIHEYs JA RISKINARVIOINTI

Valvontakohteen riskinarvioinnissa otetaan huomioon toiminnan luonne ja laajuus sekä kohteen aikaisempien tarkastusten havainnot, toimenpide-esitykset ja määräykset. Tarkastustiheys määritetään kohteen tosiasiallisista riskeistä. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Valvontakohteet arvioidaan riskiperusteisesti ja tarkastustoimintaa kohdennetaan sen perusteella. Valvontaohjelmakaudella 2025-2028 aikana riskien arviointia tehdään yhä enemmän kohdekohtaisesti eli arvioimalla kunkin valvontakohteen riskit. Riskinarvioinnin perusteella valvontaa suunnataan suurimman riskin kohteisiin.

Aiempien vuosien tarkastusten kokonaismäärää ei ole tällä valvontaohjelmakaudella tarkoituksena muuttaa. Kuntien tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että valvontakohteet arvioidaan riskiperusteisesti, eli mihin tarkastustoimintaa kohdennetaan ja missä määrin. Suunnitelmallisessa valvonnassa esimerkiksi sellaisten kohteiden, joiden kohdalla väärinkäytösten riski on arvioitu vähäiseksi, voitaisiin tarkastustiheytenä käyttää tasoa 0,25 eli yksi tarkastus valvontaohjelmakauden aikana

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat esimerkiksi:

- Valvontahistoriasta ilmenevät toistuvat rikkomukset tai muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin.
- Myynnin omavalvontaan liittyvät puutteet (kuten alaikäiset, välittäminen, jatkuva valvonta).
- Tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vanhukset, sairaat).
- Toimintaympäristössä tunnistetut muut riskit

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa ravintoloiden erilliset tupakointitilat tarkastetaan riskinarvion mukaisesti 0,2 tark./v tiheydellä.

Tupakkalain valvontasuunnitelmassa käytetään Valviran kohdetyyppikohtaisia tarkastustiheyssuosituksia. Tupakkalain valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet, suunnitellut tarkastukset ja niihin käytettävä työaika on esitetty liitteessä 2.

Tupakkalain valvontaan varattuja resursseja on hyvä suunnata paitsi riskiperusteisempaan, myös entistä vaikuttavampaan suuntaan käyttämällä aiempaa tehokkaampia valvonnan keinoja. Tiettyjen valvontakohdetyyppien, kuten ulkona järjestettävien yleisten tilaisuuksien, kohdalla voidaan tarkastustoiminnan rinnalla tai siihen käyttää toiminnanharjoittajille järjestettäviä yhteiskoulutuksia.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi:

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikiellon rikkomista Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma v. 2025–2028
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- tupakointikieltihakemusten käsittely
- neuvonnan ja ohjauksen antaminen tupakkalain sisällöstä

4. NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA

Tupakkalain myyntiä ja markkinointia koskevien säännösten valvontaan ei lähtökohtaisesti liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Valvontasuunnitelmassa esitetään, missä laboratoriossa viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet tutkitaan. Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

Tupakointikiellon ja -rajoitusten toteutumisen arviointi perustuu ensisijaisesti aistinvaraiseen arviointiin savuttomuudesta. Näytteitä otetaan savuttomuuden toteamiseksi mikäli asiantuntijalausunto tai aistinvarainen arvio ei ole yksistään luotettava. Tupakansavun kulkeutumista voidaan tällöin selvittää merkkiainetutkimuksella. Riitatilanteissa tai epäselvissä tapauksissa voidaan ottaa kertaluontoinen lyhyt ilmanäyte aktiivi- tai passiivikeräintä käyttäen. Näytteenotossa noudatetaan työterveyslaitoksen antamia ohjeita.

5. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET JA PROJEKTIT SUUNNITELMAKAUDELLA 2025–2028

Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto noudattaa valvontasuunnitelmassaan tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelman päivityksen 2025–2028 painopistealueita.

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2025–2028 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema vaikuttava valvonta ja ydintehtävät.

Painopisteillä edistetään tupakkalain ja tupakkapolitiikan tavoitteiden toteutumista. Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman painopisteitä vuosina 2025–2028 ovat:

1. Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

2. Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa
3. Etämyynti
4. Markkinointi
5. Ehkäisevä päihdetyö

1. Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta

Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta. Savuttomien nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät. Kyseisten tuotteiden myyntipaikkojen joukossa on todennäköisesti suuri joukko sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä. Tämä huomioidaan Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa valvontakohteita koskevassa riskinarvioinnissa.

2. Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntämisen valvonnassa

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin on tullut vaiheittain 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunniste. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Näiden vähittäismyyntipakkausten pakollisten merkintöjen tarkoituksena on yhdessä ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa.

Savukkeet ja kääretupakkatuotteet ovat kuuluneet laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn piiriin 20.5.2019 alkaen. Laittoman kaupan ehkäisyä koskeva sääntely laajeni 20.5.2024 alkaen koskemaan myös muita tupakkatuotteita. Tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelmakauden painopisteenä vuosille 2025–2026 on laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunniste. Valvontayksikön on mahdollista tarkistaa jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta, jotta voidaan varmistua siitä, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyssjärjestelmää koske-

vista kirjaamisvelvoitteistaan. Tarkastuksen kohteena on sekä yksittäistä tupakkatuotetta koskevien kirjausten oikeellisuus, että talouden toimijan omien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyjärjestelmässä.

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäiseminen alueellisesti ja valtakunnallisesti edellyttää laittoman kaupan ehkäisemistä paikallisesti. Valvonnan toteuttamisessa valvontayksikössä tulisi tämän vuoksi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön luomiseen ja vakiinnuttamiseen sekä yhteistyön toimivuuteen etenkin tilanteissa, joissa sääntelyä ei ole noudatettu. Tupakkatuotteiden tulee lähtökohtaisesti olla jäljitettävissä koko EU:n alueella. Toimintatapojen luominen mahdollisten häiriötilanteiden varalle on varautumista, joka on myös yksi ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman kauden 2025–2028 tavoitteista. Valvontayksiköiden on mahdollista myös hyödyntää jäljitettävyyjärjestelmästä saatavaa tietoa osana valvontayksikön tekemää kohdekohtaista riskinarviota. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten laittoman kaupan ehkäisyä koskevien pakollisten pakkausmerkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

3. Etämyynti

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Myöskään Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kieltäminen on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita.

Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnissä myyjä ei pysty valvomaan jatkuvasti ostotilannetta, mitä tupakkalain 55 §:ssä edellytetään. Lisäksi markkinointikiellosta johtuu, että nikotiinipusseja tai muita tupakan vastikkeita ei voimassa olevan tupakkalainkaan mukaan saa esitellä esimerkiksi internetin verkkokaupoissa. Etämyyntiä on käytännössä mahdotonta toteuttaa niin, ettei toiminta olisi tupakkalain säännösten vastaista, mutta etämyynnin nimenomaisen kiellon tarkoituksena on selkiyttää asiaa.

Edellä mainitun lakimuutoksen mukaisen etämyyntikiellon vuoksi toimijat, jotka ovat myyneet esimerkiksi nikotiinipusseja internetissä, joutuvat tupakkalain muutoksen johdosta muuttamaan toimintaansa tai lopettamaan sen. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden, kuten fyysinen tarkastuskäynti, rinnalle uusia toimintatapoja. Etämyynnin toimintaympäristö huomioiden valvontaa on mahdollista toteuttaa käytännössä kirjallisin menettelyin ja ohjeistuksin. Toi-

saalta esimerkiksi myyntipaikkaan toteutettavan fyysisen tarkastuskäynnin yhteydessä tulisi valvonnassa kiinnittää huomiota toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin ja kokonaisuudessaan (myydäänkö tuotteita esimerkiksi myös verkkokaupoissa). Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kieltoa uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen olisi peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle. Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto valvoo etämyyntikiellon noudattamista valvonta-alueellaan.

4. Markkinointi

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto. Markkinointikieltoa koskeva sääntely on välineneutraali kattaen kaikki tupakkalaissa tarkoitetut tuotteet sekä kaiken myynninedistämistoiminnan.

Markkinointikiellon valvontaa haastavat markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat. Markkinointia toteutetaan yhä enemmän sähköisessä toimintaympäristössä ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin, kun nikotiinipusseihin alettiin soveltaa tupakkalakia toimintaympäristön kuvausta koskevan osion mukaisesti. Kyseisten myyntipaikkojen määrä voi edelleen kasvaa etämyyntikiellon laajennuttua savuttomiin nikotiinituotteisiin lakimuutoksen jälkeen. Etämyynnin valvontaa vastaavasti kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

Houkuttelevan näköiset tuotteet ja vähittäismyyntipakkaukset ovat toimineet tupakkalain alaisten tuotteiden yhtenä tärkeimmistä markkinoinnin keinoista. Markkinoinnin valvontaa on pyritty helpottamaan ja tehostamaan vähittäismyyntipakkausten ja tuotteiden ulkoasua koskevalla yhdenmukaistamista tavoittelevalla sääntelyllä. Edellä mainittu sääntely on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti koskemaan muun ohella myös savuttomia nikotiinituotteita.

Valvonnan toteuttamisessa kiinnitetään huomiota viranomaisyhteistyön sujuvuuteen. Viranomaisten välinen tiivis yhteistyö paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistaa tehokkaan puuttumisen tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden markkinointikiellon valvontaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden haittojen osalta erityisenä suojeltavana ryhmänä on pidetty lapsia ja nuoria, ja tätä muun muassa laajalla markkinointikiellon sääntelyllä ja sen noudattamisen valvonnalla pyritään turvaamaan.

5. Ehkäisevä päihdetyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, jäljempänä EPT-laki) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alko-

holi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen. EPT-lain 6 §:n mukaan kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihdeiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

Tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 38/2024 vp) mukaisesti kunnan tehtäviä on tarkoitus muuttaa niin, että kunnan on huolehdittava alueellaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa paikallisesta toiminnasta myös muiden nikotiinipitoisten tuotteiden kuin tupakkatuotteiden käytön lopettamiseksi.

EPT-lain mukaan kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

Yhteistyötä on tehtävä laajalla rintamalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla, sillä toimijoiden välinen yhteistyö on ehkäisevän päihdetyön onnistumisen lähtökohta. Tupakkalain näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.

Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

Vuonna 2026 Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa selvitetään yhteistyömahdollisuuksia ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään alan opiskelijoita yhteistyön toteutuksessa projektiluontoisesti.

6. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain alueellisessa ympäristöterveydenhuoltojaostossa. Arviointia hyödynnetään paikallisen tupakkavalvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden ja vaikuttavuuden varmistamisessa sekä uusien suunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan valvontakohdetyypeittäin.

Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa kuvataan suunnitelmallisten tarkastusten kattavuus, jossa tarkastellaan omien painopistealueiden valvonnan toteutumista, tarkastuksiin käytettyä aikaa verrattuna suunniteltuun ajankäyttöön sekä tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määriä ja laatua sekä valvontaviranomaisen toimenpiteitä näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräysten mukaiselle tasolle. Lisäksi tarkastellaan tarkastusten ja näytteiden määriä valvontakohdetyypeittäin, valvontaprojekteihin osallistumisesta,

valvonnasta saatuihin tuloihin ja niiden kohdistumisesta. Osaltaan siinä arvioidaan voimavarojen riittävyyttä sekä toiminnan kehittämistarpeita.

Vuosittain tupakkalain valvontatiedot ja valvontasuunnitelmien toteumat raportoidaan Lupa- ja valvontavirastolle maaliskuun loppuun mennessä. Valvontayksikkö laatii sanallisen arvion lautakuntakäsittelyä varten ja se toimitetaan aluehallintovirastoille.

Lupa- ja valvontavirasto tekee oman arvioinnin valvontasuunnitelmasta ja sen toteutumisesta yhdessä arviointi- ja ohjauskäynneistä saatujen tietojen perusteella ja muodostavat siten pohjan valvontaohjelman arvioinnille. Tavoitteena on, että Lupa- ja valvontavirasto arvioivat kuntien valvontasuunnitelmat kerran valvontaohjelmakaudella ja laativat yhteenvedon valvontasuunnitelmien toteutumisen arvioinneista vuosittain. Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan, miten valvontasuunnitelmissa on huomioitu valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma ja sen painopisteet. Samalla arvioidaan, kuinka kattavasti tupakkalain mukainen säännöllinen valvonta on toteutunut ja onko tavoitteiden toteutumista parannettavissa seuraavalla valvontaohjelmakaudella.

Tupakkalain mukaisten suunnitelmallisten tarkastusten sisältö toimintatyypeittäin LIITE 1

Tupakkalain mukainen kohde- tyyppi	Tarkastuksen sisältö pääpiirteittäin
Ravintola tai muu ravitsemis- liike, jossa on erillinen tupa- kointitila	Sisätilojen savuttomuus Tupakointitila rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä Rakenteiden tiiveys, oviaukko Tupakansavu ei leviä tilan ulkopuolelle Tupakointitilassa työskentely ainoastaan tuuletuksen jälkeen Riittävä poistoilmavirta Varustettu kiinteällä mittalaitteella Tupakointitilan tarjoilukielto sekä ruokien ja juomien vientikielto Tupakointitilaan ei järjestetä oheistoimintaa Merkinnät ja opasteet (mm. maksimi käyttäjämäärä) Jatkuva valvonta Omavalvonta (tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta, ilmanvaihdon tarkastaminen, kirjanpito, omavalvontasuunnitelma)
Tukku- ja vähittäismyynti	Myyntin luvanmukaisuus (mm. tuoteryhmät, myyntipisteiden lukumäärä, myydäänkö alaikäisille, ovatko myyjät yli 18-vuotiaita tai yli 18-vuotiaan valvonnassa) Omavalvontasuunnitelma ja kirjaukset (mm. uusien työntekijöiden perehdytys, ongelmatilanteet, välitysepäilyt) Myyntipisteet jatkuvassa valvonnassa Myyntikieltoilmoitus Myyntilupa-asiakirja Tuotteiden sijoittelu Esilläpitokiellon ja mainontakiellon toteutuminen Kuvaston ja luettelon vaatimuksenmukaisuus Lainsäädännön vaatimuksen mukaiset tupakkatuotteet ja myyntipakkaukset Sähkösavukkeet ja niissä käytettävät nesteet sekä niiden myyntipakkaukset Poltettavaksi tarkoitetut kasvipörsäiset tuotteet ja niiden myyntipakkaukset Etämyyntikielto Hintahyvityskiellon toteutuminen

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi	Tarkastustiheys / vuosi	Kohteiden lukumäärä	Tarkastusmäärä 2026
Tupakointikiellot ja -rajoitukset			
Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,2	5	0
Tupakkalain alaisten tuotteiden myynti, markkinointi ja esilläpito			
Tukkumyynti	0,5	0	0
Vähittäismyynti	0,5	69	35 ^{*)}
Valvontamaksujen laskutus			69 h
YHTEENSÄ (kpl)		74	35 kpl, á 5 h 33 htpv 0,15 htv

^{*)} Nikotiinikorvaushoitovalmisteiden vaatimustenmukaisuus tarkastetaan samalla kertaa (37 myyntipaikkaa).

**ITÄ-SAVON YMPÄRISTÖTERVEYDEN-
HUOLLON ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO-
LAIN VALVONTASUUNNITELMA VUO-
DELLE 2026**

1. JOHDANTO

Suunnitelma koskee eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkintäpalveluiden järjestämistä Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella vuonna 2026. Toiminta kattaa eläinlääkintähuollon Savonlinnan, Enonkosken, Rantasalmen, Sulkavan, Puumalan ja Juvan alueella. Suunnitelman laadinnassa on noudatettu Ruokaviraston valtakunnallista ohjelmaa.

Suunnitelmasta säädetään Eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) ja Valtioneuvoston asetuksessa eläinlääkintähuollosta (1031/2009).

Eläinlääkintöhuoltolaki on muuttumassa; uusi laki tulee voimaan 1.1.2026 alussa. Lakimuutoksesta lisää tämän suunnitelman kohdassa 4.1.

Eläinsuojelulaki- ja asetus muuttuvat laiksi eläinten hyvinvoinnista (639/2023) 1.1.2024 alkaen. Uudistuksessa modernisoitiin vuodelta 1996 olevaa lakia vastaamaan eläintenpidolle ja lainsäädännölle nykypäivänä asetettavia vaatimuksia. Samalla eläinsuojelulainsäädäntöä on pyritty selkiyttämään ja uudistamaan eläinsuojelulaki perustuslain vaatimusten mukaiseksi. Uudistuksen tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin parantaminen sekä eläinsuojeluvalvonnan tehostaminen.

Eläinsuojelulain uudistamisessa on pyritty ottamaan huomioon uusin tutkimustieto eläinten tarpeista ja hyvinvoinnin vaatimuksista. Työn tueksi on teetetty erilaisia asiantuntijaselvityksiä muun muassa lehmien pidosta parsinavetoissa ja pihatoissa, sikojen tiineytyshäkkien käytöstä sekä useista muista aiheista.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Tämä on muuttanut erityisesti eläinlääkärien valvontaa. EU:n eläinlääke-asetusta alettiin soveltaa 28.1.2022 lähtien. Uusi kansallinen lainsäädäntö on osin valmistunut ja osin valmistelussa.

Mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisen käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022. Nämä ovat lisänneet merkittävästi eläinlääkärien koulutustarvetta. Vuoden 2024 alussa käyttöön otettiin uusi ohjelmisto, jossa yksi tärkeä osa on mikrobilääkkeiden käyttötietojen keräys ja sujuva tietojen toimittaminen Ruokavirastolle.

Sivutuotelaki ja sen nojalla annettu asetus astuivat voimaan heinäkuussa 2015. Vuoden 2023 alusta astuivat voimaan sivutuotelakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen tulleet muutokset, joiden odotetaan mm. lisäävän viranomaisvalvonnan vaikuttavuutta, tehostavan valvontaa sekä parantavan valvontaviranomaisten keinoja puuttua mahdollisiin puuteisiin sivutuotetoimi-joiden toiminnassa.

2. SUUNNITELMAN SISÄLTÖVAATIMUKSET

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (Eläinlääkintähuoltolaki 10 §)

3. RESURSSITARPEEN KARTOITUS

Resurssitarpeen kartoitus perustuu maaseutusihteereiltä saatuihin tilastoihin, Ruokaviraston rekistereihin sekä eläinlääkäreiltä saatuihin terveydenhuoltosopimustietoihin, Etelä-Savon maakuntavalmisteluun tehtyihin tila- ja eläinmääräkartoituksiin sekä paikallistuntemukseen. Luvut vastaavat pitkälti vuoden 2024 suunnitelmassa esitettyjä ja ovat tarkkojen lukujen puuttuessa suuntaa antavia.

Vuonna 2024 tilastojen mukaan Itä-Savon eläinlääkinnän suoritteisiin kirjattiin 2487 hyötyeläin ja 6205 pieneläinkäyntiä (vuonna 2023 oli 2582 hyöty- ja 6472 pieneläin). Näistä päivystysaikaisia käyntejä oli hyötyeläinpuolella 572 kpl eli 23 % kaikista hyötyeläinkäynneistä (590 kpl / 23 % vuonna 2023) ja pieneläinpuolella vastaavasti 1035 kpl eli 16 % kaikista pieneläinkäynneistä (1036 kpl / 16 % vuonna 2023).

3.1. Eläinlääkäripalvelut

(Numerointi vastaa Ruokaviraston resurssitarpeen kartoituslomakkeen numerointia)

1.1. Tuotantoeläintilojen määrä (arvio; tiedot kerätty eri lähteistä)

1.1.1. Nautatilat 183

1.1.1.1. Lypsykarjatilat 100

1.1.2. Sikatilat 2 ja useampi aitausta

1.1.3. Lammastilat yli 50 lampaan tiloja 18 (pitopaikkatietojen mukaan lampaita ainakin 160 kohteessa)

1.1.4. Vuohitilat 41

1.1.5. Hevostilat; ammattimaisia/laajamittaisia 38 kpl

Ruokaviraston Eläintenpitopaikkarekisterin mukaan hevosen pitäjäksi on rekisteröitynyt koko alueella noin 150 tilaa.

1.1.6. Siipikarjatilat 128

1.1.6.1. Munintakanalat 5 (alueella n. 120 harrastekanalaa)

1.1.6.2. Broilerikasvattamot 0

1.1.6.3. Kalkkunakasvattamot 2

- 1.1.6.4. Siitoskasvattamot 1
- 1.1.6.5. Muut siipikarjayksiköt
- 1.1.7. Vesiviljelylaitokset 6
- 1.1.8. Turkistarhat 0
- 1.1.9. Tarhatun riistan toimintayksiköt 8
- 1.1.10. Mehiläistarhat 5, harrastetarhaajia väh. 25
- 1.1.11. Muut tuotantoeläinyksiköt 0
- 1.1.12 Pysyvä eläintarha/näyttely 0

1.2. Terveys- ja huoltosopimusten määrä

1.2.1. Nautatiloja 183

- 1.2.1.1. Tilat, joilla on terveydenhuoltosopimus noin 140
- 1.2.1.2. Tilat, jolla on terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa noin 110
- 1.2.1.3. Terveys- ja huoltosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista nautatiloista 77 %.

Kaikille Naseva-terveys- ja huoltoon kuuluvilla nautatiloille tehdään pakollinen käynti vähintään kerran vuodessa. Viljelijöille maksettavan eläinten hyvinvoinnin tuen perusehtona on eläinlääkärin kanssa solmittu terveys- ja huoltosopimus (valtioneuvoston asetus 122/2012). Naseva järjestelmän taustaorganisaatioilla on asiakastiloilleen omia vaatimuksia, joiden seuranta tapahtuu osin Naseva järjestelmän kautta (mm. nupoutus ja jalkaterveys meijerillä). Kunnan on järjestettävä alueellaan terveys- ja huoltopalvelut eläinlääkintähuoltolain (765/2009) perusteella.

1.2.2. Sikatiloja, isoja 2 + useampi aitausta

- 1.2.2.1. Tilat, joilla on terveys- ja huoltosopimus 2
- 1.2.2.2. Tilat, jolla on terveys- ja huoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa 2
- 1.2.2.3. Terveys- ja huoltosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista sikatiloista 100 %.

Sikatilallisella tulee olla voimassa oleva terveys- ja huoltosopimus eläinlääkärin kanssa voidakseen tehdä yhteistyötä lihatalojen (porsasvälitys, lihantuotanto) kanssa. Sikava-terveys- ja huoltoon kuuluvilla sikatiloilla tehdään pakollinen käynti vähintään 3 kuukauden välein tai kerran kasvatettavaa sikaerää kohden.

1.2.3. Siipikarjatiloja 7, pitopaikkoja arviolta 128

- 1.2.3.1. Tilat, joilla on terveys- ja huoltosopimus 0
- 1.2.3.3. Terveys- ja huoltosopimuksen omaavien tilojen prosenttiosuus kaikista siipikarjatiloista 0

Kaikki siipikarjatilat kuuluvat pakollisen salmonellavalvonnan piiriin. Näillä tiloilla käydään vähintään kerran vuodessa viranomaiskäynnillä eläinlääkärin toimesta. Terveys- ja huoltojärjestelmä siipikarjatiloille on valtakunnallisesti vielä suunnitteilla.

1.3. Tuotantoeläinten määrä (arvio)

1.3.1. Naudat 20 000

1.3.2. Siat 3200

1.3.3. Lampaat arvio 2200

1.3.4. Vuohet arvio 50

1.3.5. Hevoset (Tiken tiedossa = maatiloilla todellisuudessa enemmän) 550

1.3.6. Siipikarja 160 000

1.3.7. Turkiseläimet noin 800-1000 vuodenajan mukaan, lopettamassa

1.3.8. Tarhattu riista 200

1.3.9. Porot 4

1.3.10. Muut tuotantoeläimet 0

1.4. Väestömäärä 47 000, asukastiheys 5,7 as/km² (8,3 as/maakm²)

1.4.1. Lemmikkieläinten määrä (arvio 1/8 asukasta) 5875.

Vuonna 2024 tilastojen mukaan Itä-Savon eläinlääkinnän suoritteisiin kirjattiin 6205 pieneläinkäyntiä. Perusterve pieneläin käytetään vastaanotolla pakollisilla rokotuksilla noin kerran kolmessa vuodessa. Suomessa rekisteröidään vuosittain noin 50 000 uutta puhdasrotuista koira. Suomessa arvioidaan olevan noin 600 000 puhdasrotuista koira. Maaseutuvoittoisella Itä-Savon alueella on runsaasti myös sekarotuisia koiria. Kissojen lukumäärää ei tiedetä, mutta valtakunnallisesti kissoja arvioidaan olevan enemmän kuin koiria. Väestöpohjaan suhteutettuna Ruokaviraston laskentaohjeen mukaisesti alueella arvioidaan olevan noin 5875 pieneläintä (kissa tai koira). Lisäksi alueella on muita pieneläimiä lemmikkeinä (jyrsijät, matelijat, kanit, häkkilinnut, akvaariokalat).

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kunnan tulee järjestää alueellaan peruseläinlääkintäpalvelut myös lemmikkieläimille, jos palvelua ei muutoin ole saatavilla. Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkärin apua kaikille kotieläimille kaikkina vuorokaudenaikoina (Eläinlääkintähuoltolaki 285/2023, § 10). Nämä palvelut tulee olla palveluiden käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioiden (§ 10).

1.5. Alueen pinta-ala km²

8295,15 km² (maata 5648,86 km² ja vettä 2648,29 km²)

1.6. Yksityinen palveluntarjonta

1.6.1. Hyötyeläinpraktiikassa.

Alueella on yksittäisiä maatiloja, joilla on terveydenhuoltosopimus yksityisen palveluntarjoajan kanssa. Yksityiset eläinlääkärit eivät pysty hoitamaan akuutteja tapauksia, päivittäistä peruspraktiikkaa eivätkä osallistu päivystykseen (ilta, yö, viikonloput, juhlapyhät). Kyseiset yksityiset eläinlääkärit eivät pääsääntöisesti asu alueella tai edes aivan lähituntumassa.

1.6.2. Hevospraktiikassa

Alueella ei ole hevosiin erikoistunutta yksityistä praktikkoeläinlääkäriä. Erityisosaamista vaativia toimenpiteitä varten hevoset kuljetetaan yksityisille hevosklinikoille alueen ulkopuolelle. Yksityinen hevospraktikko tekee jonkun verran tallikäyntejä alueella.

1.6.3. Muussa praktiikassa.

Savonlinnassa on kaksi pieneläinklinikkaa. Yksityiset klinikoilla ei ole tois-
taiseksi ollut halukkuutta osallistua ilta-, yö- eikä juhlapyhäpäivystyksiin. Näiltä
pieneläinklinikoilta on kysytty sähköpostitse halukkuutta osallistua päivystyk-
seen; ovat ilmoittaneet, että halua ei ole. Mikkelin puolelta (2 klinikkaa) on ky-
sytty samaa ja heiltä on tullut myös kieltävä ilmoitus.

3.2. Valvontaresurssit

(Numerointi vastaa Ruokaviraston aiemmin käytössä olleen resurssitarpeen
kartoituslomakkeen numerointia)

2.1. Eläinten terveyden valvonta

2.1.1. Terveysvalvontaohjelmiin kuuluvat tilat

2.1.1.1. Maedi-Visna 15 lammastilaa.

Kaikki lammas- ja vuohitilat voivat liittyä vapaaehtoiseen maedi-visna-ohjel-
maan. Verinäytteenotto on suoritettava virkaeläinlääkärin toimesta keskimäärin
kerran vuodessa. Verinäyte otetaan valvontaohjelman mukaan otantana tilan
eläinmäärän mukaisesti.

2.1.1.2. **Scrapie.** Vuonna 2016 Suomi tunnustettiin alueeksi, jolla on mitättömän
alhainen klassisen scrapien riski (1396/2016/EU), minkä myötä tilojen vapaaeh-
toinen scrapie-valvontaohjelma päättyi.

2.1.1.3. Broilereiden ja kalkkunoiden salmonellavalvontaohjelma 2 tilaa (3 hal-
lia).

2.1.1.4. Kanojen salmonellavalvontaohjelma 8 tilaa. Pakollinen virkaeläinlääkä-
rin käynti kerran vuodessa.

2.1.1.5. Tarhattujen hirvieläinten terveystarkastusohjelma 0

2.1.1.6. Vesiviljelyeläinten terveystarkastuskohteet.

Kalanviljelylaitosten BKD ohjelma sekä luonnonravintolammikkojen valvonta.
Alueella on 7 kalanviljelylaitosta, joilla käydään BKD valvontaohjelman mukai-
sesti vähintään kerran vuodessa. Luonnonravintolammikkotoimijoita on alueella
noin 11, kyseiset kohteet tarkastetaan vähintään neljän vuoden välein.

HUOM! BKD -valvonta muuttui vuoden 2014 alusta eläintautilain muutoksen
myötä vapaaehtoiseksi terveystarkastusohjelmaksi.

Näytteenotot terveystarkastusohjelmiin kuuluvilta tiloilta tekee pääsääntöisesti
alueen kunnaneläinlääkärit.

2.1.4. Sivutuotevalvonta

2.1.4.1. Haaskat 1.

2.1.4.1.1. Haaskan pitäjäksi ilmoittautuneet toimijat 1.

2.1.4.1.2. Ilmoitetut haaskat: lyhytaikaisia, vaihtelee, ka. 4 kpl/vuosi.

2.1.4.2. Sivutuotealan laitokset 2 kpl (hyödyntää sivutuotteita)

2.1.4.3. Sivutuotteita tuottavia laitoksia/valvottavia toimijoita

-kala-alan laitoksia 13

- liha-ala 1
- munapakkaamot 2
- tilateurastamo 1

2.1.4.4. Hautaamisilmoitukset (vuoden 2012 alusta saakka hautaamisilmoituksia ei ole tarvinnut toimittaa eläinlääkärille). Sivutuotteiden hautaamiseen liittyviä väärinkäytöksiä on kuitenkin jouduttu valvomaan.

Eläintautilain nojalla annetun sivutuoteasetuksen (1192/2011) mukaan kunnan-eläinlääkärin tulee valvoa alueellaan asetuksessa tarkemmin määritettyjä toimintoja. Sivutuotevalvontaan kuuluu mm. kuolleiden eläinten hävityksen valvonta, liha- ja kalalaitosten eläinperäisten jätteiden hävittämisen valvonta ja sivutuotelaitosten valvonta (mm. biokaasulaitos). Sivutuotevalvonta edellyttää laaja-alaista säädösten tuntemusta. Ruokaviraston valtakunnallisen suunnitelman mukaan vuonna 2025 jatketaan sivutuotevalvontaa ja kiinnitetään erityisesti huomiota sivutuotteiden jäljitettävyyteen.

2.2. Eläinten hyvinvoinnin valvonta

2.2.1. Ilmoituksenvaraiset kohteet

(listassa ilmoituksen tehneet, todellinen määrä kenneleiden ja hevostallien osalta huomattavasti suurempi)

- 2.2.1.1. Kennelit 11
- 2.2.1.2. Hevostallit 38
- 2.2.1.3. Riistanhoidolliset tarhat 8
- 2.2.1.4. Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat 1
- 2.2.1.5. Eläinkaupat 1 (eläviä eläimiä myynnissä)
- 2.2.1.6. Eläinhoitolat 7
- 2.2.1.7. Muut (kotieläinpiha) 0

Ilmoituksenvaraiset kohteet tulisi tarkistaa kerran vuodessa. Eläinten hyvinvoinnin valvontaan kuuluu myös tuotantoeläinten ja lemmikkieläinten pito-olosuhteiden, hoidon ja käsittelyn valvonta. Eläinten hyvinvoinnin valvontaan kuuluu myös ilmoitusten perusteella tehtävät eläinsuojelutarkastukset. Eläinten hyvinvoinnin valvonta kuuluu pääsääntöisesti virka-aikana valvontaeläinlääkärin tehtäväksi. Iltaisin, öisin ja viikonloppuisin kiireelliset eläinsuojelutapaukset hoidetaan päivystävän praktikon toimesta.

2.3. Muu valvonta

2.3.1 Laitosvalvonta on kuvattu tarkemmin elintarvikevalvonnan osiossa

2.3.2 Maitohygieniatarkastukset alkutuotantoasetuksen mukaan on kuvattu tarkemmin elintarvikevalvonnan osiossa. Yleisesti alkutuotantoasetuksen mukaan tilat on tarkastettava kerran viidessä vuodessa, tarvittaessa riskiperusteisesti useammin

2.3.3. Rakennuslupalausunnot. Valvonta-, kunnaneläinlääkäri, terveystarkastaja tai terveystarkastuksen johtaja antaa tarvittavat rakennuslupalausunnot. Vuoden 2023 aikana on annettu lausunto arviolta viidestä rakennuskohteesta

2.3.4. Riistan lihan tarkastus. Kunnaneläinlääkärit eivät voi enää tehdä riistan lihan tarkastustoimenpiteitä lahtivajoissa syyskuun 2013 jälkeen.

2.3.5. Ruokaviraston kansallisen vierasainevalvontaohjelman mukainen näytteenotto. Valvontaviranomaiselle tulee Ruokavirastosta määräykset ottaa näytteet maito-, kala- ja hunajatuotantotiloilta. Lisäksi näytteeksi voidaan joutua ottamaan rehunäytteitä, verta tai virtsaa. Vuonna 2023 valvontaviranomainen on tehnyt yhteensä 13 vierasainevalvontanäytteenottoon liittyvää käyntiä.

Muut virkatehtävät:

Valvontaeläinlääkärin tehtävänä on toimia tilatason näytteenottajana ns. antibioottivahinko tapauksissa, jolloin lypsykarjatilalta on päätynyt meijeriin antibioottijäämiä sisältävää raakamaitoa.

Eläinten tuonti- ja vienti tilanteissa (mm. hevosien siirrot EU-maiden välillä tai lemmikkieläinten matkustus omistajan mukana Eu-maiden tai Suomen ja Venäjän välillä) virkaeläinlääkärin tehtävänä on tarvittaessa tarkastaa eläimen tai eläinperäisen tuotteen terveys ja täyttää asianmukainen vientitodistus (ns. Traces järjestelmä).

3.3. Henkilöresurssit ja yhteenveto resurssien riittävydestä

Eläinlääkintähuollon käytettävissä olevat henkilöresurssit (arvio käytettävissä olevien kokonaisresurssien käytöstä vuonna 2025) henkilötyöpäivää (htpv) ja henkilötyövuotta (htv) on esitetty alla.

Eläinlääkärit	htpv	htv
Eläinten terveyden valvonta	220	1,0
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	440	2,0
Eläinlääkäripalvelut	1910	8,7
Elintarvikevalvonta *)	40	0,2
Eläinlääkintähuollon hallintotehtävät	20	0,1
Eläinlääkäriresurssit yhteensä	2630	12,0
(9 praktikkoa, 2,5 valvontael)		

*) Elintarvikevalvonta sisältää: maidontuotantotilojen tuotantohygieniset tarkastukset, teurastamoiden ja leikkaamoiden valvonnan ja lihan tarkastuksen, riistan lihan tarkastuksen, munapakkaamoiden valvonnan sekä muita mahdollisia elintarvikevalvontaan liittyviä tehtäviä ja tämä työpanos on liitetty osaksi elintarvikevalvontaa.

Muut kuin eläinlääkärit	htpv	htv
Terveysvalvonnan johtaja	90	0,4
Klinikkaeläinhoitaja	880	4,0
Välinehuolto, siivous ym.	110	0,5
Sihteeri-/toimistopalvelut	110	0,5
Muut kuin eläinlääkäriresurssit yhteensä	1190	5,4

1 htv = 220 htp

Itä-Savon on tällä hetkellä 10 praktikkoeläinlääkärin virkaa. Lisäksi eläinlääkinnässä on kaksi valvontaeläinlääkärin virkaa. Myös terveystarkastuksen johtaja te-

kee hallintoon liittyviä eläinlääkintähuollon tehtäviä. Sekä itäisellä yhteisvastaanotolla että Juvan vastaanotolla on käytettävissä klinikkaeläinhoitajaresursseja sekä yksi klinikkaeläinhoitajaopiskelija oppisopimuksella. Avustavan henkilöstön olemassaolo vähentää eläinlääkärin työn kuormittavuutta keventämällä huomattavasti ajanvaraustyötä, puhelinpäivystystä, välinehuoltoa, lääkevaraston ylläpitoa sekä edesauttaa toimenpiteiden sujuvuutta. Eläinlääkinnän ulkopuoliset resurssit sisältävät pääasiassa henkilöstöhallinnon, vastaanottojen siivoukset ja välinehuoltoa.

Praktiikkatyöhön käytettävät eläinlääkäriresurssit Itä-Savon ovat normaalitilanteessa (=kaikki viranhaltijat ovat töissä) tarpeeseen nähden kohtuulliset. Viime vuosina tilanne on normalisoitunut. Sijaisten rekrytointiin on viime vuosina käytetty resursseja ja sijaistilanne onkin joiltain osin korjautunut. Työssä jaksamisen varmistamiseksi lomien ja vapaapäiviä on pystytty pitämään säännöllisesti. Henkilöstön vaihtuvuus ja sijaisten opastus kuormittavat osaltaan vakituisia eläinlääkäreitä. Vuosien 2022 - 2024 aikana haasteita on aiheuttanut mm. pandemian aiheuttamat poissaolot sekä tilapäinen resurssivaje.

Yksityisiä palveluntarjoajia ei läntisellä alueella ole, itäisellä alueella on kaksi yksityistä pieneläinvastaanottoa. Yksityisellä vastaanotolla ei ole ilta-, yö- tai viikonloppupäivystystä. Täten pieneläimiä hoidetaan kunnaneläinlääkäreiden vastaanotolla käytettävissä olevin resurssein.

Vuoden 2012 alusta yksikössä on työskennellyt erillinen valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkärin virka on poistanut kunnaneläinlääkäreiden omien asiakkaiden valvonnasta koituvaa jääviysongelmaa. Vuoden 2018 alkupuolelta yksikössä on ollut käytettävissä kahden valvontaeläinlääkärin resurssi, mikä edesauttaa eläinten hyvinvoinnin valvontaa, mutta myös työturvallisuutta sekä työssä jaksamista. Vuoden 2025 aikana valvontaeläinlääkärit tekivät 155 eläinsoojelutarkastusta ja sen lisäksi 26 käyntiyritystä (tilanne 3.12.2025). Yhteistyösopimukset Mikkelin seudun sekä Keski-Savon ympäristötoimen kanssa valvontaeläinlääkärien yhteistyön mahdollistamiseksi ovat voimassa.

4. SELVITYS ELÄINLÄÄKINTÄPALVELUIDEN JA VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

4.1. Peruseläinlääkintäpalvelut

Peruseläinlääkintäpalveluihin sisältyy perustason terveyden- ja sairaanhoito, neuvonta, akuuttien sairastapausten hoito, terveydenhuoltosuunnitelmien laatiminen ja ennaltaehkäisevä tautivalvonta myös muissa kuin vaarallisissa ja helposti tarttuvissa eläintautideissa sekä säännöllinen eläintautitilanteen kartoitus-toiminta (erilaiset näytteenotot esim. salmonellanäytteet, verinäytteet ja kliiniset tutkimukset).

Kunnan velvollisuus on järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut kotieläimille (765/2009, 7§). Oheiset määritelmät eläinlääkintähuoltolaista (765/2009, 3§):

Kotieläin=kesy eläin, jota ihminen pitää ja hoitaa hyödyn, seuran tai harrastuksen vuoksi. Peruseläinlääkäripalvelu=eläinlääkäripalvelu, jota annetaan eläinlääketieteellisen yleistutkimuksen tai klinisen tutkimuksen perusteella eläinten pitopaikoissa tai tavanomaisissa eläinlääkäriin vastaanottotiloissa.

Eläinlääkäripalvelu=eläimen terveydentilan sekä sairauksien toteamista ja todistamista, eläinlääkäriavun antamista ja eläinlääkinnällisten todistusten antamista, eläimen pitämistä hoidettavana eläinlääkäriavun antamista taikka siihen liittyvää tutkimusta varten, toimenpiteitä eläimen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi, ennalta ehkäisevää terveydenhuoltotyötä sekä eläimen lopettamista.

Itä-Savon ympäristöterveydenhuollon alueella on varattu peruseläinlääkäripalveluihin yhdeksän kunnaneläinlääkäriä. Kunnaneläinlääkärien vastaanotot sijaitsevat Juvalla, Puumalassa, Rantasalmella, Savonlinnassa ja Sulkavalla. Ympäristöterveydenhuolto tarjoaa eläinten omistajille eläinlääkintähuoltolain mukaisen terveyden- ja sairaudenhoidon sekä ympärivuorokautisen lakisääteisen päivystyksen. Eläinlääkäripäivystys on järjestetty kahdessa päivystyspiirissä: Itäisessä (Enonkoski ja Savonlinna) ja läntisessä (Juva, Puumala, Rantasalmi ja Sulkava). Yhtä aikaa alueella päivystää kaksi eläinlääkäriä, yhteistyötä päivystäjien kesken tehdään tarvittaessa. Alueen maantieteellinen hajanaisuus vesistöineen ja saarineen vaikuttaa eläinlääkäriavun antamisen nopeuteen. Pieneläinten päivystysaikainen hoito (takapäivystyksenä) on selvityksen alla. Itä-Savon kunnaneläinlääkäreiden kanta on, että pieneläimet eivät tällä hetkellä rasita päivystystyössä liikaa. Vakavissa sairastapauksissa eläimet saavat ensiapua ja sen jälkeen ne ohjataan eteenpäin päivystäviin eläinsairaaloihin alueen ulkopuolelle. Järvalueella on paljon loma-asutusta sekä sen myötä loma-asukkaiden lemmikkejä, akuutit lemmikkien sairastapaukset lisäävät loma-aikoina jonkin verran eläinlääkäreiden työtä etenkin päivystysaikaan. Lomalaisten lemmikkien hoito lisää mökkipaikkakunnan positiivista imagoa.

Eläinlääkintähuoltolakiin on kirjattu velvoite järjestää keskitetty palvelu päivystysalueen yhteydenottoja varten (765/2009,13§). Keskitetty puhelinjärjestelmä on otettu käyttöön 2020 ja organisaatiomuutoksen seurauksena järjestelmäpäivitys tapahtui vuodenvaihteessa 2022-23. Eläinlääkäreiden päivä- ja päivystysajan yhteystiedot löytyvät Savonlinnan [www-sivuilta](http://www.savonlinna.fi).

Eläinlääkintöhuoltolaki on muuttumassa; uusi laki tulee voimaan 1.1.2026 alussa. Tässä uudessa laissa isona muutoksena ovat alueelliset ratkaisut; Kunnat/yhteistoiminta-alueet tekevät siis alueellisen tarvearvioinnin, jossa voidaan ottaa huomioon paitsi yksityisen tarjonnan määrä, laatu ja hintataso myös se, millaisessa minimikokonaisuudessa eläinlääkintöhuoltolain tehtävien hoittaminen kunnassa on mahdollista.

Toisin kuin alun perin kilpailu- ja kuluttajavirasto oli ajatellut, näitä kuntien tarjoamia eläinlääkintöpalveluja ei tarvitse yhtiöittää. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa "Vahva ja välittävä Suomi" todetaan, että eläinlääkäripalveluiden saatavuus, kohtuulliset asiakasmaksut ja päivystys turvataan koko maassa. Laissa sanotaan "Järjestäjän tulee järjestää 8§:n mukaiset palvelut ainakin elintarviketai turkistuotantoa varten pidettäville eläimille. Lisäksi tulee järjestää sellainen

eläimen äkillisen ja vakavan sairastumisen, vahingoittumisen tai sairauden vaikeutumisen edellyttämä välitön arviointi ja hoito, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai eläimen merkittävää kärsimystä, sekä eläimen lopetus eläinsuojelullisin perustein (kiireellinen eläinlääkäriapu).

Alueellamme toimii (Savonlinnassa) 2 yksityistä pieneläinklinikkaa, heiltä on kysytty sähköpostitse nyt syksyllä halukkuutta osallistua päivystykseen. Molemmilta on saatu vastaus, jossa todetaan, että eivät halua päivystää.

4.2. Valvontatyö

4.2.1. Eläintautivalvonta

Eläintautitilanne on säilynyt maassamme useimpien viranomaistoimin vastustettavien eläintautien osalta hyvänä, huolimatta viime vuosien eläintautiepidemioista, kansainvälisen eläinliikenteen kasvusta ja eläintautitilanteen huononemisesta lähialueilla. Tilanteen muutokset korostavat erityistilanteisiin varautumisen tärkeyttä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on noudatettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen nojalla annetut säädökset uudistettiin ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Virkaeläinlääkäriin velvollisuuksia kunnassa ovat eläintautilainsäädäntöön kuuluvat valvontatehtävät ja päätökset. Valtion määräykset valvontatehtävistä tulevat suoraan viranhaltijoille tai kootusti terveysvalvonnanjohtajalle, aluehallintovirasto ohjeistaa myös tarvittaessa. Itä-Savon alueella eläintauteihin liittyvää valvontaa tekevät sekä valvontaeläinlääkäri että kunnaneläinlääkärit.

Eläintaudit jaetaan eläintautilain (76/2021) ja eläinterveyssäädöksen mukaisesti a-e luokkiin. Kunnaneläinlääkäri huolehtii eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kunnan alueella.

Helposti leviäviä eläintauteja ovat mm. suu- ja sorkkatauti, sinikielitauti, afrikkalainen sikarutto, sikarutto, lintuinfluenssa, Newcastle'n tauti ja useita kalojen helposti leviäviä tauteja.

Vaarallisia eläintauteja ovat mm. nautojen BSE, tuberkuloosi, pernarutto ja raivotauti.

Valvottavia eläintauteja, joista on ilmoitettava välittömästi AVI:n ovat mm. myyräekinokoppi, nautojen tarttuva leukoosi, maedivisna, PRRS, kalojen BKD. Valvottavia eläintauteja, joista on ilmoitettava AVI:n kuukausittain ovat mm. salmonellatartunnat, sikojen trikinoozi, mehiläisten esikotelomätä.

Muita tarttuvia eläintauteja, joista on ilmoitettava välittömästi on listassa 38 (mm. rapurutto, Q-kuume, ritinärutto, hirviekokinokoppi).

Muita tarttuvia eläintauteja, joista on ilmoitettava kuukausittain on listassa 65 (mm. botulismi, listerioosi, pälvisilsa, toksoplasmoosi, EHEC tartunta, punatauti, corona-virusripuli, kapi, sikaruusu, päntauti, kissarutto, koiran penikka-tauti).

Välittömästi muille terveysviranomaisille ilmoitettavia **zoonooseja** listassa on 17 (mm. EHEC, hirvieläinten tuberkuloosi, lintuinfluenssa, pernarutto, raivotauti, jänisrutto).

Maantieteellinen sijainti itäisessä Suomessa tulee ottaa huomioon **zoonoottisten tautien** vastustamisessa. Yhteistyötä ja ohjeistusta humanipuolen kanssa tulee kehittää jatkossa, mm. raivotauti eli rabies on aina 100 % tappava tauti ja vuonna 2011 Venäjän Karjalassa on viimeksi todettu raivotautia lypsylehmässä. Villieläinten liikkuminen valtakunnan rajan yli sekä lemmikkieläinten matkustaminen sekä laitton maahantuonti muodostavat jatkuvan riskin myös meidän alueellamme.

Säännöllistä eläintautivalvontaa ovat mm. lampaiden ja vuohien maedi-visna- ja scrapietarkastukset ja -näytteenotot, mehiläisten esikotelomätävalvonta, kalojen BKD ja IHN valvonta- ja näytteenotot sekä salmonellavalvonta näytteenottoineen. Muiden uhkaavien vaarallisten eläintautien, kuten lintuinfluenssan osalta noudatetaan keskusvirastojen ja maa- ja metsätalousministeriön antamia ohjeita ja säädöksiä. Eläintautivalvonta on jaettu kunnaneläinlääkäreiden ja valvontaeläinlääkärien kesken siten, että käytännön näytteenotto- ja tilatoimenpiteet kuuluvat kunnaneläinlääkäreille, valvontaeläinlääkäri avustaa tarvittaessa.

Tarvittaessa eläintautitapauksissa suoritetaan saneeraustoimenpiteitä, huolehditaan mahdollisten rajoittavien määräysten ja toimenpidemääräysten antamisesta sekä tiedottamisesta aluehallintoviraston ja/tai Eviran ohjauksessa. Tautitapauksissa käytännön toimenpiteitä suorittavat kunnaneläinlääkärit, valvontaeläinlääkäri toimii lähinnä tilanteen koordinaattorina ja mahdollisessa epidemiologisessa selvitystyössä. Eläintautivalvontaan liittyen kunnaneläinlääkärit tekevät myös eläinten vienti- ja tuontitarkastuksia (TRACES) sekä muita näytteenottoja liittyen mm. eläinnäyttelyihin, myyntitilanteisiin ja siittola- tai keinosiemennystoimintaan. Valvontaeläinlääkäri huolehtii laittomasti maahan tuotujen eläinten palauttamista / lopettamista koskevien päätösten tekemisestä.

Eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi eläinperäisen jätteen käsittelystä annettu ns. sivutuoteasetus velvoittaa toimivaltaisen viranomaisen valvomaan jätteiden oikeaa käsittelyä ja loppusijoitusta. Sivutuotevalvonta kuuluu Itä-Savon ympäristöterveydenhuollossa pääasiassa valvontaeläinlääkärille. Toistaiseksi eläinperäisen jätteen käsittelyä valvotaan lähinnä ilmoitusten (ilmoitukset kotieläinten hautaamisesta ja haaskoista yms.) perusteella. Sivutuoteasioissa annetaan myös neuvontaa kysymysten ja havaintojen perusteella. Tulevaisuudessa on tarkoitus käyttää jonkin verran resursseja myös ennaltaehkäisevään tiedottamiseen esim. sivutuotteiden haaskakäytöstä.

Ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmassa on otettu huomioon myös eläintaudeista aiheutuvat mahdolliset normaaliolojen häiriö-, erityis- ja poikkeustilanteet.

Vuoden 2023 aikana Suomeen laajemmassa mittakaavassa levinnyt lintuinfluenssa aiheutti näytteenottotarvetta myös alueellamme (linnut, turkiseläimet), samoin afrikkalaisen sikaruton varalta on otettu ja lähetetty useita näytteitä.

Tilanne oli helpompi vuonna 2024, mutta varautuminen täytyy pitää korkealla tasolla ainakin lähitulevaisuudessa.

Villisikojen määrä on lisääntynyt ja Venäjän rajan toisen puolen tautitilanne on pimennossa. Lintuinfluenssaa on esiintynyt keskisessä Euroopassa runsaasti jo parin vuoden ajan – kevätmuuton mukana tauti voi levitä laajaltikin.

4.2.2. Eläinsuojeluvalvonta

Viranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä kohdellaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti. Kunnissa toimivia eläinsuojeluviranomaisia ovat valvontaeläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit, terveystarkastajat ja poliisi. Itä-Savossa eläinsuojelutehtäviä hoitavat pääasiallisesti valvontaeläinlääkärit, joiden työtehtävät painottuvat vahvasti eläinsuojeluvalvontaan. Valvonnassa pyritään tasapuolisuuteen ja tehokuuteen. Päivystysaikana ja valvontaeläinlääkärin poissa ollessa myös kunnaneläinlääkärit suorittavat akuutteja eläinsuojeluvalvontatehtäviä. Kunnaneläinlääkärit ilmoittavat valvontaeläinlääkärille havaitessaan praktiikkatyössään eläinsuojelullisia epäkohtia tai saadessaan ilmoituksia epäillyistä eläinsuojelulainsäädännön rikkomuksista.

Tarkastuksia suoritetaan pääasiallisesti silloin, kun on aihetta epäillä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan, käytetään tai kuljetetaan säädösten vastaisesti (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023, Eläinkuljetusasetus (EY) n:o 1/2005, Eläinkuljetuslaki 1429/2006). Viranomaisella on epäilyn perusteella oikeus tarkastaa eläin ja sen pitopaikka sekä eläimen pitoon ja hoitoon liittyvät välineet, ruoka- ja juoma. Epäilyn perusteella tarkastuksia suoritetaan myös kotirauhan piirissä. Tarkastukset pyritään suorittamaan aina ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksilla annetaan neuvontaa ja ohjausta eläinten hoidossa. Havaittaessa eläinsuojelulainsäädäntöä rikotun, annetaan tarkastuksilla hallintopäätöksellä määräyksiä tai kieltoja ja ryhdytään tarvittaessa myös eläinten hyvinvointilain edellyttämiin kiiretoimenpiteisiin. Kiiretoimenpiteeseen ryhdytään eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eläimelle voidaan hankkia hoitoa muualta.

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa ammattimaista tai muutoin laajamittaista eläintenpitoa harjoittavia yksiköitä (esim. hevostallit, kennelit, eläinkaupat ja pieneläinhoitolat) pyritään tarkastamaan säännöllisesti. Tarkastukset näihin kohteisiin tehdään tyypillisesti ennalta ilmoittaen ja ilman epäilyä. Ilmoituksenvaraisesta toiminnasta rekisteriä pitää yllä paikallinen Aluehallintovirasto, joka on velvollinen ilmoittamaan valvontayksikölle sen alueella harjoitettavasta laajamittaisesta tai ammattimaisesta eläintenpidosta.

Valvontaeläinlääkäri suorittaa tarkastuksia pääasiallisesti parityönä toisen valvontaeläinlääkärin kanssa tai Itä-Savon kunnaneläinlääkärin kanssa. Tarkastukselle pyydetään tarvittaessa virka-apua poliisilta. Virka-avun pyytämisen perusteena on epäily tarkastuksen suorittamisen estämisestä tai väkivallan uhasta tai tarve rikkoa lukkoja tai muutoin mennä kotirauhan piiriin omistajan poissa ollessa (esim. huoltoyhtiön avaimilla). Vaikeiden eläinsuojelutapauksien hoitoon voidaan pyytää myös Aluehallintoviraston apua. Poliisia ja syyttäjiä

avustetaan pyydettyä eläinsuojelutapausten tutkimisessa ja oikeudenkäynneissä. Kunnaneläinlääkärit tekevät yksittäisiä eläinsuojelutarkastuksia alueillaan valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa tai tilapäisesti ylikuormittuessa sekä tarvittaessa virka-ajan ulkopuolella päivystysluontoisesti kiireellisissä tapauksissa. Valvontaeläinlääkäri tekee yhteistyötä eri viranomaisien kanssa. Seuraavien vuosien tavoitteena on yhteistyön kehittäminen edelleen käytettävissä olevien resurssien mukaisesti.

Vuonna 2025 valvontaeläinlääkärit tekivät eläinsuojelutarkastuskäyntejä yhteensä 155 kpl, 26 käyntiyritystä (asianosainen ei paikalla), yhden eläinkuljetusvälineentarkastuksen (kolme kuljetusvälinettä), viisi vesiviljelypaikkojen tarkastusta, joihin suoritettiin myös lääkekirjanpidon ja sivutuotevalvonnan tarkastukset, yksi laittoman tuonnin tarkastus ja eläinten hyvinvointilain 97 ja 98 §:n mukaisia kiireellisiä toimenpiteitä yhteensä 18 tapausta (tilanne 3.12.2025). Kiiretoimenpiteiden osuus suoritetuista tarkastuskäynneistä oli noin 12 %. Lisäksi on annettu yksi rakennuslupalausunto.

Paikallisten eläinsuojeluyhdistyksen ja poliisin kanssa on luotu toimiva yhteistyöverkosto. Yhteistyötä tehdään myös mm. sosiaaliviranomaisien, palo-, rakennus- ja ympäristötarkastajien ja ELY-keskuksen tarkastajien kanssa. Lähiajan tavoitteena parantaa yhteistyötä myös esimerkiksi paloviranomaisien ja rakennusvalvonnan kanssa. Viranomaisien lisäksi yhteistyökuvioita kehitetään mm. maatilojen lomituspalveluita hoitavien tahojen ja ihmisten mielenterveyttä hoitavien tahojen kanssa. Ennaltaehkäisevään eläinsuojelutyöhön ja koulutukseen käytetään myös resursseja tarpeen ja ajan mukaan.

Eläinten hyvinvointilakiin kuuluvana kunnan velvollisuutena on myös löytöeläinten säilytys viidentoista vuorokauden ajan. Itä-Savon alueen löytöeläinten säilytyspaikkojen yhteystiedot löytyvät ympäristöterveydenhuollon kotisivuilta. Eläinten hyvinvointilain perusteella omistajilta väliaikaisesti huostaan otettujen lemmikkien hoito järjestetään eri yhteistyökumppaneiden kanssa, joihin lukeutuvat mm. paikalliset löytöeläinhoitolat sekä eläinsuojeluyhdistykset.

4.2.3. Muu valvonta

Kunnaneläinlääkärit tekevät pääosan Itä-Savon alueen maidontuotantotilojen **säännöllisistä, elintarvikelainsäädännön mukaisista tuotantohygienisistä tarkastuksista** 3-5 vuoden välein, tarvittaessa tiheämmin. Vuoden 2024 aikana maidontuotantotilojen tarkastuksia on tehty noin 10. Vuoden 2025 aikana tarkastuksia on suunnitelman mukaan tehtäväksi **noin 35** ja huomautuksien vuoksi **uusintatarkastuksia noin 10**. Maitohygieniatarkastuksia tehtiin vuosina 2021 ja 2022 isompi määrä; 5 vuoden tarkastusvälillä tarkastuksia on tiedossa enemmän vuosille 2026 ja 2027. Uusintakäynnin tai asiakirjatarkastuksena tehdyn uusintakäynnin tarve on noin 10 % tiloista.

Muuta alkutuotannon valvontaa tehdään lähinnä epäilyyn perustuvan eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä.

Lihantarkastuksesta vastaavat Ruokaviraston hyväksymät kunnaneläinlääkärit palkkioperusteisesti. Itä-Savon alueella ei toimi tällä hetkellä yhtään pienteurastamoa. Lihantarkastusta suoritetaan tarvittaessa myös riistan loppuunturastukseen hyväksytyissä lahtivajoissa. Lahtivajojen ilmoitusten vastaanotosta vastaa terveystarkastajat. Itä-Savon alueella oli yksi ilmoitettu lahtivaja joulukuussa 2024.

Valvontaeläinlääkärit valvovat eläinsuojelutarkastustensa ohessa myös eläinten merkitsemistä ja rekisteröintiä (Laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröimisestä 1069/2021). Tyypillisesti valvonta kohdistuu nautojen, lampaiden ja vuohien korvamerkki- tai rekisteripuutteisiin. Myös hevosten tunnistamista ja rekisteröintiä valvotaan tallitarkastuksilla ja mahdollisilla Aluehallintoviraston määräämillä hevostallien lääkekirjanpidontarkastuksilla. Vuoden 2024 alusta alkaen kaikki Suomessa vakituisesti asuvat koirat on tullut olla sirutettuja ja rekisteröity Ruokaviraston ylläpitämään kansalliseen koirarekisteriin. Valvontaeläinlääkärit ovat aktiivisesti valvoneet koirien siruttamista ja rekisteröintiä erityisesti eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä. Vuoden 2025 aikana on aloitettu hallinnollinen prosessi 31:ssä tapauksessa. Kaiken kaikkiaan on valvottu 187 koiran rekisteröintiä, joista iso osa Savonlinnan kunnallisen eläinlääkäriaseman kautta tapahtunutta valvontaa.

Tuotantoeläinten lääkekirjanpitoa valvotaan mm. maitotilojen antibioottivahinkojen yhteydessä tai Aluehallintoviraston / Ruokaviraston määräyksestä vierasainevalvonnan mukaisen näytteenoton yhteydessä.

4.2.4. Valmiuseläinlääkärijärjestelmä

Valmiuseläinlääkärijärjestelmän mukaisesti alueellisesti AVI kouluttaa osan eläinlääkäreistä ”nopean toiminnan joukoksi”, joka pystyy nopeasti ryhtymään toimenpiteisiin vaarallisen ja helposti leviävän eläintaudin uhkatilanteissa oman lääninsä alueella. Nimetyt valmiuseläinlääkärit toimivat aluehallintoviraston ohjauksessa ja saavat asiassa säännöllistä koulutusta useita kertoja vuodessa. Itä-Savon alueella tuetaan valmiuseläinlääkäritoimintaa ja pyritään siihen, että alueellamme olisi vähintään kaksi valmiuseläinlääkärinä, myös valvontaeläinlääkäri on tulevaisuudessa mahdollisesti mukana valmiustoiminnassa.

5. MAKSUT

Praktikkoeläinlääkärit perivät käyntimaksut, toimenpidepalkkiot, matkakulut sekä muut hoitotoimenpiteistä aiheutuneet kulut suoraan eläimen omistajalta tai haltijalta. Näiden maksujen suuruus määräytyy kunnallisen eläinlääkäritaksan mukaan.

Itä-Savon eläinlääkintähuolto perii eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009) tarkoitettua klinikkamaksua hyväksytyin taksan mukaisesti eläinlääkäreiden vastaanotoilla hoidettavien potilaiden omistajilta tai haltijoilta. Maksun perii vastaanotolla työskentelevä eläinlääkäri. Eläinlääkäri tilittää klinikkamaksut Itä-Savon

eläinlääkintähuollolle kuukausittain, siten että edelliseltä kuukaudelta kertyneet klinikkamaksut tilitetään seuraavan kuukauden viidenteentoista päivään mennessä. Kunta huolehtii arvonlisäveron suorittamisesta valtiolle.

Muusta toiminnasta (mm. maitotilojen uusintatarkastukset) laskutetaan hyväksytyn maksutaksan mukaisesti.

6. ELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUSSUUNNITELMA

Potilasaines vaihtelee Itä-Savon eri kuntien alueilla melko paljon. Eläinlääkäreillä on sen vuoksi erityisosaamista tietyillä työn osa-alueilla. Osaamisen säilyttäminen Itä-Savossa on tärkeää, jotta vaativa ja laaja potilaskirjo pystytään hoitamaan riittävän hyvin. Praktikkoeläinlääkäreille on järjestettävä mahdollisuus päästä vuosittain koulutuksiin osaamisen ylläpitämiseksi. Koulutuksiin osallistumisella on myös tärkeä rooli eläinlääkäreiden jaksamisessa. Valvontaeläinlääkäri tarvitsee koulutusta eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa, alkutuotannon hygieniassa, työnkuvaan liittyvissä ihmissuhdeasioissa (vaikeat asiakkaat eri elämäntilanteissa) sekä hallinnollisten menettelyiden osaamisessa.

Eläinlääkäreiden koulutukseen osallistumista tuetaan työnantajan toimesta. Koulutuskustannuksia maksetaan ympäristöterveydenhuollon talouden sallimissa rajoissa, toki myös omakustanteisesti on mahdollista osallistua koulutuksiin. Sijaisjärjestelyt hoidetaan pääosin Itä-Savon muiden praktikoiden toimesta, mikäli se on mahdollista. Ulkopuolisia sijaisia käytetään talouden sallimissa rajoissa. Mahdollisuus jatkokouluttautumiselle pyritään järjestämään jokaiselle eläinlääkärille vuosittain. Alueella on pidetty lähiopetustilaisuuksia, jolloin kouluttaja on saapunut eläinlääkäriryhmän luo.

Myös Ruokaviraston ja ministeriön järjestämiin koulutuksiin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan, erilaiset työkokoukset 1-2 kertaa vuodessa ovat ammattitaidon ylläpidon kannalta merkityksellisiä. Osa valvontaeläinlääkärin koulutuksen kustannuksista laskutetaan valtiolta (valtion tehtäviin liittyvät koulutukset). Valvontaeläinlääkäri pyrkii hankkimaan työssään tarvitsemaansa osaamista työnsä alkuvaiheessa erityisen paljon ja kouluttautumista tuetaan. Kaikkien harrastavien eläinlääkäreiden osallistuminen Eläinlääkäripäiville loppuvuodesta pyritään turvaamaan käyttämällä ulkopuolisia sijaisia.

Suuntaa antava koulutussuunnitelma löytyy henkilöstöhallinnon teams-alustalta. Koulutussuunnitelman ulkopuolelta lisäksi tulevat vuoden aikana järjestettävät erikoiskoulutukset, joista koulutussuunnitelmaa laadittaessa ei ole vielä tietoa. Minimitavoitteena on vähintään viisi koulutuspäivää / henkilö, hyvänä tasona voidaan pitää kahdeksaa päivää / henkilö.

7. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET 2025

Vuoden 2026 eläinlääkintähuollon painopistealueiksi kuntien osalta on valtakunnallisessa ohjelmassa mainittu vain yksi asia:

1) Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteuttamisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä.

Muuta tehtävää on mm. ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelman päivittäminen huomioiden pandemiavalmius ja koronapandemian opit.

Edellisten lisäksi osallistutaan mahdollisiin alueellisiin erillishankkeisiin, mikäli hankkeet ovat sellaisia, että niihin voivat myös kunnat kohtuudella osallistua.

Lisäksi eläinlääkintähuoltolain uudistumisen mukanaan tuoma selitys- ja valmistelutyö tulee huomioida resurssien ja koulutustarpeen määrittelyssä sekä yleisesti toiminnan yleissuunnittelussa. Valtakunnallisesti valmisteilla oleva eläinlääkäreiden palkkausjärjestelmän muutos saattaa myös aiheuttaa merkittäviä muutoksia eläinlääkäripalvelujen tuotantoon tulevaisuudessa. Muutoksia seurataan tiiviisti

Epäilyyn perustuvan eläinsuojeluvalvonnan tietojärjestelmän (ELSU-tietojärjestelmä) ei toteutunut valtakunnallisesti viime vuonna ja tämä aiheuttaa ylimääräistä kirjaamis- ja tilastointityötä eläinsuojelun sektorilla.

8. SEURANTA JA RAPORTOINTI

Alueellinen ympäristöterveydenhuoltojaosto seuraa valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Seurannassa ja arvioinnissa kiinnitetään huomiota suunnitelmassa esitettyjen painopistealueiden toteutumiseen ja arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta. Valvontasuunnitelma toimitetaan AVlin toimintavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä ja suunnitelman toteuman arviointi toimitetaan keskusvirastolle seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.